

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

sabittfikir³⁰

AĞUSTOS 2013 // GÜNCEL EDEBİYAT
www.sabittfikir.com
30 000 ADDET BASKILANMIŞTIR.
FİYATI: 3,00 TL



HANDE ÖĞÜT

GÖKKUŞAĞI ALTINDAKİ EDEBİYAT

ISSN 2146-2127



9 772146 212005 >

Sabit Fikir'e ulaşabileceğiniz
kitabevlerinden bazıları...



Penguen Kitabevi

Tatlı Kuyu Mah. Gebze Center AVM
2. Kat Gebze **KOCAELİ**

0 262 645 07 71 - 0 533 232 12 99
penguengebze@gmail.com



Üniversite Kitabevi

Ali Paşa Mah. Gençali Sok. No: 5/A
Sevgi Yolu **KÜTAHYA**

0 274 224 85 85
kitap43@gmail.com



Ada Kitabevi

Arcadium AVM Çay Yolu **ANKARA**

0 312 240 65 45
artimuzik@hotmail.com

Sabit Fikir, Prefix ile toplam 1756 kitapçıda!

prefix

KITAP VE KÜLTÜR SEKTÖRÜ İÇİ PORTALI

www.prefix.com.tr

İKTİDAR KİMİN İŞİNE YARAR?



Türkiye'de *queer* kuramı ve edebiyatını bir kapak yazısında ele almak uzun süredir aklımızda idi. Bu konuyu bu ay ele almamız ise kuşkusuz Gezi'yle ilgili. Gezi'nin neleri tümünden değiştireceği, eğer pop

sosyoloji kehanetlerine paye vermiyorsanız, henüz bilinmez. Ama neleri değiştirmiş olduğu ortada: Mizahı, haberciliği, sosyal medyayı, Kemalist'i, Müslüman'ı, öğrenciyi, futbol taraftarını yeniden tanımladığımız bir alan açtı bize. Ve elbette LGBT'yi de.

LGBT örgütleri, direnişin en önlerinde o en güzel bayraklarını sallarken, Onur Yürüyüşü'nde en yaratıcı direniş sergilerken üçüncü gözlerimizi açtı adeta. Hoş, yürüyüşte LGBT'nin tüm bireylerinin ne kadar temsil edildiği; ağızdan ağıza dolaşan sloganların, mesela lezbiyenleri temsil edip edemeyeceği bir tartışma konusu olabilir. Ancak yine de, belli kemik gruplar arasındaki duvarları yıktığını düşünecek olursak, bu yürüyüşü güzel hatırlamakta bir sakınca yok, sanırım.

HETEROSEKSÜEL EDEBİ İKTİDAR

Bir ülkenin dinamiklerini okurken, edebiyatın ne kadar önemli bir gösterge olduğunu biliyoruz. Bu yüzden, LGBT'yi yeniden düşünürken, gözümüzü edebiyattan çok uzağa çevirmedik ve Türkiye'de LGBT bireylerin edebiyatta ne kadar yer aldığı sorusundan yola çıktık: *Queer* edebiyatı ülkemizde gerçekten var mı? Heteroseksüel edebi iktidar, LGBT'yi romanlarında, öykülerinde adeta turistik bir lezzet gibi sunmadan ele alabiliyor mu? Tüm bunlar Türkiye ile ilgili ne söylüyor?

Bu sorulara yanıt ararken, Hande Ögüt'ün yazısı bize yol gösterecek. Aksu Bora ile homofobi konulu söyleşi, Kararsız Okur'un *queer* edebiyat yolculuğu ve edebiyattan beslenen LGBT filmleri derlememiz de konuyu 360 derece düşünmenize yardımcı olur diye umuyoruz.

Bu dosya bizim için çok önemli. Çünkü biliyoruz ki, iktidar, kimsenin işine yaramaz. İktidarın bile.

Elif Bereketli
elifbereketli@gmail.com

sabitfikir

Yayın Türü: Aylık Yayın Sıralı Yayın

Sayı: 30 - Ağustos 2013

ISSN: 2448-2017

Baskı Adedi: 30.000

İntiyaz sahibi: Elektronik Bilgi İletişim Hizmetleri Reklamcılık ve Tic. A.Ş. adına
Ahmet Gürsu Balkanoğulları

Genel Koordinatör ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Bora Ekmeçci

Genel Yayın Yönetmeni
Elif Bereketli

Editör
Ceyhan Usanmaz

Bu sayıya katkıda bulunanlar
Aykut Ertaş, Sinan Yusafoğlu, Ceren Kavak, Doğan Doğan

Düzeni
İrem Ertaş

Bizi takip edin!

www.facebook.com/sabitfikircom

www.twitter.com/sabitfikir

Ne duyduğumuzu bilmek istiyorsanız,
editorsabitfikir.com'a yazın!

SabitFikir, İdefix'in yayınıdır.

Yünetim Yeri:
Elektronik Bilgi İletişim Hizmetleri Reklamcılık ve Tic. A.Ş.
19 Mayıs Cad. Nova Binası Plaza No: 4 Kat: 19 - 34360 ŞİŞİ / İSTANBUL
Tel: +90 212 255 81 33 - Faks: +90 212 255 81 35

Görsel Konsept ve Kapak Tasarımı
Şerif Ali Ünal, Eren Erkalkan

Kapak İllustrasyonu
Selçuk Ören

Grafik
Myra

Tasarım Düzeymanı
Rauf Kösemen

Koordinasyon
Damla Özluer

Sayfa Düzeltilme
Serhan Baykara

Baskı Öncesi Hazırlık
Harun Yılmaz

Reklamlaştırmaları için
Hande Saygılı
+90 216 554 16 00
hande.saygili@idefix.com

Baskım Yeri
İnkilap Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi Baskı Tesisi Çobançeşme M.
Sanayi C. Altay Sk. No: 8 PK: 34396 Yenibosna - Bahçelievler / İstanbul
Matbaa Sertifikası No: 10614

Kurumsal abonelikler için
yılık abonelik bedeli 84 TL'dir.

© Her hakkı saklıdır.
Bu sayıda yer alan yazı, makale, fotoğraflar ve
ilustrasyonların elektronik ortamda da dahil olmak üzere çoğaltılma hakkını
Elektronik Bilgi İletişim Hizmetleri Reklamcılık ve Tic. A.Ş.'ye aittir. Yazı izin alınmaksızın kullanılamaz.

HABERLER 04

DÜŞÜNCE ÖZGÜRLÜĞÜ BÜLTENİ 08

KARNE 10

Kızıl Ölümün Maskesi, Hiç Olmamış Gibi Yapalım, Nasıl Yazar Olunur? - Edebiyat Ölmelidir

KEŞFET 12

Devlin Özgür Çınar öneriyor: Bitirgen

ANMA 14

Portresiz: Leylâ Erbil, Dylann Yılmaz

DÜNYADAN 18

Okur için işaret fişeği: IMPAC 2013 - Mert Tanrıyıldırım

DOSYA 20

Eğcinsel edebiyattan LGBT edebiyatına - Hande Öğüt

DOSYA/SÖYLEŞİ 28

**Aksu Bora ile söyleşi:
"Normal" algısı, doğan görünümümlü şahin gibi - Hasan Cömert**

KARARSIZ OKUR 30

Kimin aşkı kimlik aşkı? - Aysu Önen

SİNEMA 32

Sinemada "başka" aşklar - Sinan Yusafoğlu

ŞAHANE BİR KİTAP 34

Bu polisiye niye şahane? - Oylum Yılmaz

ELESTİRİ 36

Thomas Bernhard'ı yanlış anladım - Aysu Önen

ELESTİRİ 38

Gazozcu Mevlüt'ün oğlu Ercan... - Melisa Kızılmaz

ELESTİRİ 40

Bir zamanlar Orsinya'da - A. Ömer Türker

GÖLGEDE KALANLAR 44

Yetişkinler için Roald Dahl - Ceyhan Usanmaz

ELESTİRİ 46

Baba ve çocukları - Sevin Ökçü

KELEBEK ETKİSİ 48

Edebiyatın en fethan, en seksi, en tehlikeli kadınları: Metresler - Elif Tanrıyar

ELESTİRİ 50

Kayıt altına aldığımız sır: İçimizdeki öteki küçük hikayeler

ELESTİRİ 52

Bir kitabın hayaleti - Yankı Enki

ELESTİRİ 54

Orijinal üçkağıt: Books v. Cigarettes - Hayati Roman

ELESTİRİ 56

#direnklige - Nazan Maksudyan

ELESTİRİ 58

Zaman ve mekanın kınldığı yerden - Selçuk Uygur

FIKRİ SABİT 60

Şimdi onları kimler okuyacak?



Görsel çalışma: Kaan Bağcı

Orhan Pamuk, Yapı Kredi Yayınları'nda

Edebiyat gündeminden transfer haberleri uzun süredir eksik olmuyor. Bu kez bomba, Orhan Pamuk cephesinden geldi: Pamuk'un kitapları artık Yapı Kredi Yayınları (YKY) tarafından yayımlanacak. Daha önce Can ve İletişim yayınevleriyle çalışan Pamuk'un eski kitapları şu aralar YKY tarafından yeniden basılıyor.

Öte yandan, Pamuk'tan bir yeni kitap havadisi de var: Yazarın bu ay içinde Doğan Kardeş dizisi kapsamında yeni bir kitabı da yayımlanacak. Yayınevinden yapılan açıklamaya göre, Orhan Pamuk'un eski kitaplarından, hiç yayımlanmamış yazı ve anlatılarından kendi seçtiği metin ve hikayelerinden oluşan *Seçmeler* kitabını, sonbahar aylarında *Kara Kitap* romanına kılavuz niteliğindeki *Kara Kitap'a Giriş* izleyecek. Pamuk'un 2014 yılının ilk aylarında çıkarılması planlanan yeni kitabı *Kafamda Bir Tuhaflık* için de hazırlıkların sürdüğü belirtildi.

YKY daha önce, 2003 yılında, Orhan Pamuk'un çocukluğunu ve gençliğini geçirdiği, hatıralarının değişmez mekanı İstanbul'u anlattığı *İstanbul: Hatıralar ve Şehir* kitabını yayımlamıştı.

Son beş yılda kaç kitap basıldı?

Her yıl Yayıncılar Birliği resmi rakamları açıklıyor açıklamasına, ancak kitaplar TBMM'de bir soru önergesine konu olunca bundan bahsetmekte yarar var. Geçen günlerde MHP Ankara Milletvekili Özcan Yeniçeri'nin yazılı soru önergesini yanıtlayan Kültür ve Turizm Bakanı Ömer Çelik, 2009'da ISBN alan kitap sayısına, kitapların basım yıllarına ve konularına göre dağılımına ilişkin rakamları açıkladı. Buna göre 2009'da 31 bin 286, 2010'da 35 bin 767, 2011'de 43 bin 96, 2012'de 42 bin 626 ve 2013'te -25 Mart'a kadar- 10 bin 773 kitap basıldı ve sürekli yükselen bir çizgi tutturuldu.

Basılan kitapların büyük bölümünü edebiyat ve toplum bilimleri başlıklarındaki eserler oluşturuyor. Örneğin, son beş yılda edebiyat dalında basılan kitap sayısı 56 bin 352 ve bu rakam toplam kitap sayısının yüzde 34,4'ü oranında. Toplum bilimleri dalında son beş yılda basılan kitap sayısı da 55 bin 889. Son beş yılda genel konularda 3 bin 745, felsefe ve psikoloji dalında 6 bin 126, din dalında 11 bin 86, dil ve dilbilim dalında 2 bin 279, teknoloji dalında 9 bin 110, güzel sanatlar dalında 5 bin 292, coğrafya ve tarih dalında 11 bin 841 kitap yayımlandı.



80. sayı değil, 80. yıl

Üzerinde yaşadığımız topraklarda birçok aylık derginin 80. sayısını bile zor gördüğümüz düşünülürse, ciddi tonlu bir edebiyat dergisinin 80. yaşına girmesini ancak "dile kolay" diye nitelendirebiliriz. 15 Temmuz 1933'te Sabri Esat Siyavuşgil ve Yaşar Nabi Nayır tarafından kurulan *Varlık*'tan bahsediyoruz.

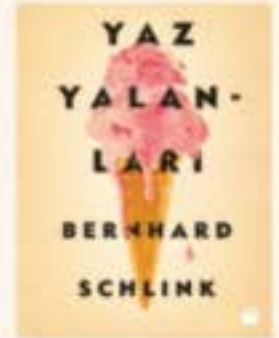
Varlık dergisi de bu yaşgünü kutlamak için Temmuz 2013 tarihli yeni sayısında Müge İplikçi, Selim Temo, Semra Topal, Tuna Kiremitçi, Karin Karakaşlı, Alphan Akgül ve Birgül Oğuz'un bu konudaki yazılarına da yer verdi. Osman Çetin Deniztekin'in "80. Yılımız" başlıklı "giriş" yazısında ise şu cümleler yer alıyordu: "*Varlık*, 80 yıldır kültür inşasına emek veren insanların bir mekanı, onların Türkçe konuşan kitlelere ulaşmasını sağlayan bir köprü oldu. Yalnız yıldönümlerimizde değil, her yeni sayıyı hazırlarken varlık nedenimizi sorgular, içeriğimizi bizi 80 yıldır yaşatan değerler ve misyonla tutarlı olarak oluşturmaya çalışırız."

En iyi kitap kapakları seçkisinde Yaz Yalanları

Yayın dünyasının önemsenen listelerinden biri olan Design Observer En İyi Kitap Kapakları

seçkisi yayımlandı. 35 kişilik bir seçici kurul ve çevrimiçi oylama ile belirlenen en iyi 50 kapağın içinde Türkiye'den de bir kitap var: Geray Gencer'in tasarımıyla *Yaz Yalanları* (Doğan Kitap).

1924 yılından beri yapılan bu seçkinin 2012 listesine şu linkten ulaşmak mümkün: <http://designobserver.com/50Books50Covers/2012-covers.html>



Joyce Carol Oates, Twitter'ı karıştırdı

Can Ateşi, Güzel Bir Kız ve Dul Kadının Öyküsü gibi romanlarıyla tanıdığımız romancı, şair ve oyun yazarı Joyce Carol Oates, Twitter'da yaptığı son açıklamalar ile tepki topladı. Oates'un İslamiyet ile cinsel saldırılar arasında bağ kurduğu cümlelerinin çıkış noktası, Mısır'daki son gelişmeler. Politika alanında tökezleyen tek yazar elbette yalnızca Oates değil, ancak zamanlama konusunda oldukça kötü olduğu söylenebilir.

Yazar, Twitter'da konuya şöyle bir giriş yaptı: "Müslüman Kardeşler ile ilgili oldukça moral bozucu ve cesaret kırıcı bir şey var - acaba ne olabilir?" Ve şu şekilde devam etti: "Mısır'da kadınların yüzde 99.3'ünün cinsel tacize uğradığı biliniyor, tecavüz ise çok yaygın. O halde şunu sormamız çok doğal: Oradaki baskın dini inanç nedir?"

Korkunun bir yansıması

Üretkenliği ile tanınan, iki defa Pulitzer Ödülü'ne aday olan Joyce Carol Oates, sosyal medyada da yazar arkadaşları ve onu takip eden okurlar ve edebiyatseverler ile iletişim içinde. Dolayısıyla bu yazdıklarına cevaplar da gecikmedi. Benzer pek çok tepkinin gelmesi üzerine Oates geri adım atarak sunları yazdı: "Belki de inananların acımasız davranışları için din(ler)i suçlamak, onların laikken bile o denli acımasız olabileceklerinden duyulan korkunun bir yansımasıdır."



Anketimiz sonuçlandı: "İsteyen okur istemeyen okumaz"



Son dönemde ardı ardına yayımlanan Gezi konulu kitaplar hakkında internet sitemizden yaptığımız anket sonuçlandı. "Gezi Parkı Direnişi henüz başlamışken pek çok yayınevi Gezi konulu kitaplar yayımladı bile. Kimi kitapseverler bu hamlenin ticari olduğunu düşünürken, kimileri de olumlu bir yayıncılık refleksi olduğunu söylüyor. Sizin görüşünüz nedir?" sorumuza yanıt veren 263 kişinin %62'sinin "Herkesin her istediğini özgürce yapabildiği bir ortam istiyorum. Basmak haklarıdır, isteyen okur istemeyen okumaz," görüşünde olduğu ortaya çıktı. "Bu yalnızca ticari kaygılardan doğan ve Gezi Direnişi'nin ruhuna zarar veren bir hamle. Elimi sürmem!" diyenlerin sayısı ise 70, yani yüzde 27'lik bir kesimden söz ediyoruz. 33 oyla en düşük yüzdeyi de, "Gündem Gezi ile bu kadar meşgulken buna nasıl göz yumulabilirdi? Doğru bir refleks olduğunu düşünüyorum," diyenler oluşturuyor. Sürekli güncellenen anketlerimizi takip etmek için: www.sabitfikir.com

Kuzey Kore'de Kavgam gerginliği

Kavgam kitabının sık sık enteresan haberlere konu olmayacağı bir gün gelecek mi, biz de çok merak ediyoruz. Şimdi de Kuzey Kore'de bir Kavgam gerginliği yaşanıyor. Hükümet, ülke lideri Kim Jong-un'un doğum gününde üst düzey yetkililere Adolf Hitler'in *Kavgam* kitabının hediye edildiği yolundaki haberleri sert bir dille yalanladı. Kuzey Kore'den kaçan ilticacılar tarafından hazırlanan bir internet sitesinde yer alan habere göre, ülke lideri Kim Jong-un, Hitler'in II. Dünya Savaşı sonrasında Almanya'yı kısa sürede yeniden başarıyla inşa ettiğini söylemiş ve dolayısıyla üst düzey yetkililerden dönemi iyi anlamak adına bu kitabı okuyup incelemelerini istemiş.

Bu haberin ardından ülkenin resmi haber ajansı KCNA, Kuzey Kore'de güvenlik güçlerinin bağlı olduğu Halk Güvenliği Bakanlığı'nın bir açıklamasını yayınladı. Açıklamada, "Bir grup pislik tarafından yazılan haber, çaresizce Kuzey Kore'nin ilerleyişini engellemeye çalışan bir karalama kampanyasının sonucudur," dendi. Habere ateş püsküren bazı yetkililer, ilticacıları öldürme tehdidinde bulunmaktan da geri durmadılar.





Mezbaha No.5 ve Gazap Üzümleri beyazperde yolunda



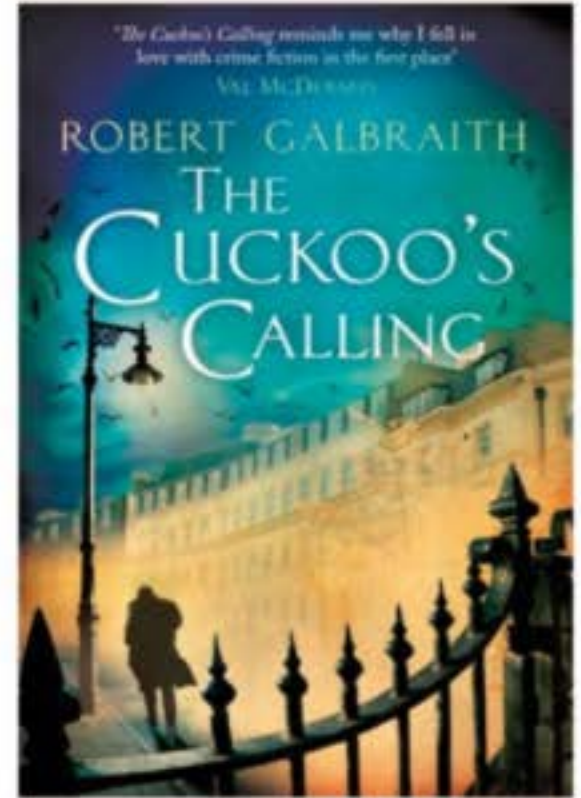
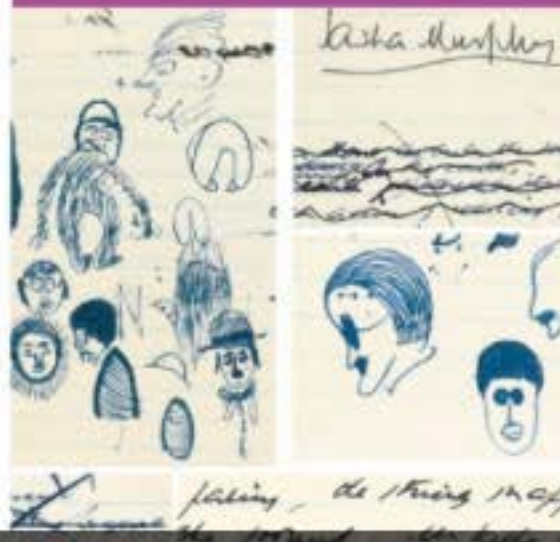
Kült romanların beyazperdeye uyarlanmalarına sıra geldiği zaman, bazı işbirliklerinden kötü bir şey çıkması imkansıza yakın. *Sil Baştan* filminin senaristi Charlie Kaufman ile ünlü yönetmen Guillermo del Toro mesela, Kurt Vonnegut'un 1969 tarihli romanı *Mezbaha No.5* üzerinde çalışmaya başlamışlar bile. *The Daily Telegraph*'da yayımlanan söyleşide del Toro, kitabın uyarlanması için Kaufman ile bir buçuk saatlik bir görüşme yaptıklarını ve şahane bir fikir bulduklarını müjdeliyor: "Filmin ilginç zaman yolculuğu temasını çok seviyorum, her şey aynı anda oluyor. Universal Stüdyosu bir sonraki filmim olmasını istiyor ama tabii ki önce senaryonun yazılması lazım." Kitabın diğer -ilk ve şimdilik tek- film adaptasyonu ise George Roy Hill'in 1972 yapımı versiyonu.

Benzer bir haber de Steven Spielberg cephesinden geldi. Spielberg'ün girişimleriyle, Steinbeck'in klasik eseri *Gazap Üzümleri*'nin günümüz sinema teknolojileri ışığında yeniden uyarlanması söz konusu. *Gazap Üzümleri* de daha önce ilk olarak 1940 yılında beyazperdeye taşınmıştı, başrolde ise Henry Ford yer alıyordu.

Beckett'in elyazmalarına 1 milyon sterlin

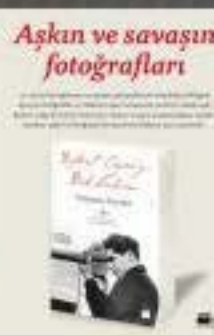
Samuel Beckett'in 1938 tarihli romanı *Murphy*'nin elyazmaları, yapılan bir açık artırmayla yaklaşık 1 milyon sterline alıcı buldu. Sotheby's Müzayede Evi'nde yapılan açık artırma sonucunda 800 sayfalık taslaklara Reading Üniversitesi sahip oldu.

Beckett'in *Murphy* romanı, Türkçede Ayrıntı Yayınları tarafından yayımlanmıştı: "Murphy, bir Beckett anti-kahramanı. Belli bir eğitimden geçmiş, İrlandalı. Yalnız, edilgen ve tekbenci. Bir işte çalışmıyor. Tek mutluluğu sallanan bir koltuğa kendini çirliçliyle bağlamak, iç dünyasına çekilip orada yolculuklara çıkmak... Celia, Murphy'ye aşık. Fahişe. Bedensel bir aşkla sevilen ve dış dünyaya ait olduğu için Murphy'nin reddetmek istediği bir kadın... Murphy, peşini bırakmayan dış dünyadan kaçarken, sığındığı akıl hastaları tarafından da dışlanır... Kitabın traji-komik öyküsü bu merkezi çelişki etrafında gelişir... Murphy, karamsarlıktan alaya, komikten traji-komiğe, hayatın ruhsal ve fiziksel alanlarını kapsayan izlekleriyle tüm yaşamın deliliğini veya insanın insanlığını seslendirerek eğlenen bir roman. Düşünmek veya düşünmemek isteyenlere... insanlara..."



Rowling takma isimle polisiye yazarsa...

Harry Potter serisinin yazarı J.K. Rowling'in takma adla bir polisiye roman kaleme aldığı ortaya çıktı. Hikaye şöyle: Nisan ayında Sphere Yayınevi tarafından yayımlanan *The Cuckoo's Calling* (Guguk Kuşunun Çağırısı) isimli polisiye romanın kapağında, yazar olarak Robert Galbraith ismi yer alır. Hatta yayınevinin sitesinde Galbraith, kamudaki sivil polislik mesleğinden 2003 yılında ayrılarak özel güvenlik endüstrisine adım atmış biri olarak tanıtılmaktadır. Daha önce birkaç yayınevinin reddettiği romanın J.K. Rowling tarafından yazıldığını ortaya çıkaransa, ilgilerini çeken romanın yazarıyla ilgili ayrıntılı bir araştırma yapan İngiliz *Sunday Times*. Sonrasında konuyla ilgili açıklama yapan Rowling, büyük beklentiler ve abartılı reklamlar olmaksızın bir kitap yayımlamanın harika olduğunu söyleyerek kimliğini bilmeksizin romanı yayımlayan yayıncıya ve okuyucularına...



Mezbaha No.5 ve Gazap Üzümleri beyazperde yolunda



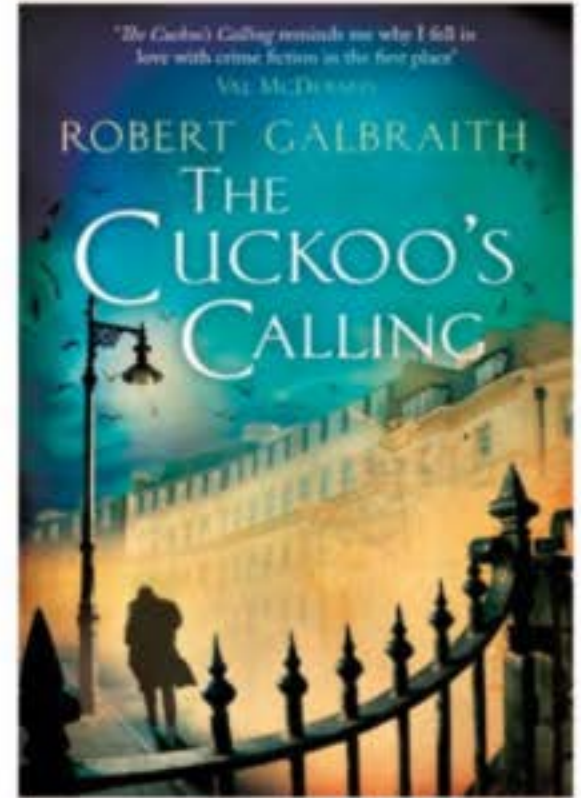
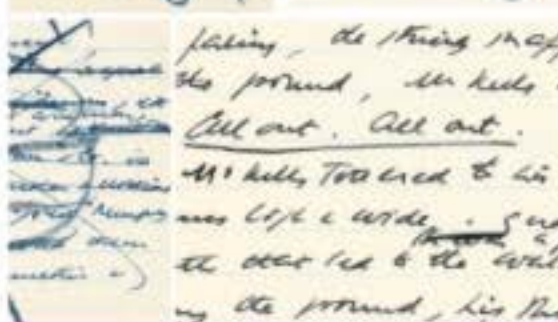
Kült romanların beyazperdeye uyarlanmalarına sıra geldiği zaman, bazı işbirliklerinden kötü bir şey çıkması imkansıza yakın. *Sil Baştan* filminin senaristi Charlie Kaufman ile ünlü yönetmen Guillermo del Toro mesela, Kurt Vonnegut'un 1969 tarihli romanı *Mezbaha No.5* üzerinde çalışmaya başlamışlar bile. *The Daily Telegraph*'da yayımlanan söyleşide del Toro, kitabın uyarlanması için Kaufman ile bir buçuk saatlik bir görüşme yaptıklarını ve şahane bir fikir bulduklarını müjdeliyor: "Filmin ilginç zaman yolculuğu temasını çok seviyorum, her şey aynı anda oluyor. Universal Stüdyosu bir sonraki filmim olmasını istiyor ama tabii ki önce senaryonun yazılması lazım." Kitabın diğer -ilk ve şimdilik tek- film adaptasyonu ise George Roy Hill'in 1972 yapımı versiyonu.

Benzer bir haber de Steven Spielberg cephesinden geldi. Spielberg'ün girişimleriyle, Steinbeck'in klasik eseri *Gazap Üzümleri*'nin günümüz sinema teknolojileri ışığında yeniden uyarlanması söz konusu. *Gazap Üzümleri* de daha önce ilk olarak 1940 yılında beyazperdeye taşınmıştı, başrolde ise Henry Ford yer alıyordu.

Beckett'in elyazmalarına 1 milyon sterlin

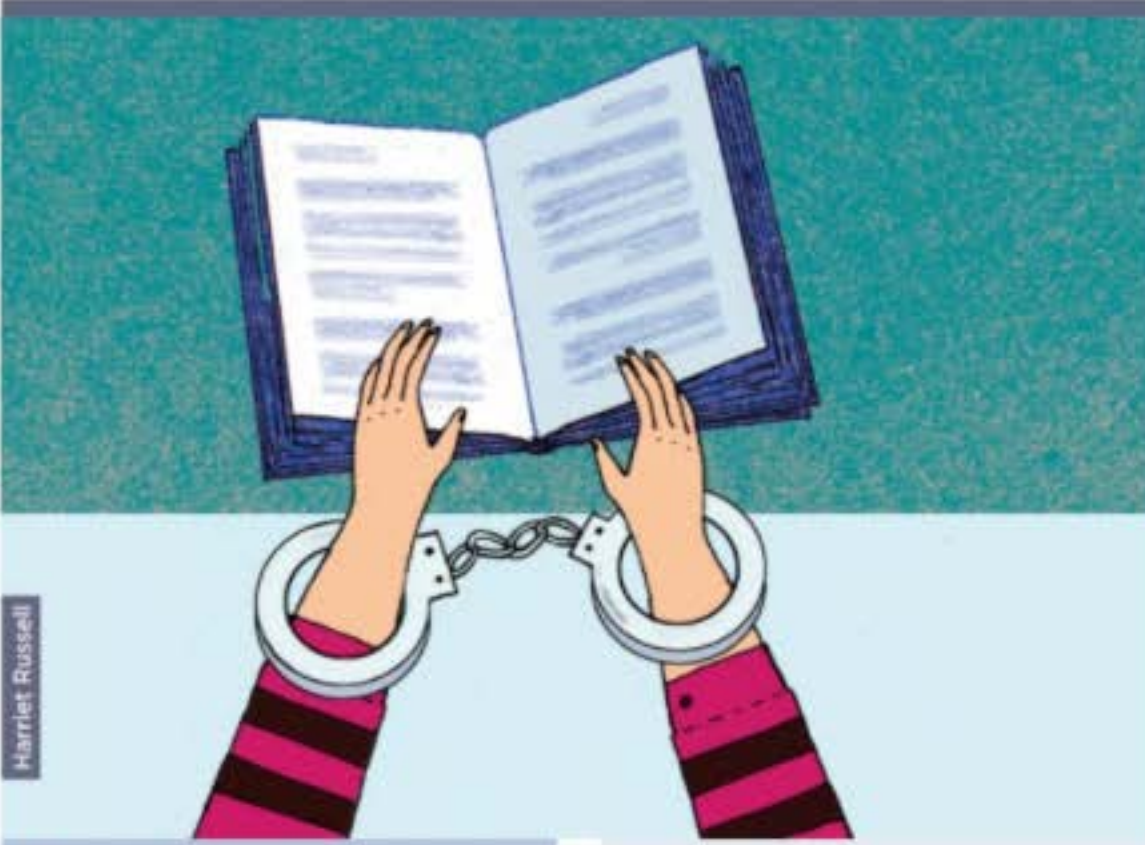
Samuel Beckett'in 1938 tarihli romanı *Murphy*'nin elyazmaları, yapılan bir açık artırmayla yaklaşık 1 milyon sterline alıcı buldu. Sotheby's Müzayede Evi'nde yapılan açık artırma sonucunda 800 sayfalık taslaklara Reading Üniversitesi sahip oldu.

Beckett'in *Murphy* romanı, Türkçede Ayrıntı Yayınları tarafından yayımlanmıştı: "Murphy, bir Beckett anti-kahramanı. Belli bir eğitimden geçmiş, İrlandalı. Yalnız, edilgen ve tekbenci. Bir işte çalışmıyor. Tek mutluluğu sallanan bir koltuğa kendini çirliçiplak bağlamak, iç dünyasına çekilip orada yolculuklara çıkmak... Celia, Murphy'ye aşık. Fahişe. Bedensel bir aşkla sevilen ve dış dünyaya ait olduğu için Murphy'nin reddetmek istediği bir kadın... Murphy, peşini bırakmayan dış dünyadan kaçarken, sığındığı akıl hastaları tarafından da dışlanır... Kitabın traji-komik öyküsü bu merkezi çelişki etrafında gelişir... Murphy, karamsarlıktan alaya, komikten traji-komiğe, hayatın ruhsal ve fiziksel alanlarını kapsayan izlekleriyle tüm yaşamın deliliğini veya insanın insanlığını seslendirerek eğlenen bir roman. Düşünmek veya düşünmemek isteyenlere... insanlara..."



Rowling takma isimle polisiye yazarsa...

Harry Potter serisinin yazarı J.K. Rowling'in takma adla bir polisiye roman kaleme aldığı ortaya çıktı. Hikaye şöyle: Nisan ayında Sphere Yayınevi tarafından yayımlanan *The Cuckoo's Calling* (Guguk Kuşunun Çağırısı) isimli polisiye romanın kapağında, yazar olarak Robert Galbraith ismi yer alır. Hatta yayınevinin sitesinde Galbraith, kamudaki sivil polislik mesleğinden 2003 yılında ayrılarak özel güvenlik endüstrisine adım atmış biri olarak tanıtılmaktadır. Daha önce birkaç yayınevinin reddettiği romanın J.K. Rowling tarafından yazıldığını ortaya çıkaransa, ilgilerini çeken romanın yazarıyla ilgili ayrıntılı bir araştırma yapan İngiliz *Sunday Times*. Sonrasında konuyla ilgili açıklama yapan Rowling, büyük beklentiler ve abartılı reklamlar olmaksızın bir kitap yayımlamanın harika olduğunu söyleyerek kimliğini bilmeksizin romanı yayımlayan yayıncısına ve okuyucularına teşekkür etti. Romanın aslında J.K. Rowling tarafından kaleme alındığının anlaşılmasıyla birlikte, *The Cuckoo's Calling* bir anda çoksatınlar listesinin tepesine yerleşmiş durumda.



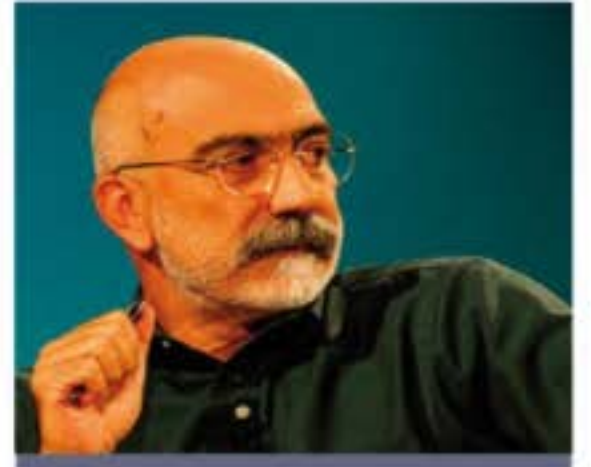
Harriet Russell

- Gezi eylemleri sürecinde çalıştığı kurumdan istifa eden ve işten çıkarılan onlarca gazeteci oldu. Gazetecilerin işten çıkarılma gerekçesi, doğrudan Gezi eylemlerine destek vermeleri olarak gösterilmese de, işlerini kaybeden gazetecilerin pek çoğunun eylemler konusunda hükümetin tutumunu eleştirenler olması dikkat çekti. Show TV, Akşam gazetesi, Sabah gazetesi ve NTV televizyonunun yanı sıra NTV dergi grubu ve Ntvmsnbc en çok istifa ve işten çıkarma vakasının yaşandığı yayın organları oldu.
- Gezi olayları süresince, eylemciler tarafından sıkça protesto edilen NTV grubundan yakın zamanda istifa eden iki isim Çiğdem Anad ve Mirgün Cabas oldu. Doğu Grubu bünyesindeki dergilerden NTV Tarih dergisinin Gezi olayları kapağıyla "çıkamaması" ve nihayetinde kapatılması ise Doğu Yayın Grubu Dergilerden Sorumlu Genel Müdürü Neyyire Özkan'ın istifasına neden oldu.
- Medyadaki "görev değişiklikleri" bir yana, onlarca basın emekçisi, alanda görev yaparken polisin kullandığı gaz bombası, plastik

mermi, tazyikli suyla yaralandı, gözaltına alındı. Sarı basın kartına sahip olan muhabirler birçok kez olay yerine sokulmadı.

- Başbakan Erdoğan Twitter'ı "baş belası" olarak nitelerken, sosyal medyadan iz sürülerek pek çok kişi gözaltına alındı. Başbakan Yardımcısı Bülent Arınc, sosyal medyanın kısıtlanmasının, ortadan kaldırılmasının söz konusu olmadığını söyledi, ancak Arınc sözlerine şöyle devam etti: "Ama belki bir denetlenmeye ve haksız fiil işleyenlere karşı yaptırımların yeniden düzenlenmesine ihtiyaç olabilir."
- Taksim Dayanışması ve TMMOB üyeleri Gezi Parkı Direnişi'ne katıldıkları gerekçesiyle gözaltına alındı. Gözaltına alınanların evlerindeki kitaplar ve *Birikim*, *Altıyazı* gibi yasal yayınlar suç delili olarak toplandı.
- Geçen ay *Yeni Şafak* gazetesi tarafından, yönetmenliğini yaptığı *Mi Minör* oyunu nedeniyle hedef tahtasına konan Memet Ali Alabora için "ölüm fermanı" çıkarıldığı iddia edildi. Gazete, tiyatro oyununda Gezi olaylarının provasının yapıldığını iddia etmişti.

- AİHM, on kişinin öldüğü yüzlerce kişinin yaralandığı 2006 yılındaki Diyarbakır olaylarında, polisin kullandığı biber gazı fişeginin yüzüne isabet etmesiyle yaralanan Abdullah Yaşa davasında Türkiye 'yi mahkum etti.
- BBC muhabiri Selin Girit de Gezi eylemlerindeki tutumu nedeniyle hedef gösterildi. Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Melih Gökçek'in, "Kim bu Selin Girit, BBC'nin muhabiri. İngiltere başta olmak üzere yurt içinden kiralanan ajanlarla Türkiye'yi ve ekonomimizi çökertmek istiyorlar," yorumunun ardından bazı gazeteler Girit'i bir süre haberlerinin odağına aldı.
- Ahmet Altan, *Taraf* gazetesinde Roboski katliamı sonrası 4 Ocak 2012'de "Devlet Yardakçılığı ve Ahlak" başlıklı yazısı nedeniyle İstanbul 10. Asliye Ceza Mahkemesi tarafından "Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'a hakaret ettiği" gerekçesiyle 11 ay 20 gün hapis cezasına çarptırıldı; ceza, para cezasına çevrildi.
- RTÜK, Gezi Parkı olaylarında halkı şiddete teşvik ettikleri gerekçesiyle Ulusal TV, Halk TV, Cem TV ve EM TV'ye para cezası verdi. Ayrıca *BirGün* gazetesine (eylemciyi ısiran polis haberi) "Yakala oğlum!" manşeti nedeniyle soruşturma açıldı.
- BBC Küresel Haber Dairesi Başkanı Peter Horrocks, BBC Türkçe'nin "Dünya Gündemi" programını yayımlamayan NTV'yle ortaklığın askıya alındığını açıkladı.





KIZIL ÖLÜMÜN MASKESİ Edgar Allan Poe

Notos Kitap, Çeviren: Tomris Uyar (13 cm x 19,5 cm)

BASKI



İç baskı ve katlamadaki ufak tefek ayarsızlıkları iyi bir kapak takma affettirmiş. Bu sayının kitabı diyebiliriz.

KAPAK TASARIMI



Ancak "tüm zamanların yazarları" için yapılabilecek bir kapak... Rafta fark edilmek, yeni okura ulaşmak için malûmatfuruşluk gibi tasarımı zorlayan tüm faktörlerden uzak durularak, yalın bir tasarım fikrinin peşinden gidilerek yaratılmış.

Kapak zemininde, kapak içindeki tramlardan oluşan yazar portresinden bir detay kullanılmış. Yazar adı olarak kapağa sadece "Poe" yazmakla yetinilmiş. Kitabın adı oldukça küçük, çevirenin adı daha da küçük. Tasarımcı, edebiyatın kral ve kraliçelerine kapak tasarlamamanın yarattığı özgürlük alanında, zorunluluklarla kuşatılmadan karar üretmenin keyfini çıkarmış anlaşılır.

Arka kapakta, koyu yeşil bir zemin içine turuncuyla yazılan oldukça uzun bir Baudelaire alıntısı ve tanıtım yazısı yer alıyor. Bu metin için seçilen yazıtipi artistik kalite açısından isabetli olsa da okumayı zorlayacak kadar küçük kalmış. Sırt dengeli, okunaklı ve işlevine uygun.

İÇ SAYFA TASARIMI



Giriş sayfalarındaki ve künyedeki yazıtipinin tüm kitapta kullanılması isabetli olurmuş; ancak iç sayfalar alışık olduğumuz Times New Roman tarzı tınaklı bir yazıtipi ile dizilmiş. Girişte alıştığımız yazı grafiğinin dili iç sayfalarda gereksiz yere değişiyor. Bu durum, kitabın içindeki yazıtipi çeşitliliğini artırarak tutarlı bir sayfa tasarımı oluşturulmasını güçleştiriyor.

Kenar boşlukları biraz fazla bırakıldığı için ortaya toplanan blok metin görüntüsü ağır basıyor. Kullanılan kağıt kısmen arka veriyor. Künyesinde sayfa tasarımını yapan kişinin hariç tüm emeği geçenlerin isimleri yer alıyor.



Hiç OLMAMIŞ GİBİ YAPALIM Jenny Lawson

Yabancı Yayınları, Çeviren: Boran Evren (13,7 cm x 21)

BASKI



Gofre, lokal lak ya da vernik kullanımında ince detaylar olmamasına dikkat edilmeli ve her yazıya uygulayarak etkisi düşürülmemeliydi. Kapak içi ile ilk ve son sayfa renkleri daha özenli basılabilirmiş.

KAPAK TASARIMI



Orijinal kapak oldukça iyi, bu yüzden yerelleştirmeye girişilmesine daha iyi olabilirmiş. Bir blog yazarını anlatan dizüstü bilgisayar, yatak üzerinde oturma gibi göstergelerle kapak anlaşılır hale gelmiş. "New York Times Best Seller" vb malumatfuruş ifadeler de böyle durumlarda karışıklığı artırmaktan başka bir işe yaramıyor.

Benzer bir karışıklığın arka kapakta ve sırtta da devam etmesinin kapağın kolay okunmasını ve hatta rafta fark edilmesini epey güçleştirdiğini söylemeliyiz. Zeminde kullanılan fotoğrafa hakim olan turkuvaz çarşafın koyu gölgelerinin yarattığı sorunlar olmasaydı, bu kapağın belli bir tasarım kalitesinin üstünde tasarlanmış olduğunu söyleyebilirdik. Ama bu kötü fotoğraf, tasarıma iki yıldız kaybetti.

İÇ SAYFA TASARIMI



İç sayfalar kolay okunur ve derli toplu. Sayfa kenarları dengeli, kapak içlerinde kullanılan sosyal medya ikonları ilgi çekici. Arada bir iki yerde karşımıza çıkan diyalog metinlerinin paragraf aralarının gereksiz derecede açık olması dışında göze batan pek bir hata yok gibi.

Künyesi ayrıntılı ve yeterli.





REDHOUSE

İngilizce-Türkçe Sözlük

AZ BİLİLEN SÖZCÜKLER #5

*brag-
ga-
do-
ci-
o

*brag.ga.do.ci.o (bragga do ci o) (bragga do ci o) (bragga do ci o)

www.redhouse.com.tr



NASIL YAZAR OLUNUR?

EDEBİYAT ÖLMELİDİR Enver Aysever

Remzi Kitabevi (13,5 cm x 19,8 cm)

BASKI



Sırtta yuvarlanma, iç baskıda boya ayarsızlığı ve sırt yazısında eğrilik var. İki kitabı karşılaştırdığımızda ise *Edebiyat Ölmelidir* kitabı cilt açısından daha düzgün görünüyor.

KAPAK TASARIMI



Sabit bir beden silueti ve yazar adına karşılık, değişken kitap adı ve zemin renkleri ile seri olarak tasarlanmış iki kapak.

Başlık ve yazar isminin yazıldığı yazıtipi doğru seçilmiş. Ancak harf araları dengesiz kullanılarak fazla zorlanmış. Bu örnekte de kolayca fark edilebildiği gibi, yazıtipleri Türkçeleştirilirken "ö" ve "i" gibi harflerin noktaları grafik tutarlılıktan uzak bir acemilikle oluşturulur ve yayılırsa, hatalı setler her yöne dağılıyor. Kapak tasarımcısının bu tür detaylara dikkat etmesi ve bu tür yazıtipilerini kontrol ederek en azından kapak üzerinde düzeltmesi grafik kalite açısından önem taşıyor.

Arka kapaklar ve sırtlar yalın, davetkar ve işlevsel.

İÇ SAYFA TASARIMI



Sık rastlanan tırnaklı bir fontla tasarlanan iç sayfalar, geniş ve ferah satır araları ile kolay okunur büyüklükte dizilmiş. Boşluklar dengeli. Sayfa numaraları için kullanılan yöntem estetik. Buna kapaklarda kullanılan siluet tarzının *Nasıl Yazar Olunur?*'un bölüm başlıklarında kullanılması eklenince ortaya kaliteli tasarlanmış iç sayfalar çıkmış.

Kullanılan kağıt, rengi ve dokusu açısından doğru olsa da düşük gramajı yüzünden arka veriyor. Künyesi ayrıntılı ve yeterli.



DEVİN ÖZGÜR ÇINAR ÖNERİYOR: BİTİRGEN



Sevgili Devin Özgür Çınar, Okurken yanında ne dinlesele
çok sendiğin bir kitabı iyi gider?
Dize de önerir misin?
Bitirgen - Figen Şakacı
Everest yayınları

80 lerin şarkıları
olabilir mesela.

Bu kitabı ne zaman & nasıl
edinmistin?

Neden bu kadar çok
seviyorsun bu kitabı?

Burnumun direği sızlaya
sızlaya attığı kahkalar
için. Çocukluğu hatırlamak
ve büyümek tam da böyle
bir şeydir çünkü. (Bence)

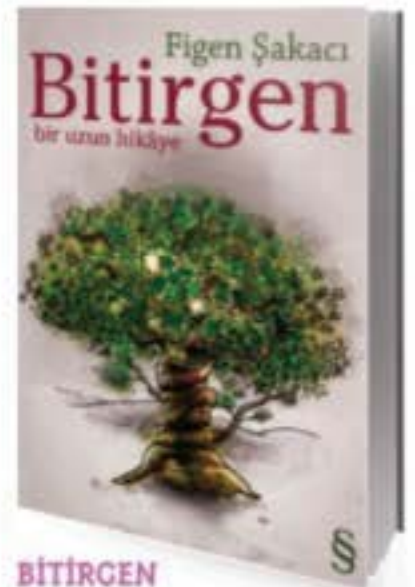
Kitabın çıkmasını bekliyo-
rum heyecanla. Geçen sene
koştura koştura aldım aittiği
zaman. Üç arkadaşına da
hediye etmişliğim vardır.

O halde tadımlık bir
cümle isteriz!

Bence annem bir katil,
hem de azılı bir katil.
Bugün beni sıkıştırıp
kulakmememe yorganı sardı.

Çok teşekkür
ediyorum.

El yazın da
peki güzelmiş



BİTİRGEN
Figen Şakacı
Everest Yayınları



PORTRESİZ: LEYLÂ ERBİL

“Onu yere göğe koymayı becerememişti Türkiye edebiyatı. Edebiyatımızın utancıydı Leylâ Erbil. Oldu olası hızla, hevesle, kompleksler içinde, hadi doğrusunu söyleyeyim, çirkin bir biçimde kurumsallaşma mücadelesi veren edebiyatımız, her türlü kurumsallaşmanın ipliğini pazara çıkaran bir yazarı ölümüne kadar görmezden gelmeyi tercih etmişti.

Zenime ne demekti ki, diye oturdum düşündüm dün bütün gece, gece Leylâ'ya aitti, bir yazar arkadaşına göre kuşlar sessizdi, boynuma asılı bir baykuş vardı, bakanlar belki kolye derdi, Leylâ görse halimi, gülerdi. Işığın en karanlık yerini bir o bilirdi, yırtarcasına geceyi, gecenin kalbine inerdi. Gece'nin kalbine mi çöktün sen şimdi iyiden iyiye Zenime dedim? Gelen seslere kulak verdim. Kuşlardan çıt çıkmıyordu, bir kadın, tuhaf bir kadın oturmuş karanlığın 101 adını koyuyordu. Leylâ Leylâ, gittin mi? Leylâ sen geldin mi leyli, gittin mi leyli... Çaren yok durup dinleyeceksen eğer gecenin sesini; dili kocaman bir balık kılçığından sivriltilip kılıca döndüren, sonra da çevirip önce dili kesenin sözüne geleceksin. Leylâ Leylâ geldim, dedim. Zenime ne demek, bana önce bu sırrı ver, dedim. Sır gibi yazar, içi sonsuz, gece kadar. Yaşamında içimizi sarstı, attı hallaç pamuğu gibi, ölümündeyse şimdi dışımız sarsılır artık, göstermelidir ya sen, ben, daha kimler kimler onu yazar...

Leylâ Erbil, niye geceydi, diye oturdum düşündüm dün bütün gece. Dilimizi, ruhumuzu neden geceye çekmişti, gecenin hangi yerinden çıkagelmişti... Kime sorsan, bilinçakışı tekniğini Türk edebiyatında en iyi kullanan yazarlardandır der; bilincin akışını, bilincin altını üstünü karanlığa, gölgeli kuytuluklara yorar. Kolaya kaçır. Oysa Leylâ Erbil, hepimizin içten içe pekala bildiği gibi bilinçakışının o pek kutsal tekniğini nasıl da mahvetmişti hani. Edebiyatı teknik bir düşünceye, dili ne olursa olsun mimari bir projeye dönüştürmek arzusunu yerle bir etmişti. Cümlede yeni, kalıp olmayan kalıplar, hiç olmayan noktalama işaretleri. Sözgelimi üç noktanın karşısına çıkarılmış üç virgöl, virgüllü soru işareti ve diğerleri. Kırılan ritim duygusu, toza dönüşen yüklemeler, yetmezmiş gibi bir de yazarlık kariyeri hevesleri karşısında yarattığı “hiç yazar,” sözle, sözde kutsanmış halkın arasında işaret ettiği “hiç halk” ve haykırması: “Katil Tanrı, öldür emri tanrıdan inmedi mi?”

LEYLÂ ERBİL’İN ÖLÜMÜ, EDEBİYATIMIZIN HESAP VERME GÜNÜ

Onu yere göğe koymayı becerememişti Türkiye edebiyatı. Edebiyatımızın utancıydı Leylâ Erbil. Oldu olası hızla, hevesle, kompleksler içinde, hadi doğrusunu söyleyeyim, çirkin bir biçimde kurumsallaşma mücadelesi veren edebiyatımız, her türlü kurumsallaşmanın ipliğini pazara çıkaran bir yazarı ölümüne kadar görmezden gelmeyi tercih etmişti. O çarpık kurumsallaşmasından vazgeçmediği sürece sürece de Leylâ Erbil’le arasındaki sürtüşme. Bir an bile nefes aldırmayacak ona Leylâ. İşte bunun bilinci içinde şimdi sarılmakta kalemime, güzellemelere doyamamakta, içinden çıkan en büyük yazarlarından birinin edebiyatını anlamak, anlamlandırmak, kavramaya çalışmak yerine onu tumturaklı portre yazılarına sığdırmaya çalışma mücadelesinde. Leylâ Erbil’in ölümü, edebiyatımızın hesap verme günüdür, Leylâ Erbil, işte biraz da bu yüzden hep gecede... Bunu en iyi edebiyatla uğraşanlar bilir, hesaplar hep gece verilir...

Leylâ Erbil, gecenin içinde bir başıyandı sanılmasın ama, diye düşündüm yine de dün bütün gece... Hesaplar sadece ona verilmeyecek elbette. Şu kadın yazarlık mesleği, performansı, acısı, düşü, doğrusu, yalanı da var ya hani, o mesele de Leylâ'nın leyli gittiği güne yazılmalıdır muhakkak. Kaç kadın var kendini dar atmış gölgelere, gecenin içine ve kıyamete gönüllü yazılmış edebiyatımızın içinde. Şükür orada başköşe bir yerdedir ama yalnız değildir Leylâ Erbil...Çavlanın içinde sessizce ve sabah sabah Nezihe Meriç; sabahın ve akşamın tekinsiz alacakaranlığında Latife Tekin, cinselliği kendinde bir çağ gibi tel tel ayıran ve öğle vakitleri geldi mi topuk tıkırtıları yankılanan Sevgi Soysal, günleri dökse de akşamın tüm sofralarına aşkla, istahla ve şehvetle kurulan Tomris Uyar, deliliğin sonsuz



Leylâ Erbil, edebiyatımızın devleşen bilinçlerinden biri. Edebiyatta bilinc, ölümle solmaz ne mutlu ki.

(Görme çalışması: Kaan Bağcı)



Leylâ Erbil başta kendini ve içinde yer aldığı entelijansiyaı böylesine eleştirmese, üzerine üzerine yürümese Leylâ Erbil mi olurdu?

zamansızlığında Sevim Burak ve tüm zamanların içinde, yabancı bahçelerde Gülten Akin, ve Tezer Özlü, ve Lale Müldür ve ve ve diğerleri var. Ben böyle boynumdaki baykuş gibi tünemiş parmak hesabıyla düşünürken, ve gecenin biçimsiz tanrıçalarıyla al takke ver külah bir rehavete kapılıp giderken, Lahzen'di adı, karşıma dikilip haykırdı; hesaplar kızım, verilmez, söke söke ancak alınır!

Çoğunluktan medet uman gidip ıslı ıslı parlayan bir yalana saplanır. Sen bu kafayla ışığın kendisi olamaz, kocaya kaçır gibi ışığa sakil kaçarsın ancak.

"yaradan'ın yarattığı gövdeden
utandırılmış kadınlar ordusu
ataerkilin
erkin başparmağı
tepesinde kadıncıkların
kendi doğasının tarihini öğrenememiş
kardeşlerim benim
kendi zebellahlarına boyun eğmiş
engizisyondan kalma
romantik ve sömürgeci bir hayalgücünü
kutsallaştırıp tapan
eril taassubun şehvetlileri (...)
her biriniz başka çaresizliksiniz biliyorum"

YAZARLIK KÖTÜLÜKTÜR

Sert mi geldi? Sert tabii. Leylâ Erbil, daha dün yaşarken "yazarlık kötülüktür," derdi. Duymayan kaldı mı? Lahzen *Kalan*'da böyle acımasızca saldırmış, saçına başına, içine dışına o zayıf bünyeye yapışmış da ne olmuş. *Kalan* şiir desen şiir değil, anlatı, roman, öykü, sayıklama hiçbirisi değil. Edebiyatımız eğer bir gün *Kalan*'ın ne olduğunu bulursa, dilini de unutacak, biliyorsunuz. İçimizde o günü özleyenler var, o günün hiç gelmeyeceğini bildikleri için sevinçten deliye dönenler var. Leylâ Erbil'ler daha başlangıç, mücadeleye devam mı diyorum şimdi

Leylâ Erbil'in ölümü, edebiyatımızın hesap verme günüdür.

ben; yersiz mi kaçıyorum, çok şükür istediği lezzette kurumsallaşamamış edebiyatımızın içine nifak tohumları mı saçıyorum, kutup muyum, kutuplaşıyor muyum? Gerçi Leylâ Erbil *Zihin Kuşları*'nda, özgün bir Türk edebiyatı var mı, sorusu üzerinden düşüncelerini açıklamış ve evvela, "kendisine bireysel söylem alanları açabilmiş, sanki yoktan var edilmiş bir özgün edebiyatımız, vardır," demiştir. Ve bakınız nasıl devam etmiştir: "ufukta ne ortak bir vicdan ne ortak bir bilinç görünmektedir. Sünni ayrımcılık zulüm politikalarını körüklerken, zıvanasından çıkmış şiddet toplumu karanlıklara doğru sürüklenirken, elden düşme bir metafiziğe dönük uyduruk bir söylemin Türkiye'nin büyük yazını temsil etmesindeki hikmeti gözlemleyebiliyor muyuz?"

Ah sonra bir parça da sinsi sinsi eğleneyim dedim, dün gece... Hani şu edebiyatımızdaki ödül meselesi didişmesi niyetine. Bir Leylâ Erbil kitabı alır almaz ne olduğunu bildiğim halde sarılıp o cümleyi ararım hep en başta: "Bu kitap hiçbir ödüle katılmamıştır," işte bu cümleye sanırım en çok yazarın icadı virgüllü ünlem yaraşır. Bilinir ki, bu cümleyle yetinmez yazar, ödüllere verip veriştirmekten kendini sakınmaz: "Edebiyat ödülleri de ortamı karıştırmakta rolü olmuştur. (...) beş on adamın kuşaklar boyunca, yıllar yılı hem eleştiri hem ödül dünyasına egemen olarak yazarlığın üzerinde doğrudan tayin edici bir güç oluşturmaları ve kimi yazarları kendi duygu, tutku ve inançları doğrultusunda eğitmeleri, yazarların da bir türlü o yargıdan cayamayıp sıraya girmeleri, hatta kimilerinin eleştirmeniyle yakınlık ölçülerini kaçırmaları, Türk yazını, eleştirmeni, yazarını ve okurunu neredeyse kamplara bölmüştür." Şimdi kamplara atölye mi diyoruz, acaba? Gece, Leylâ Erbil'in gittiği leyli gece, beni baştan çıkarma, başıma dert açma...

Bu kadar merak ediyorsan Zenime'nin sırrını, düşüneceksen gece gece karanlığı ve Leylâ'yı; acımasızlığı al tut ve tart avucunda şöyle. Portresiz bir Leylâ Erbil yazısı acımasızlık üzerine düşünmeden olmaz hem. Onun en kolay başedilmiş gibi görünen romanı *Mektup Aşkları*'ndaki acımasızlık yenilir yutulur cinsten midir hiç? Jale'ye yazılan nice mektupta bir ulusun, bir dönemin, bir toplumun, bir ve hatta birkaç sınıfın pulları nasıl da yolunur. Leylâ Erbil başta kendini ve içinde yer aldığı entelijansiyaı böylesine eleştirmese, üzerine üzerine yürümese Leylâ Erbil mi olurdu?

Yazarı inceleyen eleştirmenler, felsefe, psikanaliz ve düşünce üzerine oturan edebiyatının, zamanının

ilerisinde ettiği hareketi vurgularlar. Kırklı yıllarda geçen *Mektup Aşkları*'nda neredeyse seksenli yılların ruhunu döktüğünü görmek de zor değildir. Cinsel kimlik dediğimiz belanın başımıza ne açtığını, vahşi içgüdüsel doğamızı nasıl yaralayıp paramparça ettiğini cüretkar biçimde gözler önüne serdiği bu romanda, dostluk, aile gibi her türlü kişisel ilişkinin açtığı yaralar, bunlara kapılmanın insan ruhuna verdiği cezalar bir bir yazılır. Okuması kolay, hazmetmesi ağırdır.

NASIL BİR ŞEYSE KENDİM?!

Kendi olmak, nasıl bir şeydir, diye oturup düşündüm dün bütün gece... Leylâ Erbil, yaşamını, edebiyatını verdi bu mesele üzerine. Kendinden geç, kendini seç, kendinde ol, kendin ol! Böyle böyle seslenince bir de bakıyorum karşıma *Tuhaf Bir Adam*'ın Sevda'sı çıkıyor. Gel ben sana söyleyeyim, Zenime'nin anlamı ne demek ve Lahzen'in, ve Jale'nin ve hatta Sevda'nın: Ben bir başkasıdır! Bak üstelik Lahzen ne diyor, hatta gözümüze gözümüze sokuyor:

"nasıl bir şeyse kendim

belki de uzaklaştıkça bilebildiğim"

Nurdan Gürbilek *Kör Ayna, Kayıp Sark*'ın son yazısında Erbil'in temel meselesini kısaca şöyle ifade eder: "Hegel'in 'kendi için varlık' kavramına başvurularak ifade edilmiş bu kendilik tasarısı her şeyden önce bir olumsuzlama, olumsuzlamaya dayalı bir özgürleşme önerisi taşır Leylâ Erbil'de. Kişi dış dünyayı olumsuzlayarak kendilik bilincine ulaşmalı; toplumsal kabulleri, kurulu düzeni, verili kültürü aşarak kendini bulmalı; Allah'a, devlete ve her türden otoriteye yaranmaktan vazgeçerek kendi olmalıdır. Nitekim *Hallaç*'taki ilk öykülerden başlayarak birçok yapıtında, toplumsal ilişkiler kadar kişisel ilişkileri de yönlendiren yalanı; ikiyüzlülüğü ve hesaplılığı, kendini kandırma ve üstünlük kurma yarışını anlatmış, kişinin kendisine dayatılmış kimliklerden özgürleşerek 'kendi' olmasını hedeflemiştir."

Hayatın her alanında bireyin böylesine cebelleşmek zorunda olması otoriteyle, Leylâ Erbil'in vahşiliğine vahşilik katmıştır o zaman, diye düşündüm dün bütün gece. Ödüle, jüriye, imza günlerine, edebiyatın piyasalaşma sürecine ayrı itiraz, devlete, tanrıya, erke, ataerkine, kurumsallaşmış tüm kimliklere ayrı itiraz, bedeni ve ruhu güdümleyen cinsellik biçimlerine ayrı itiraz... Ve bütün itiraz biçimlerini alaca renkli savaş boyalarının hepsini yüzüne sürer gibi içinde birleştirip, dilin içinden dille de başkaldırarak çıkan ürkütücü bir edebi doruk noktası... Leylâ Erbil'in gecesi olsa olsa işte burası...



Sayıklayıp durdum dün bütün gece, Leylâ Erbil buradan gitmişti, Zenime Zenime Zenime, sabah olmadan, karanlık günle solmadan, kaldığım baykuş tüneğimden kalkıp gittim açtım kapağını *Cüce*'nin, duydum hep yaptığım gibi bir kere daha sesini Zenime'nin: "Ne var ki, dünyada yoksa da bir örneği, modeline rastlanmamışsa da 'hiç yazar'ın milattan öncede ve sonrada sandığımızdan da çoktur onlar, halkların 'hiç halk' olanları gibi ve değillerse mezralarda, işkencede, dağlarda ve bayırlarda ya da toprak altlarında beklemektedirler günlerini unutmayan giderek devleşen bir bilinç gibi."

Leylâ Erbil, edebiyatımızın devleşen bilinçlerinden biri. Edebiyatta bilinç, ölümle solmaz ne mutlu ki. ■



OKUR İÇİN İŞARET FİŞEĞİ: IMPAC 2013

James

Joyce ile Quentin

Tarantino'nun işbirliği

yaptığı bir roman

denebilir City of

Bohane'e.

Ödüller "işaret ederler" okurlara. Yazarlara da, maddi getirilerin ve prestijin yanı sıra, meraklı yeni okurlar kazandırdığı söylenebilir. Dublin'de IMPAC şirketiyle birlikte kütüphanelerin verdiği ödüle, bu yıl Kevin Barry'nin *City of Bohane* (Bohane Kenti) adlı ilk romanı layık görülünce, meraklı bir okur olarak kitabın peşine düştüm.

1996'dan beri dünyanın çeşitli yerlerindeki kütüphane okurlarının önerileriyle belirlenen liste doğrultusunda verilen bu ödülde, *Benim Adım Kırmızı*'yla Orhan Pamuk alınca haberdar olmuştum.

O zamandan beri raflarıma ekleyeceğim yeni yazarları belirleyen bir işaret fişegi olarak bu ödülü de kullanırım. Üstelik sadece kazananları değil, ne de olsa kimi zaman adaylar kazananlardan çok daha çarpıcı olabiliyor. Örneğin 1999'da kazanan Andrew Miller'in *Ingenious Pain*'i (Maharetli Acı) pek ses getirmezken, adaylar arasında Don DeLillo'nun *Underworld* (Dünyaaltı) ya da Haruki Murakami'nin *Zemberekkuşu'nun Güncesi* ve Bernard Schlink'in *Okuyucu*'sunun bulunması iyi bir örnek olabilir. (*Benim Adım Kırmızı*'nın en önemli rakibi ise Jonathan Franzen'in *Düzeltilmeler*'iydi.) Bu



Teknoloji pek de hakim değil Bohane metropolüne, daha çok Steam Punk tarzında olduğu gibi primitif. Ortamda bir Mad Max atmosferi hakim.

sene de, önemli rakipler arasından sıyrılmış Barry: Houellebecq'ten *Harita ve Topraklar*, Murakami'den *1Q84*, Otsuka'dan *Tavan Arasındaki Buda* ve yine Miller'dan *Pure* (Saf) gibi...

İrlanda, İngilizceyi kendine özgü kullanarak sağlam bir edebiyat geleneği üreten bir ülke. Anglosakson Britanya'yla dinsel, idari ve ekonomik aşk/nefret ilişkisi geliştiren, müthiş kıtlık ve yoksulluk dönemleri geçirirken yeni dünyaya durmadan insan gönderen, klanlaşmanın çeteleşmeyi andırdığı, gerçekliğinin sık sık kurguya karıştığı bereketli bir diyar. Joyce ve Beckett

Muhtemelen filme aktarılacaktır *City of Bohane*, zaten sinematografik bir yaklaşımla yazılmış.

kuşağından Toibin, McCann, Doyle kuşağına mütemadiyen sıkı işler üretiliyor İrlanda'da. (Colm Toibin ve Colum McCann'ın 2006 ve 2011'de IMPAC aldığını belirtelim.) Egemen dili arsızca kırmaktan çekinmeyen bağımsız bir edebiyatın böyle bir gelenek oluşturması şaşırtıcı değil elbette. Kevin Barry, bu kuşağın pek genç olmamakla birlikte, yeni temsilcilerinden sayılır. 1969 doğumlu yazarın, *There are Little Kingdoms* (Küçük Krallıklar Var) adıyla ilk öykü derlemesi 2007'de çıkmış. 2011'de bahsi geçen romanı yayımladıktan sonra, geçen sene bir öykü derlemesi daha okurlara sunulmuş: *Dark Lies the Island* (Adaya Karanlık Çökünce). XXI. yüzyılda dünya çok kültürlü ve enformasyon ağlarıyla iç içe geçmiş, dolayısıyla Barry'nin öykülerindeki konu seçimleri diskolardan küresel terörizme yayılan bir çağdaşıktır. Dili ise -özellikle karakterlerini konuştururken- yoğun aksanlı, en azından buradan aşına olamadığımız, çözmek için çaba gerektiren ama oldukça eğlenceli. İskoç kült yazar Irvine Welsh'in dili de benzer yoğunlukta bir aksan taşırdı, nitekim elimdeki *City of Bohane* (Bohane Kenti) nüshasının daha kapağında Welsh'in Barry'yi muştulayan bir övgüsü bulunuyor: "Bu adalardan yıllardır çıkan en dikkat çekici ve özgün yazar."

JOYCE DİLLİ TARANTİNO ŞEKLİ BİÇKİN İRLANDA SOKAKLARI

City of Bohane'e (Bohane Kenti) gelince: Bohane, İrlanda'nın batısında, kurgusal bir kent (yazar Porto'dan esinlendiğini söylüyor). 2053 yılında her türden mahallenin çeteleri, *New York Çeteleri* filmini andırır biçimde birbirleriyle kapışmaktadırlar. Şehrin gösterişli mahalleleri villa siteleri ve apartman bloklarından oluşurken, iki yüzyıl öncesinin Manchester'ını andıran pis endüstri mahalleleri Bohane nehrine kıyılanmıştır. Ana caddeler ve kıyı şeridinin temiz kısmı, caz çağını andıran mekanları ve polisliyelerden çıkmış izlenimi veren karakterleriyle doludur. Roman iki aks üzerinden



(Görsel çalışma: John Held Jr.)
Ana caddeler ve kıyı şeridinin temiz kısmı, caz çağını andıran mekanları ve polisliyelerden çıkmış izlenimi veren karakterleriyle doludur.

ilerliyor: Çete savaşları ile en gösterişli çetenin, aynı zamanda şehrin kodamanlarının lideri, eşi ve eşinin eski sevgilisi, kendisinin de kan davalısının arasındaki aşk üçgeni. Karakterler dış görünüşlerinin, kıyafet tarzlarının ayrıntılı tasvirleriyle çizgi roman estetiğini andıran tipler, kurmaca diyalektleriyle de 2053'ün bıçkın sokak dilini yansıtıyorlar. Teknoloji pek de hakim değil Bohane metropolüne, daha çok Steam Punk tarzında olduğu gibi primitif: Otomobillerin yerine tramvaylar, telefonun yerine mektuplar kullanılıyor. Ortamda bir *Mad Max* atmosferi hakim; çetelerin birbirleriyle yaptıkları meydan savaşları ve çetelere hükmetmek için birbirlerini ekarte etmeye çalışan liderler ve yordakçıları bu ortamı sağlıyor.

Muhtemelen filme aktarılacaktır, zaten sinematografik bir yaklaşımla yazılmış: Barry bilinçli bir şekilde Amerikan televizyon dizilerinde yaygın olarak kullanılan estetiği ve kurgu temposunu (kısa ve seri bölümler) kullandığını belirtiyor. Joyce ile Tarantino'nun işbirliği yaptığı bir roman denebilir *City of Bohane*'e. Biz coğrafi ve kültürel olarak uzak olan okurlar için böyle gözükürken, İrlandalılar için kendi tarihlerinin bir özeti yer alıyor romanda, en azından bazı yorumlara göre. Bir İrlandalı nasıl karşılar yapıtı bilemem ama metropol kavgalarına aşına olduğumuz bugünlerde biz kendi geleceğimizi de görebiliriz Bohane meydanında. ■

EŞCİNSEL EDEBİYATTAN LGBT EDEBİYATINA

“Tüm ötekileştirme politikalarından kurtulabilmek için hegemonik erkekliği, heteroseksüel patriarkanın derin maddi köklerini, kapitalizmle kurduğu güçlü ittifakları, sınıfsal ve etnik farklılıkları göz ardı etmeyen bir bakışa ihtiyacımız var.

HANDE ÖĞÜT

handeogut@gmail.com

İktidar ilişkilerinin ortaya çıktığı noktada, biliyoruz ki, direniş olanakları da belirir. Eşcinselliğin sabit tarihini kırmaya uğratan da, işte bu direniş olanaklarının lezbiyen, gey, biseksüel, trans bireylerinin elinde (LGBT) cinsiyetçi ve homofobik iktidara karşı eyleme dönüşmesi olmuştur. Zaten, XIX. yüzyılda “eşcinsellik” olarak kurulan kategori, tarihin hiçbir döneminde tekil, yekpare bir grubu tanımlamamıştı; evrensel bir gey, lezbiyen, trans kimliği değil; sınıfsal, kültürel, etnik, tarihsel farklılıklar mevcuttu.

“Direniş olanaklarının eyleme dönüşmesi” derken bahsettiğimiz kuşkusuz ki, bu farklılıkların görünür hale gelerek kimlik politikalarının oluşmaya başlamasının tarihi olan Stonewall İsyanı, yani LGBT hareketin politik miladı. LGBT bireylerin 1969’da New York’ta buluştukları barlara düzenlenen polis baskınlarına karşı gösterdikleri fiziksel direniş olan Stonewall

İsyanı sonrası “eşcinseller”, “gey” haline gelmiştir.¹ “Eşcinseller polis vahşiliğine razı olmuşlardı; geyler onunla savaştılar,” diyen Margaret Cruikshank eşcinsellerin hasta ve günahkar oldukları düşüncesini reddedip heteroseksüellerle eşitliği talep ettikleri, ayrımcılığı protesto etmek için bir araya geldikleri ve yığınlar halinde açığa çıktıkları zaman gey haline geldiklerini belirtir.

¹ 1970’te, örgütlü bir şekilde bir araya gelen LGBT bireyler, Stonewall Ayaklanması’nı andılar. Bir hafta süren bu anma etkinliklerine de Onur Haftası (Pride Week) etkinlikleri adını verdiler. O günden beri LGBT bireylere yönelik baskı, şiddet ve ayrımcılığa dikkat çekmek için tüm dünyada düzenlenen Onur Haftası ve Onur Yürüyüşü Türkiye’de de yirminci yılını geride bıraktı. Bu yıl “Direniş” temasıyla Haziran Direnişi’nin devamı olarak örgütlenen yürüyüşte on binlerce katılımcı, AKP şiddeti ve politikalarına, cinsiyetçiliğe, homofobiye, kadın düşmanlığına ve ezici kimlik politikalarına karşı birlikte yürüdü.





Farklılıkların görünür hale gelerek kimlik politikalarının oluşmaya başlamasının tarihi olan 1969 tarihli Stonewall İsyanı, LGBT hareketin politik miladıdır.

Cinsiyet çeşitliliğini, ortak bir tarihyazımında değerlendirmek/sabitlemek mümkün değil. Dinamiklerini ve bağlamını kaçınılmaz olarak tarihin belirlediği, eşcinsellikle bağlantılı olarak tartışılan edebiyat büyük ölçüde kendilerini "gey" olarak tanımlayan yazarlar tarafından yazılmamıştır. Normdışı cinselliklere yer veren kimi romanlar negatif klişeleri üretir, kimi olumlayıcı temsiller geliştirir. Ancak eşcinselliğin "yasa dışı" olduğu dönemde oluşan ihlalcı edebiyat ile gey ve lezbiyen kimliklerin meşrulaştığı dönemin edebiyatı aynı değildir, tek yönlü bir eleştirel bakışla değerlendirilemezler. Çünkü eşcinsel hareketi tarihsellikten, sınıfsallıktan ve ırksal farklılıklardan yoksun değildir. Hareketi kabaca üç döneme ayırmak mümkün: 1890'lardan II. Dünya Savaşı'na kadar, eşcinselliğin azad edildiği, hoşgörülü olduğu dönem; savaş sonrasında 1969'daki Stonewall Ayaklanması'na kadar eşcinselliği destekleyen hareket ve LGBT özgürlük hareketi.

Eşcinsellikle bağlantılı olarak tartışılan edebiyat, büyük ölçüde, kendilerini "gey" olarak tanımlayan yazarlar tarafından yazılmamıştır.

İlk dönemde Oscar Wilde davası, homoseksüelliğin açığa çıkarılmasında bir ilki teşkil etmekteydi. XIX. yüzyılda Batı'da erkek eşcinselliği ve *sodomi* kanun dışı sayılır, kimi kez ölümle cezalandırılırken, kadın eşcinselliğine göz yumuluyordu; kadınlar aralarında cinsellik olmadan ve erkek rollerine öykünüp erkek gibi dolaşmadıkları takdirde âşık olabilir, birlikte yaşayabilirlerdi. Elbette ki bu ayrıcalıktan varlıklı üst sınıflar yararlanabiliyordu. Bu dönemde bohem bir eşcinsel edebiyatı oluşmaya başlamıştı. İngiltere'de 1905'te kurulan ve 1920'lere kadar sözü geçen Bloomsbury Topluluğu, eşcinselliği çevreleyen sessizliği kendi aralarında gerçekleştirdikleri sohbetler, mektuplaşmalar, ev partileriyle bozuyordu. Virginia Woolf, E.M. Forster, Roger Fry, Duncan Grant ve Lytton Strachey gibi yazar ve şairlerin üyesi olduğu bu topluluk, eşcinselliğin politik anlamda özgürleşmesine yönelik sanat ve edebiyat yoluyla zemin hazırlamaktaydı.

Dünya edebiyatına unutulmaz eserler kazandıran Louis Aragon, Jean Cocteau, James Baldwin, Truman Capote, D.H. Lawrence, Federico García Lorca, André Gide, Jean Genet, Klaus Mann, Thomas Mann, Marcel Proust, Walt Whitman, Tennessee Williams gibi yazar ve şairler de gey kimliği öne çıkaran eserleriyle bir eşcinsel erkek edebiyatı kanonunun oluşmaya başlamasını sağladılar. 1920 ve 1930'larda New York, Chicago, Paris gibi büyük şehirlerin ev sahipliği yaptığı lezbiyen barlardan da bohem bir altkültür ve lezbiyen edebiyatı çıkmaya başladı.

Colette, Djuna Barnes, Anaïs Nin lezbiyen edebiyatın erken örneklerini verdiler. Radclyffe Hall'ın heteroseksüel bir kadına aşık, doğuştan erkeksi bir üst sınıf lezbiyeni anlattığı 1928 tarihli romanı *The Well of Loneliness* (Yalnızlık Kuyusu) ise 60'ların sonlarına kadar "lezbiyenlerin incili" olarak kabul görecekti. Aynı yıl yayımlanan Virginia Woolf'un hayatının aşkı Vita Sackville-West'in kurgusal biyografisi olan *Orlando*, Woolf'un edebiyatını belirleyen klasiklerden biri haline geldi. Yine dönemin şairleri Renée Vivien ve Natalie Clifford Barney, Sappho'yu yücelten şiirler yazdılar, lezbiyen bir şiir akımı yaratmayı amaçladılar. Beraber açtıkları "Dostluk Tapınağı" adlı salon, lezbiyen kültürün oluşmasında önemli rol oynadı.

OSMANLI'DA KÖÇEK TUTKUSU

Dönemsel olarak Osmanlı'ya bakarsak; eşcinselliğin cinsel bir norma dönüştüğünü, erkekler arası aşk edebiyatını, Divan edebiyatına ve minyatürlere yansıyan köçek tutkusunu görürüz. Hüseyin Rahmi Gürpınar, Nahid Sırrı Örik, Abdülhak Şinasi Hisar, gey kimliğini politik olarak savunmasalar da eserlerinde eşcinsel kimliğine ilişkin motifler çokçadır. Erkek eşcinselliği kadar yaşanır olan kadın eşcinselliği de edebiyatta yerini almıştır almasına ama sadece erkek yazarların eserlerinde. Mehmet

Lezbiyen karakter, hemen tüm kurmacalarda iki tip olarak belirmektedir: Hastalıklı lezbiyen ve kurban lezbiyen.

Rauf'un *Bir Zambak Hikâyesi*'ndeki (1910) ilk açık lezbiyen karakter, pornografik ve eril bir kurgu ve dille temsil edilmiş, sonunda erkeksi yöntemlerle cezalandırılmıştır. Osmanlı'da yaşanan eşcinsellikle ilgili en popüler kaynakları yazan Reşat Ekrem Koçu ise ataerkil bir tahayyül içinden erkeksi kızları övgüyle anar.

Osmanlı eşcinsel edebiyatının en verimli yazarı Enderunlu Fazıl, *Zenânnâme*'de İstanbul kadınlarından "sevici zümresi"nin hilesinin, "zeker" (erkeğin cinsel organı) taklidi bir alet olduğunu ortaya koymuştur! (İhsan Oktay Anar'ın *Puslu Kıtalar Atlası* [1995] adlı romanının kahramanı Ebrehe'nin "hilesi" de zıbıktır! Romanda Ebrehe'nin cinsiyeti hakkında doğrudan bir bilgi yoktur ancak, ölümünden sonra cesedi yıkayan Bünyamin, Ebrehe'nin apış arasında bir zıbık görür.) Lezbiyenleri yüzyıl sonuna kadar Batı edebiyatında -keza Osmanlı edebiyatında da- pek olumlu tasvirler içinde

görmek mümkün değil. Lezbiyen karakter, hemen tüm kurmacalarda iki tip olarak belirmektedir: Hastalıklı lezbiyen ve kurban lezbiyen. Bu tasavvura göre hastalıklı olan erkeksi kadın, kurban ise yanlış bedene hapsolan kadındır. Popüler edebiyat ürünleri, eşcinsellik ve transvestizm gibi deneyimlerin çerçevesini "cinsel sapkınlıklar" olarak çizen dönemin psikolog ve seksologlarının sözcülüğünü yapıyor, kuramlarını destekliyorlardı.

Gerçekte XIX. yüzyılda "eşcinsellik" olarak kurulan kategori, tarihin hiçbir döneminde tekil, yekpare bir gruba tanımlanamamıştır. Hatta evrensel bir gey, lezbiyen, trans kimliği değil; sınıfsal, kültürel, etnik, tarihsel farklılıklar mevcuttur.



(Görsel çalışma: Onur Atay)

Türkiye'de 12 Eylül darbesiyle homofobi yeniden canlandı.

İKTİDARIN OLDUĞU YERDE DİRENİŞ DAİMA VARDI

Eşcinsel özgürlük hareketi için, II. Dünya Savaşı önemli bir dönemeç oldu. Hatta John D'Emilio, savaşın, modern eşcinsel tarihinin başlangıcı olduğunu savunmaktadır. Savaş ortamı, eşcinseller için ileriki yaşamlarını etkileyebilecek, kendi cinselliklerini ve birbirlerini keşfetmelerini sağlayacak deneyimlere zemin olmuştur. McCarthy döneminde ise farklılık tehlikeli, eşcinsel eylemler yasadışıydı; sağ kanat, "cinsel sapıkları" günah keçisi ilan etmişti. Soğuk Savaş döneminde LGBT bireyler şiddetli saldırılara maruz kaldılar. Ancak iktidarın olduğu yerde direniş daima vardı. 50'lerin ortalarına kadar, homofil hareketin merkezi San Fransisco'da, gözle görünür bir eşcinsel kültürü, Beat edebiyatıyla birlikte ve iç içe geliyordu. Allen Ginsberg, Jack Kerouac, William S. Burroughs (ve Robert Duncan, Jack Spicer, Robin Blazer) öncülüğündeki Beat edebiyatı bir erkek eşcinsel altkültürü oluşturmaktaydı ve bu akım eşcinsel bilinci üzerinde hayli etkili olmuştur.

Soğuk Savaş döneminde yeraltına inen lezbiyenler ise ABD ve İngiltere'de ancak şifreli bir dil kullanarak yayımcı bulabildiler. 1960'ların sonlarında ise politik bir güç ve toplumsal bir hareket olarak görünürlük kazandılar. Batı dünyasında ve Güney'in pek çok metropolünde, devrimci bir atmosferde ortaya çıkan bu hareket, ikinci feminist dalgayla ve Stonewall Ayaklanması'nın izinde oluşan eşcinsel hareketiyle sıkı bir ilişki içinde gelişti. 70'lerde doruk noktasına çıkan hareket, heteronormativeye karşı bir zaferdi ancak süreç içinde lezbiyenler, translar ve marjinalleştirilmiş cinsel kimlikler dışarıda bırakılarak "gey" kimliği sabitleşmeye başladı. Arka arkaya kurulan pek çok gey örgütü, topluluğu bir "gay pride" ve "gay power" kültürü/söylemi yaratmaya başlamıştı.

LGBT hareketinin tarihi arka planı erkek ağırlıklıydı. Tanınma ve açılma konusunda kendilerini dışlanmış, öznelliklerinden yoksun bırakılmış bulan lezbiyenler, hareketteki erkek egemenliğini, patriarkal işleyişi ve heteroseksüel feministleri eleştirmekte gecikmediler. İkinci dalga feminizmden ve gey özgürlük hareketinden duyulan hoşnutsuzluğun ardından ortaya çıkan lezbiyen feminizm, ayrılıkçı organizasyonlar kurmak, lezbiyenliğin aslında bir seçim ve karşı duruş meselesi olduğuna inanmak, her türlü hiyerarşiyi reddetmek ve eşitsizliği erotik hale getiren erkek üstünlüğünü eleştirmek konularında birleşti. Rita Mae Brown, Charlotte Perkins Gilman, Charlotte Bunch, Mary Daly, Marilyn Frye, Judy Grahn, Kate Millett, Jane Rule

ve Adrienne Rich dönemin ünlü lezbiyen yazar ve kuramcılarıydı. Rich'in feminist eleştiriye kazandırdığı "lezbiyen süreklilik" kavramına göre, patriarkal sisteme karşı mücadelede bütün kadınlar arasında bir lezbiyen süreklilik vardır, kadınlara cinsel ilgi duymayan kadınlar da kendilerini politik lezbiyen olarak görebilir. Ancak ikinci dalganın bu özcü ve kısmen akseksüel lezbiyen teorileri Audre Lorde, Barbara Smith, bell hooks, Alice Walker, Cherrie Moraga, Gunn Allen, Gloria Anzaldúa gibi beyaz olmayan lezbiyenler tarafından 80'lere doğru üçüncü dalga, siyah feminizm ve üçüncü dünya feminizminin etkisiyle hayli sert eleştirilere uğratılmıştır.

İLERİCİ BİR CİNSEL POLİTİKA: Q KURAMI

Geyler ve lezbiyenlerin 70'ler boyu süren bu ayrılığı ve karşı karşıyalığı, 80'lerde bir kırılmaya daha uğradı ve tüm LGBT bireyler AIDS için bir araya geldi. Bu dönemde ortaya konan eserlerin çeşitliliği, hacmi, farklılığı ve hitap gücü inanılmazdır. LGBT için yeni bir ortak mücadele alanı yaratan AIDS, homofobi ve faşizmi canlandırmışsa da, ironik biçimde hastalık, ilerici bir cinsel politikanın da simgesi olmuştur. Nitekim geniş bir cinsel kimlik ve davranış çeşitliliği içeren *queer*² kavramı ilk kez bu koalisyonun içinden çıkmıştır.

Temelini Foucault'dan alan, Deleuze'ün kadın-oluş, akışkanlık, aradalık, Derrida'nın "ek" (supplement) kavramından ve Lacan'ın merkezini yitirmiş kimlik modelinden esinlenen çoklu, çelişkili, parçalı, tutarsız, istikrarsız ve akışkan kimlikleri savunan Q teorisi, homofobik yaklaşıma karşı çıktığı gibi onaylayıcı, olumlayıcı eşcinsel yaklaşımı, gey ve lezbiyen saygınlığı modelini eleştirir. LGBT çevrelerinde hoşgörülme (trans, çift cinsiyetli, biseksüel ve sadomazoşistler gibi) bireylerin davet gördüğü ve görünür kılındığı bir alan olan *queer*, 90'ların sonuna dek çokça beslendiği feminizm ve LGBT politikaları başta olmak üzere sınır politikaları, göçmenlik, milliyetçilik, militarizm gibi sayısız alana girerek eleştirel ve dönüştürücü bir metodoloji olarak da algılanmaya başladı.

İlk *queer* grubu olan Queer Nation, New York'ta 1990'da kuruldu. Kuram ilk kez Teresa de Lauretis tarafından, 1990'da bir konferansın başlığı olarak kullanıldı. Q kuramının temel metinleri olan iki kitap da (Judith Butler, *Cinsiyet Belası*; Eve K. Sedgwick, *The Epistemology of the Closet* [Dolabın Epistemolojisi]) yine aynı yıl yayımlandı. Bu kuramcılara göre, biyolojik bir "öze" atıfta bulunduğu varsayılan "(biyolojik) cinsiyet" de aslında bu tertibatın hükmü altındadır ve dolayısıyla "biyolojik beden" de doğallığının sorgulanması gerekir. Bu aynı zamanda cinsiyet, toplumsal cinsiyet ve cinsel yönelim/(karşı cinse) arzu arasında olduğu varsayılan sürekliliğin de sorgulanması anlamına gelir. Butler'a göre cinsel hiyerarşi, toplumsal cinsiyeti üretir ve pekiştirir. Toplumsal cinsiyeti

2. *Queer* Türkçede garip, tuhaf, yamuk gibi anlamlara geliyor. Argoda ise "ibne" demek.

Türkiye’de 12 Eylül darbesiyle homofobi yeniden canlandı.

İKTİDARIN OLDUĞU YERDE DİRENİŞ DAİMA VARDI

Eşcinsel özgürlük hareketi için, II. Dünya Savaşı önemli bir dönemeç oldu. Hatta John D’Emilio, savaşın, modern eşcinsel tarihinin başlangıcı olduğunu savunmaktadır. Savaş ortamı, eşcinseller için ileriki yaşamlarını etkileyebilecek, kendi cinselliklerini ve birbirlerini keşfetmelerini sağlayacak deneyimlere zemin olmuştur. McCarthy döneminde ise farklılık tehlikeli, eşcinsel eylemler yasadışıydı; sağ kanat, “cinsel sapıkları” günah keçisi ilan etmişti. Soğuk Savaş döneminde LGBT bireyler şiddetli saldırılara maruz kaldılar. Ancak iktidarın olduğu yerde direniş daima vardı. 50’lerin ortalarına kadar, homofil hareketin merkezi San Fransisco’da, gözle görünür bir eşcinsel kültürü, Beat edebiyatıyla birlikte ve iç içe geliyordu. Allen Ginsberg, Jack Kerouac, William S. Burroughs (ve Robert Duncan, Jack Spicer, Robin Blazer) öncülüğündeki Beat edebiyatı bir erkek eşcinsel altkültürü oluşturmaktaydı ve bu akım eşcinsel bilinci üzerinde hayli etkili olmuştur.

Soğuk Savaş döneminde yeraltına inen lezbiyenler ise ABD ve İngiltere’de ancak şifreli bir dil kullanarak yayımcı bulabildiler. 1960’ların sonlarında ise politik bir güç ve toplumsal bir hareket olarak görünürlük kazandılar. Batı dünyasında ve Güney’in pek çok metropolünde, devrimci bir atmosferde ortaya çıkan bu hareket, ikinci feminist dalgayla ve Stonewall Ayaklanması’nın izinde oluşan eşcinsel hareketiyle sıkı bir ilişki içinde gelişti. 70’lerde doruk noktasına çıkan hareket, heteronormativeye karşı bir zaferdi ancak süreç içinde lezbiyenler, translar ve marjinalleştirilmiş cinsel kimlikler dışarıda bırakılarak “gey” kimliği sabitleşmeye başladı. Arka arkaya kurulan pek çok gey örgütü, topluluğu bir “gay pride” ve “gay power” kültürü/söylemi yaratmaya başlamıştı.

LGBT hareketinin tarihi arka planı erkek ağırlıklıydı. Tanınma ve açılma konusunda kendilerini dışlanmış, öznelliklerinden yoksun bırakılmış bulan lezbiyenler, hareketteki erkek egemenliğini, patriarkal işleyişi ve heteroseksüel feministleri eleştirmekte gecikmediler. İkinci dalga feminizmden ve gey özgürlük hareketinden duyulan hoşnutsuzluğun ardından ortaya çıkan lezbiyen feminizm, ayrılıkçı organizasyonlar kurmak, lezbiyenliğin aslında bir seçim ve karşı duruş meselesi olduğuna inanmak, her türlü hiyerarşiyi reddetmek ve eşitsizliği erotik hale getiren erkek üstünlüğünü eleştirmek konularında birleşti. Rita Mae Brown, Charlotte Perkins Gilman, Charlotte Bunch, Mary Daly, Marilyn Frye, Judy Grahn, Kate Millett, Jane Rule

ve Adrienne Rich dönemin ünlü lezbiyen yazar ve kuramcılardı. Rich’in feminist eleştiriye kazandırdığı “lezbiyen süreklilik” kavramına göre, patriarkal sisteme karşı mücadelede bütün kadınlar arasında bir lezbiyen süreklilik vardır, kadınlara cinsel ilgi duymayan kadınlar da kendilerini politik lezbiyen olarak görebilir. Ancak ikinci dalganın bu özcü ve kısmen akseksüel lezbiyen teorileri Audre Lorde, Barbara Smith, bell hooks, Alice Walker, Cherrie Moraga, Gunn Allen, Gloria Anzaldúa gibi beyaz olmayan lezbiyenler tarafından 80’lere doğru üçüncü dalga, siyah feminizm ve üçüncü dünya feminizminin etkisiyle hayli sert eleştirilere uğratılmıştır.

İLERİCİ BİR CİNSEL POLİTİKA: Q KURAMI

Geyler ve lezbiyenlerin 70’ler boyu süren bu ayrılığı ve karşı karşıyalığı, 80’lerde bir kırılmaya daha uğradı ve tüm LGBT bireyler AIDS için bir araya geldi. Bu dönemde ortaya konan eserlerin çeşitliliği, hacmi, farklılığı ve hitap gücü inanılmazdır. LGBT için yeni bir ortak mücadele alanı yaratan AIDS, homofobi ve faşizmi canlandırmışsa da, ironik biçimde hastalık, ilerici bir cinsel politikanın da simgesi olmuştur. Nitekim geniş bir cinsel kimlik ve davranış çeşitliliği içeren *queer*² kavramı ilk kez bu koalisyonun içinden çıkmıştır.

Temelini Foucault’dan alan, Deleuze’ün kadın-oluş, akışkanlık, aradalık, Derrida’nın “ek” (supplement) kavramından ve Lacan’ın merkezini yitirmiş kimlik modelinden esinlenen çoklu, çelişkili, parçalı, tutarsız, istikrarsız ve akışkan kimlikleri savunan Q teorisi, homofobik yaklaşıma karşı çıktığı gibi onaylayıcı, olumlayıcı eşcinsel yaklaşımı, gey ve lezbiyen saygınlığı modelini eleştirir. LGBT çevrelerinde hoşgörülme (trans, çift cinsiyetli, biseksüel ve sadomazoşistler gibi) bireylerin davet gördüğü ve görünür kılındığı bir alan olan *queer*, 90’ların sonuna dek çokça beslendiği feminizm ve LGBT politikaları başta olmak üzere sınır politikaları, göçmenlik, milliyetçilik, militarizm gibi sayısız alana girerek eleştirel ve dönüştürücü bir metodoloji olarak da algılanmaya başladı.

İlk *queer* grubu olan Queer Nation, New York’ta 1990’da kuruldu. Kuram ilk kez Teresa de Lauretis tarafından, 1990’da bir konferansın başlığı olarak kullanıldı. Q kuramının temel metinleri olan iki kitap da (Judith Butler, *Cinsiyet Belası*; Eve K. Sedgwick, *The Epistemology of the Closet* [Dolabın Epistemolojisi]) yine aynı yıl yayımlandı. Bu kuramcılara göre, biyolojik bir “öze” atıfta bulunduğu varsayılan “(biyolojik) cinsiyet” de aslında bu tertibatın hükmü altındadır ve dolayısıyla “biyolojik beden” de doğallığının sorgulanması gerekir. Bu aynı zamanda cinsiyet, toplumsal cinsiyet ve cinsel yönelim/(karşı cinse) arzu arasında olduğu varsayılan sürekliliğin de sorgulanması anlamına gelir. Butler’a göre cinsel hiyerarşi, toplumsal cinsiyeti üretir ve pekiştirir. Toplumsal cinsiyeti

2 *Queer* Türkçede garip, tuhaf, yamuk gibi anlamlara geliyor. Argoda ise “ibne” demek.



SabitFikir okurları: "Durumumuz içler acısı"

SabitFikir okurlarına lezbiyen, gey, biseksüel, transseksüel ve travesti (LGBT) karakterlerin Türkiye edebiyatında yeterince yer bulup bulmadığı konusundaki düşüncelerini sorduk. Ankete katılan 100 kişiden 73'ü durumumuzun içler acısı halde olduğunu düşünüyor; homofobinin edebiyatımızı da etkisi altına aldığı görüşünde. Yüzde 23'lük payla ikinci geniş kitle ise durumun çok kritik olmadığını diyor. "Yetim"leri yine de yeterli bulmuyorlar. Anket sonucunun en düşük yüzdeyi de, "Pek çok romanda LGBT bireyler karıştırmış çıkıyor, bence yeterli," diyenler oluşturuyor.



(Görsel çalışma: Dilem Serbest)

SabitFikir okurları: "Durumumuz içler acısı"

SabitFikir okurlarına lezbiyen, gey, biseksüel, transseksüel ve travesti (LGBT) karakterlerin Türkiye edebiyatında yeterince yer bulup bulmadığı konusundaki düşüncelerini sorduk. Anket katılan 100 kişiden 73'ü durumumuzun içler acısı halde olduğunu düşünüyor; homofobinin edebiyatımızı da etkisi altına aldığı görüşünde. Yüzde 23'lük payla ikinci geniş kitle ise durumun çok kritik olmadığını dile getirmişler; yine de yeterli bulmuyorlar. Anket sonucunda en düşük yüzdeyi de, "Pek çok romanda LGBT bireyler karşımıza çıkıyor, bence yeterli," diyenler oluşturuyor.

Bugün Türkiye’de LGBT örgütlenmeleri, LGBT öğrenci dernekleri ve azımsanmayacak bir LGBT kültürü, sineması, literatürü söz konusu.

Üretim pekiştiren şey heteroseksüel normatifik değil, heteroseksüel ilişkilerin ardında yattığı iddia edilen toplumsal cinsiyet hiyerarşisidir. Bu hiyerarşi, homofobik tutumları üretmekte ve farklı cinsel yönelimleri ötekileştirmektedir.

DEMİR ÖZLÜ, FERİT EDGÜ, BİLGE KARASU, ADALET AĞAOĞLU, LEYLÂ ERBİL

Türkiye’de ise 12 Eylül 1980 darbesiyle homofobi yeniden canlandı; erkek eşcinseller, travesti ve transseksüeller aşağılayıcı sıfatlar ve alçaltıcı muamelelerle sürgün edildi. Böylece, bugün hala sık sık tanıklık ettiğimiz nefret cinayetlerinin tohumları atılmış oldu. Ama bir yandan da darbenin ardından gelen neoliberal politikalar sayesinde bireyin tüketici sıfatıyla da olsa öne çıkması, bastırılmış cinsel kimliklerin ifade edilmesine olanak sağladı. Ten, haz ve seks keşfedildi, cinsel eğilimler sınıflandırıldı, cinsellik ilk kez üzerinde bu kadar çok konuşulan ve tüketilen bir alan haline geldi. Demir Özlü, Ferit Edgü, Selim İleri, Bilge Karasu, Adalet Ağaoğlu, Leylâ Erbil gibi yazarlar eserlerinde eşcinsel temalara yer verirken; Attilâ İlhan’ın *Fena Halde Leman* (1980) ve *Hacı Hanım Vay* (1984) romanlarında lezbiyenlik cinsel şiddet, sadizm, pedofili, travestilik gibi klişe kavramlarla harmanlanarak ele alınmıştır. Dönemin yozlaşma ve cinsel arayışlarla yüklü iklimini özellikle *Ölüm İlişkileri* (1979) ve *Cehennem Kraliçesi* (1980) adlı romanlarında işleyen Selim İleri’nin kurmaca dünyasında ise cinsellik, doyumsuzluk, haz ve acı ile kadınlık ve erkeklik kavramları geçişimlidir; kadın erkeğe, erkek de kadına

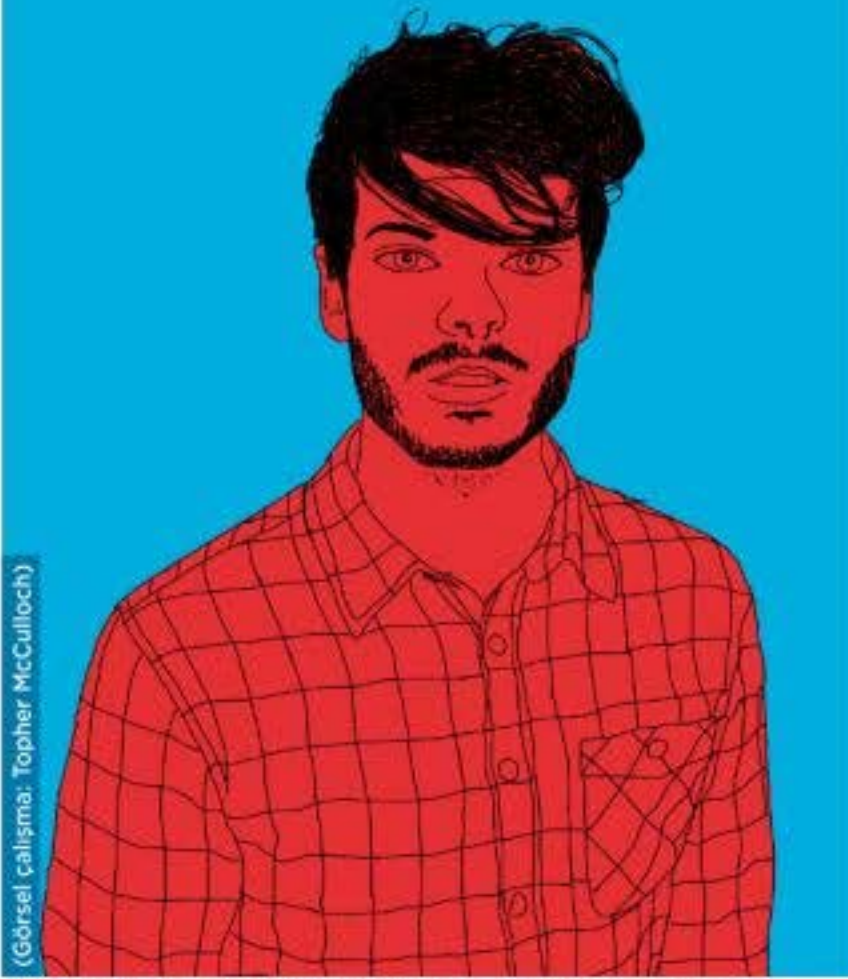
dönüşür. (İleri’nin birçok anlatısında, kadın figürlerin cinsel fantezi ve kurgularında uyguladıkları, daha çok erkeğe özgü sayılagelmiş sadistik pratikler feminist eleştiri açısından sorunlu olmakla birlikte *transgender* edebiyat için yeni okumalar sağlayacaktır.) 90’larda Murathan Mungan ve küçük İskender, Türkiye’de çağdaş bir gey edebiyatın oluşmasında çok önemli katkılar sağladılar. Mehmet Bilâl, Sadık Aslankara, Niyazi Zorlu, Ahmet Tulgar, erkekler arası aşkı anlatmayı tercih ettiler. Aynı dönem boyunca kadın yazarlar toplumsal cinsiyeti eleştirdikleri kadar kadın cinselliğini de tema edindiler ancak, bu romanlarda lezbiyen ve trans kimliklere rastlamak mümkün değildir, lezbiyenlik henüz kadın yazarlarca sahiplenilmemiştir. Lezbiyen cinselliğe, iki kadın arasındaki aşka, travestiliğe dair roman türünde örnekler 90’lardan sonra yayımlanmaya başladı: *Leyla ile Şirin*, Hülya Serap Doğaner (1992); *İki Genç Kızın Romanı*, Perihan Mağden (2002); *Ben Kendimi Affediyorum Tanrım Ya Sen?*, Tijen Kın (2002); *Bella*, Stella Acıman (2002); *Travesti Pinokyo*, Sibel Torunoğlu (2002); *Deniz Kızı*, Zeynep Aksoy (2003); *Kurtlu Elma Sekeri*, Pınar Küzeci Orhan (2003). Oldubitti seks işçiliği temsiliinde, iğrenç ve zavallı figürasyonlarda görülen trans bireyler ise komik, trajik ve cinsel stereotipler dışında, varlık bilinçleriyle, özyaşamsal deneyimleriyle, ruhsal ve düşünsel alanlarıyla temsil edilmediler.

Varolan temsiller içlerinden çıktıkları kültürün ve toplumun homofobik izlerini taşıyor ve yeniden üretiyor hiç kuşkusuz. Homofobi kendisini her zaman ölüme kadar varan fiziksel şiddet, aşağılama ya da yok sayma ile göstermiyor. Eşcinsellere yapılan baskı, kuralları ve ilişkileriyle kadınları da baskı altında tutan sistemin ürünüdür. Patriarka, cinsiyetçilik ve homofobi birbirleriyle işbirliği içerisinde bulunarak farklı yollarla açığa çıkarken, heteroseksizm kendini tek ve alternatifsiz norm olarak dayatarak diğer cinsel yönelimleri dışlamaktadır. 90’larla birlikte erkekliğin imkanlarından yararlanan gey kimliği anaakımlaşmaya, ticari gey çevreler büyümeye başlamıştır.



Eşcinselliğin "yasa dışı" olduğu dönemde oluşan ihlalcı edebiyat ile gey ve lezbiyen kimliklerin meşrulaştığı dönemin edebiyatı aynı değildir, tek yönlü bir eleştirel bakışla değerlendirilemezler.

(Görsel çalışma: Topher McCulloch)



90'larla birlikte erkekliğin imkanlarından yararlanan gey kimliği anaakımlaşmaya, ticari gey çevreler büyümeye başlamıştır.

Gey kimliğinin ve yaşantısının aldığı yeni şekiller, kapitalist toplumlarda fazlasıyla hissedilir olan cinsiyet, ırk ve sınıfa dayalı ayrışmayı da yansıtmaktadır. 80'lerde bir üçüncü dalga cinsel radikalizm yaratan *queer*, 90'lardan bu yana sıklıkla geyin eşanlamlısı olarak, lezbiyen ve trans bireylerdense gey erkeklerle bağlantılı olarak kullanılır hale geldi ve dolayısıyla feminizmi karşısına aldı. Lisa Duggan gibi postfeministler, *queer* kuramcı ve aktivistleri mevcut kimlik politikalarını ve erkekliği yücelttikleri için eleştirdiler.

Transgender terimi 90'ların ikinci yarısında oturmaya başladı; halihazırda bütünü kapsayıcı bir terim olarak iş görüyor.³ *Transgender* herhangi bir cinsel yönelim değildir, dolayısıyla travestiler, transseksüeller, *cross-dresser*'lar⁴, interseksüeller, *drag queen* ve *drag kingler*⁵, aseksüel ve biseksüeller ve de kendi atanmış biyolojik cinsiyetini kabul etmeyen herkes *transgendered* olarak tanımlanabilir. *Transgender* kuram, toplumsal cinsiyet ayrımcılığı ve zorunlu cinsiyetlendirmeye muhalif bir koalisyon politikası için alan açarken birçok *crossgender* pratiğini eşcinsellik versiyonları olarak okuyabilecek lezbiyen ve gey çerçevelerine alternatif sunuyor. Leslie Feinberg, Pat Califia, Jay Prosser, T Cooper,

Transgender kuram, toplumsal cinsiyet ayrımcılığı ve zorunlu cinsiyetlendirmeye muhalif bir koalisyon politikası için alan açıyor.

Kate Bornstein, Annamarie Jagose gibi trans kuramcı ve yazarların eserleri, bu yeni tanıma temel oluşturmaktadır.

Günümüzde özellikle ABD'de, trans siyaseti LGBT aktivizminin giderek en keskin tarafı haline gelmekteyken Türkiye'de de 90'lardan bu yana varlık gösteren lezbiyen/gey hareketinin yanı sıra trans bireyler de kendi örgütlülüklerini oluşturmaya başladı. Günümüzde pek çok şehirde farklı etnik ve cinsel kimliklere sahip bireyleri buluşturan LGBT örgütlenmeleri -başta Lambdaistanbul ve Kaos GL-, üniversitelerde LGBT öğrenci dernekleri ve azımsanmayacak bir LGBT kültürü, sineması, literatürü söz konusu. Mehmet Murat Somer mesela, dünya edebiyatının ilk travesti dedektifini yarattı. *Peygamber Cinayetleri* dizisinin bu estet ve yakışıklı dedektifi özlenen olumlu bir temsildir. *Lubunya* (Selin Berghan, 2007), trans görünürlük, ayrımcılık ve eşcinsel cemaat içindeki kabul sorunlarını dile getiren; *Maskeler*, *Süvariler*, *Gacılar* (Pinar Selek, 2001), trans cemaatinin İstanbul'daki tarihini anlatan önemli çalışmalardır. Cüneyt Çakırlar ile Serkan Delice'nin hazırladığı *Cinsellik Muamması: Türkiye'de Queer Kültür ve Muhalefet* (2012) ise yerli *queer* kuramının ve politikalarının geçirdiği aşamaları farklı açılardan yansıtan ilk kaynak kitaptır.

Türkiye'deki LGBT hareketin tarihsel süreç içinde aldığı yol, heteroseksizm ve homofobiye karşı çıkmak, ayrımcılık ve şiddeti engellemek için ciddi bir emek sarf ettiği ortada, ancak yine de bu hassasiyetler ve örgütlenmeler, nefret cinayetlerini, homofobiyi, ayrımcılık ya da hoşgörü politikalarını bertaraf etmeye henüz yetmiyor. Tüm bu ötekileştirme politikalarından kurtulabilmek ve LGBT bireylerin temsilini, homofobik söylemleri analiz edip alternatifler geliştirebilmek için hegemonik erkekliği, heteroseksüel patriarkanın derin maddi köklerini, kapitalizmle kurduğu güçlü ittifakları, sınıfsal ve etnik farklılıkları göz ardı etmeyen bir feminist bakışa ve birlikte direnmeye ihtiyacımız olduğunu düşünüyorum. *Queer* ve *transgender* eleştiriden yararlanan böyle bir feminist perspektif, kültürün ve edebiyatın, toplumsal ve cinsel ideolojilerle nasıl derinden yapılandırıldığını, cinsiyetçi politikaları ve bu politikaların diğer tahakküm biçimleriyle ilişkisini görmemiz ve çözümlememiz için gereklidir. ■

3 *Transgender*, doğumda kendisine atanan cinsiyete uymayan, kendisinin başka bir cinsiyete sahip olduğunu hisseden kimseler için kullanılan şemsiye bir terimdir. Türkiye'deki LGBT hareketi günümüzde travesti ve transseksüel kelimelerini kullanmamakta, *trans* sözcüğünü benimsemektedir.

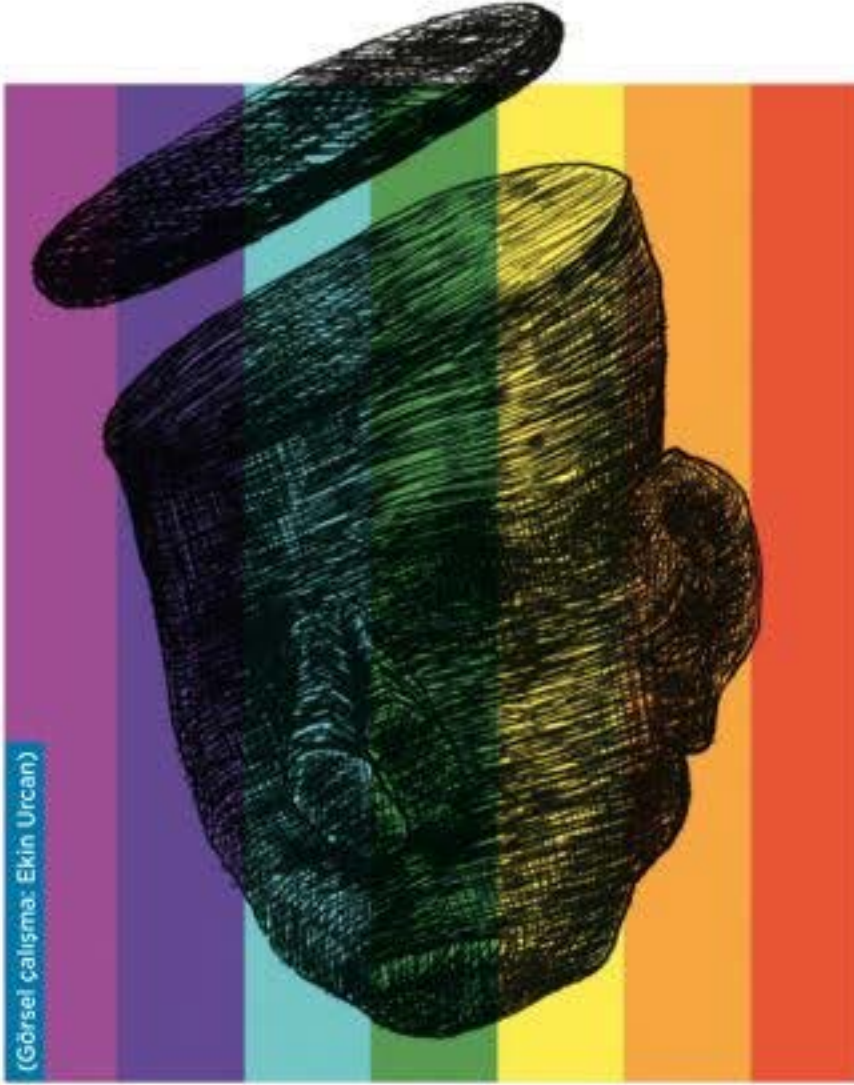
4 *Cross-dresser*, karşı cins gibi giyinen kişi anlamında kullanılıyor. Kadın gibi giyinmekten zevk alan erkek ya da erkek gibi giyinmekten zevk alan kadın...

5 *Drag*, genel olarak gündelik hayatında kullandığı cinsiyet kodlarının tersine kadın veya erkek kılığında gösteriler yapan sahne performansçısına verilen ad. *Drag king* erkek, *drag queen* ise kadın kılığında şov yapan performansçıların kendileri için kullandıkları isim.



AKSU BORA İLE SÖYLEŞİ

“NORMAL” ALGISI, DOĞAN GÖRÜNÜMLÜ ŞAHİN GİBİ



(Görsel çalışma: Ekin Urcan)

Homofobi-transfobi öyle bir şey ki, en özgürlükçü, ağızdan adalet düşmeyen insanlarda bile her an karşınıza çıkabiliyor.

“Biz”i en çok “normal” öldürüyor. Önyargıyla başlıyor, ayrımcılık, şiddet, ölüm diye devam ediyor. Hepsi normal ama! Sokağa çıkın, gazeteye, televizyona bakın, yaşanan her şey normal. Bir tek “farklı” olmak “normal” kabul edilemez. Dini sebepler, devlet ya da aile yapısı, ya da gündelik yaşam, alışkanlıklar vs fark etmiyor her yol kapalı. Modern dünyada bile yer yok farklı cinsel yönelimlere. Tek tip olsun, bizim olsun!

Homofobi-transfobi öyle bir şey ki, en özgürlükçü, ağızdan adalet düşmeyen insanlarda bile her an karşınıza çıkabiliyor. Devlete bakarsak teşhis hazır; eşcinsellik bir hastalık zaten. Sokak desen farklı değil, çocukluktan beri alıştırılıyorsun bu dile, bakış açısına, küfürlerin en ünlülerini hatırlayalım yeter. Kamuoyu

yoklaması için her daim en ateşli konulardan biri mesela. Cevapları hazır ve şaşırtması çok zor maalesef.

Söz konusu cinsellik ve cinsiyet olunca insan hakları daha görünmez, adalet, özgürlük gibi kavramlar da daha anlamsız hale geliyor galiba. “Biz”i en çok “normal” öldürüyor derken mecazi değil, gerçek anlamı tercih etmemiz de o yüzden anlaşılır olsa gerek. Geçtiğimiz ay yine bir trans cinayeti işlendi, trans kadın Dora Özer evinde bıçaklanarak öldürüldü. Hikayeyi araladığınızda ülkenin tarihini/gerçeğini bulmak mümkün.

Mevzu yerinde duruyor, sağlam ama hiç mi bir şey değişmiyor? Bu konuda -hatta birçok konuda- soru sormak için en doğru adreslerden birisiyle, akademisyen-yazar Aksu Bora’yla konuştuk. Ve, bir not olarak “normal” ve “farklı” kelimelerinin neye karşılık geldiğini bilmediğimi belirtmek isterim.

Newsweek’te yayımlanan ve Türkiye’de eşcinsellerin yaşadığı sorunları konu alan bir makede, “Türkiye’de işlerin yavaş da olsa iyileşmeye başladığı”, yazıyordu. Bu görüşe katılır mısınız? Böyle bir veri var mı bu yorumu yapmak için?

Tabii, bazı “işler” iyileşiyor. Yirmi yıl önce gazetelerde “g.tveren” gibi tabirler rahatlıkla kullanılabiliyordu; bugün “marjinal” filan türünden kibar ifadeler kullanmaları gerekiyor! Şaka bir yana, eşcinseller çok sağlam ve yaygın biçimde örgütleniyorlar, bunun da elbette sonuçları oluyor; Yasama faaliyetlerinde lobicilik yapmaktan medya izlemeye, insan hakları örgütlerinde güçlü biçimde yer almaya kadar pek çok şey yapıyorlar. Ben o “zihniyet dönüşümü” denen şeyden pek anlamam, yasal düzenlemeler, politik müdahaleler, müzakereler önemlidir; zihniyet öyle değişir ancak. Bir bakanın, “Eşcinsellik hastalıktır,” deyivermesi, nefret suçunun hukuken düzenlenmesiyle engellenebilir örneğin, zihniyet değişimi bekleyerek değil.

Gördüğüm kadarıyla, eşcinsel örgütleri bunun gayet farkında olarak politikalar geliştiriyorlar, taleplerini doğru araçlarla iletmenin yollarını buluyorlar, uluslararası dayanışma ilişkileri kurup sürdürüyorlar... Cinayetler bitmedi ama her cinayet davası kalabalık gruplarla izleniyor, duyuluyor, görülüyor, protesto ediliyor. Evet, işler değişiyor...

Eşcinsellik söz konusu olduğunda önyargıları yıkmak ya da en azından aşındırmak ne kadar zor? Toplumdaki "normal" algısı nasıl değiştirilebilir sizce?

Ben toplumdaki bu "normal" algısının bütünüyle riya olduğuna inanıyorum. Doğan görünümlü Şahin gibi, muhafazakar görünümlü şirazedenden çıkmış! Bu görünüme öyle sıkı sıkıya sarılmanın nedeni de böyle bir şey sanıyorum. Önyargıdan çok kaybolma korkusu, açığa çıkma korkusu... Dolayısıyla değişmesi hem kolay, hem zor. Kolay, çünkü aslında herkes işin içinde; herhangi bir seks işçisiyle konuşun, anlatsın size! Zor, çünkü korku hem büyük hem de kendini ifade ettiği kanallar çok eskiden kazılmış, derin kanallar... Sadece eşcinsellikle ilgili değil, bütün "marjinaler" için geçerli bu dediğim; şu ya da bu biçimde. Hepimiz hem işin içindeyiz hem de mağdur. Belki buradan bir çıkış umudu bulunabilir.

Anayasanın farklılıkları, farklı cinsel yönelimleri koruduğunu düşünüyor musunuz?

Hayır, biliyorsunuz Anayasa'ya cinsel yönelim ibaresini ekletmek için az uğraşmadı LGBT örgütleri. Tıpkı kadınların cinsiyeti ekletmek için uğraştığı gibi. Biz bunu başarabildik, onlar henüz başaramadı. Anayasanın böyle parça parça tadilatı yerine müzakereyle oluşmuş demokratik bir anayasaya ihtiyacımız var, farklılıkların korunması ancak öyle mümkün olur.

İHMAL VE CANİLERİ KOLLAMA

Türkiye'de ayrımcılık ve hoşgörüsüzlüğün ötesinde kötü muamele, şiddet ve çok sayıda ölüm yaşanıyor. Devletin bu konuda yapılması gerekeni yaptığı söylenebilir mi?



Aksu Bora: "Trans cinayetlerini, translara yönelik polis şiddetini, eşcinsel örgütlerine yönelik hukuksuz uygulamaları... Hangi birini sayayım?"



Geçtiğimiz ay yine bir trans cinayeti işlendi, trans kadın Dora Özer evinde bıçaklanarak öldürüldü. Hikayeyi araladığınızda ülkenin tarihini/gerçeğini bulmak mümkün.

Hayır. Devletin kendi yaptıklarını bir kenara koysak bile (ki niye koyacağız zaten), cinayetlerin kovuşturulmasında dahi korkunç bir ihmal ve canileri kollama var. Umut Göktaş Söyler vakasını hatırlatıp geçelim buradan: Albay baba ve polis amca tarafından isteği dışında, bilinmeyen bir yere götürülüp alıkonan eşcinsel genç. Ne yaptı devlet onun için? Trans cinayetlerini, translara yönelik polis şiddetini, eşcinsel örgütlerine yönelik hukuksuz uygulamaları... Hangi birini sayayım?

Homofobiyle gündelik dilde de yoğun bir şekilde karşılaştığımız için soruyorum: Medya, diziler, filmler vb güçlü iletişim araçlarına da bir rol biçilmeli mi?

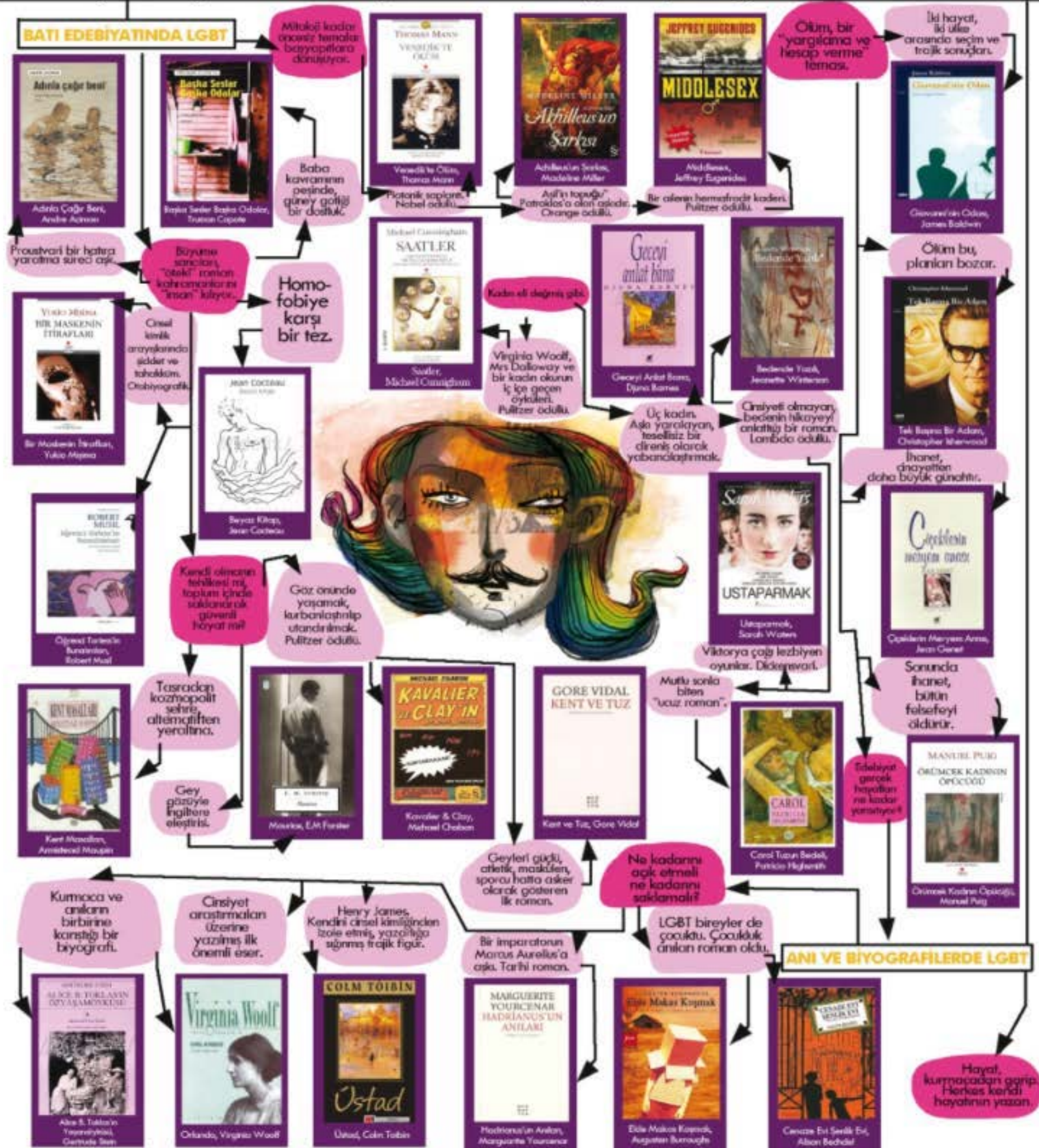
Tabii. Eşcinsellerin cinsel yönelimlerini görmezden gelmeden ama sadece "eşcinsel temsilcisi" muamelesi de yapmadan popüler kültür ürünlerinde varolmaları çok önemli bir şey. *Bir İstanbul Masalı* isimli dizide kadınsı olmayan, komikleştirilmeyen, seks işçisi falan olmayan bir eşcinsel adam gördüğümüzde aklımız uçmuştu - nihayet, nihayet, nihayet! Kadın Çalışmaları programında ders verip eşcinselin travesti olduğunu sanan insan biliyorum, ne diyeyim daha?

Son olarak Gezi Parkı Direnişi'nde "farklılıkların bir arada var olması" gerçeği sıkça gündeme geldi. Gökkuşluğu bayrağı da Gezi Parkı'nda yükselen simgelerden biriydi. Gezi Parkı özelinde bu konuyu değerlendirebilir misiniz? Gezi'ye bakarak böyle bir "umut ışığı" görmek mümkün mü?

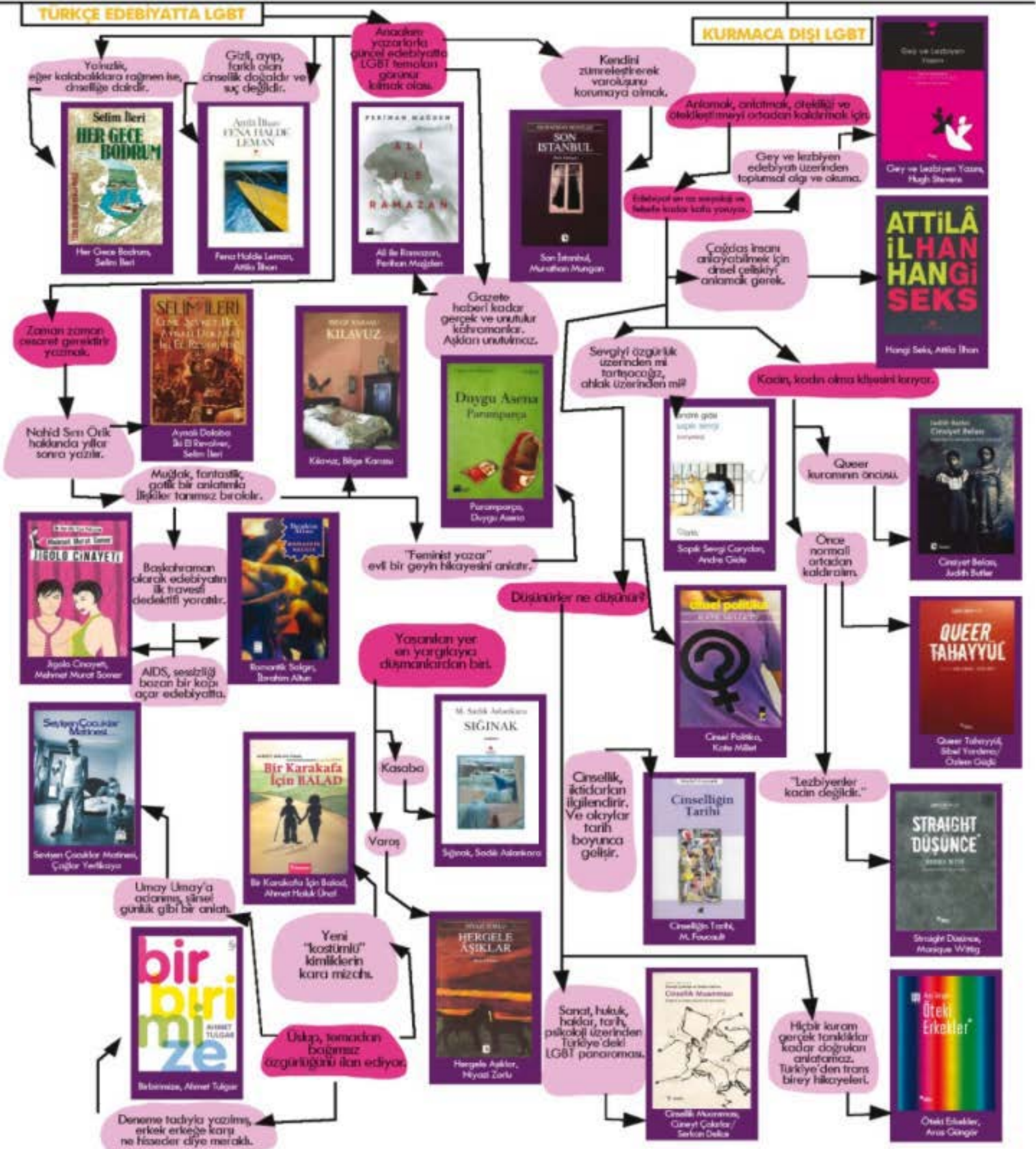
Yıllardır gördüğümüz en kalabalık ve renkli Onur Yürüyüşü'nün bu sene olması tesadüf değildi herhalde. Millet sokaklara dökülünce, oradan hiç hesapta olmayan sonuçlar da çıkar. Karşılaşmalar, duymalar, anlatmalar... Bunlar hafife alınacak şeyler değildir. Böyle böyle aslında hepimizin "farklı" (o ne demekse!) olduğunu görürüz bir gün bakarsınız. Devrim diye ona derim ben. ■

KİMİN AŞKI KİMLİK AŞKI?

Edebiyat eleştirisinin, sınıfta kaldığı alandır LGBT edebiyatı. Shakespeare sonesi okuyacak edebiyat öğrencisinin içine, ya o mısralar bir erkek için yazıldıysa diye hınzırca kurt düşürür. Batı eğilimli burjuva erkeğe, kinaye ile "Bihruz Bey" damgası yapıştırır. Yazarları yürüyüşleriyle, reçel yapma ve örgü örme yetenekleriyle değerlendirir. Moby-Dick'teki eşcinsellik metaforunu görmez. Amerikalı yazarları, Napolyon Kodu'nun uygulandığı Avrupa'ya sürer, ama önce eleştirmenlerin kara listesine alır. Ölüm ve kahramanın trajik sonu neredeyse eşcinsel temalı bir romanın basılabilmesi için şarttır. Toplumun genel empatisine kulak verilmesi için AIDS diye bir belanın edebiyatın konuları arasına girmesi gerekmiştir.



Edebiyat eleştirisi, LGBT edebiyatı, estetik üzerinden değil ahlak üzerinden irdeleme yanlısı oldu; toplumsal gerçekçilik kriterlerini işleme koyduğunda ise, iktidar ideolojisi dengeleri bozdu. Doğası gereği bir yeraltı edebiyatına dönüştü. Belki aynı nedenle, başta queer teori olmak üzere, aktivist bir sesi oldu hep. Buna rağmen hem Türkçe edebiyatta hem Batı edebiyatında edebi rüştünü ıspatlamış ana akım yazarların LGBT temasını özümsemesi, birçok ödüllü roman kazandırdı edebiyata. Okları takip edin ve kuramdan kurmacaya LGBT temalı kitap önerilerimizi keşfedin. (Şiir eksik kaldı bu sefer okuma listemizde.)





Kübalı yazar Reynaldo Arenas'ın Küba devrimi sonrası gey olması nedeniyle dışlanarak hapse atılmasını konu alan otobiyografik romanı *Karanlıktan Önce* (2000) Julian Schnabel tarafından sinemaya uyarlanmıştır.

SİNEMADA "BAŞKA" AŞKLAR

“Heteroseksist ve ataerkil bir dilin içine sıkıştırılan LGBT bireyler, toplumsal alanda olduğu gibi sinema/televizyon dünyasında da yok sayılıyorlar.”

Gezi Direnişi sağ olsun, gökkuşağı bayrağı ilk kez bu kadar özgür bir biçimde dalgalandı ülkenin semalarında. Direniş günlerinde ve sonrasında kimliklerin daha rahat ifade edildiği, meydanlarda ve parklarda herkesin birbirini dinleyebildiği bir ortama adım atmamız da azımsanacak gibi değildi. Bu gerçeküstü atmosfer bünyede bir sinema filmindeymişiz hissi yaratmadı değil yer yer. Madem öyle (hakikatin kurmacadan daha üstün olduğunu unutmadan) gelin edebiyattan beslenen LGBT filmlerine birlikte göz atalım.

FARKLI BİR QUEER-EROTİK OKUMA

Yaşamı ve sinemasıyla derin izler bırakan Derek Jarman, Shakespeare'in olgunluk dönemi eserlerinden *Fırtına* uyarlamasında farklı bir queer/erotik okumaya girer. Her ne kadar oyunla aynı karakterleri kullansa da, metni tamamen dönüştürerek oldukça özgün bir yorumla ulaşır Jarman.

DENİZCİLER, EŞCİNSELLER, CANİLER

Queer edebiyatının ve sinemasının en radikal iki ismini, Jean Genet ve R. Werner Fassbinder'i bir araya getiren güçlü bir roman var karşımızda: *Querrelle de Brest*. Denizciler, eşcinseller ve canilerden oluşan bir bölgeye yanaşan gemide çalışan denizci Querrelle'nin hikayesini güçlü ve şiirsel bir anlatımla kaleme alan

Jean Genet, şiddetin estetiğini insanın karanlık doğasıyla buluşturur. Gey denizci Querrelle'nin Brest'de yasadışı olaylara ve suça bulaşmasıyla ilerleyen hikaye eşcinselliğe dair alt metniyle de dikkatleri çeker.

STİLİZE SEVİŞME SAHNELERİ

Tony Scott'ın Whitley Strieber'in romanından uyarladığı *Açlık*, queer sinemanın kültleri arasında gösterilmesi bir yana Catherine Deneuve, Susan Sarandon ve David Bowie gibi rüya bir kadroya sahip olmasıyla da çok değerli. *Açlık*'in lezbiyen alt metni, Deneuve ile Sarandon'un stilize sevişme sahneleriyle daha da belirginleşirken, sinema tarihinin en ayırksı vampir filmlerinden birine dönüşür.

SINIF ÇATIŞMASI, AHLAKÇILIK, TOPLUMSAL KURALLAR

İngiliz yazar E.M. Forster, 1914'te yazıp ölümünden sonra yayımlanmasına izin verdiği *Maurice*'de varlıklı ve genç bir erkeğin eşcinselliği keşfinin zorlu hikayesini sınıf çatışması, ahlakçılık, toplumsal kurallar çerçevesinde anlatır. James Ivory tarafından 1987'de uyarlanan film, romanın derinliği ve Forster'in etkileyici anlatımının gerisinde kalsa da, hikayeye sadık kalması ve duygusal yoğunluğu ile dikkat çekici.

LGBT'NİN SİNEMADA TEMSİLİ

Amerikalı LGBT hakları savunucusu ve yazar Vito Russo'nun *The Celluloid Closet* kitabından yola çıkılarak Rob Epstein ve Jeffrey Friedman tarafından uyarlanan aynı adlı belgesel, Hollywood'un ilk günlerinden başlayarak gey, lezbiyen, biseksüel ve transların Amerikan sinemasında nasıl temsil edildiğini gösteriyor. LGBT karakterlerin sinemadaki temsilini eleştiren kitap ve belgesel, LGBT'lere de ayna tutarak kendileri hakkında ne düşünceleri gerektiğini etkileyici biçimde ortaya koyuyor.

KÜBA DEVRİMİ SONRASI ŞİDDET

Kübalı yazar Reynaldo Arenas'ın yoksullukla geçen çocukluğunu, Küba devriminde verdiği mücadele ve devrim sonrası gey olması ve yazdıkları nedeniyle dışlanarak hapse atılmasını konu alan otobiyografik romanı *Karanlıktan Önce* (2000), *Kelebek ve Dalgıç* filmiyle tanıdığımız Julian Schnabel tarafından sinemaya uyarlandı. *Karanlıktan Önce*, Küba'da devrim sonrası LGBT bireylere uygulanan şiddeti görünür kılmalarının yanı sıra şair Arenas'ın asi ve kırılgan kişiliğini perdeye başarıyla taşıyan Javier Bardem'in güçlü oyunculuğuyla da akıllarda kalıyor.

LEZBİYEN SİNEMANIN İLK ÖRNEKLERİNDEN BİRİ

Dönemi itibarıyla Avrupa'da çok ses getiren lezbiyen sinemasının ilk örneklerinden biri olan Christa Winsloe'nin *Dün ve Bugün* isimli tiyatro eserinden uyarlanan *Üniformalı Kızlar* (1931) filmi, yatılı kızlar okulunda okuyan genç bir öğrencinin öğretmenine duyduğu derin aşk ve tutkuyu konu alır. Filmin ABD'de sansüre uğradığını da hatırlatalım.

TÜRKİYE SİNEMASINDA İLK KEZ

Gündelik yaşamda dışlanan ve her türlü ayrımcılığa uğrayan eşcinseller, Türkiye sinemasında da benzer bir temsiliyete sahip. Ya yozlaşmanın ve sapkınlığın göstergesi ya da sevimli "türler" olarak görünürler. Heteroseksist ve ataerkil bir dilin içine sıkıştırılan LGBT bireyler, toplumsal alanda olduğu gibi, sinema/televizyon dünyasında da yok sayılıyorlar.

Türkiye sinemasına bakacak olursak, LGBT'ler ilk kez 1960'lı yıllarda beyazperdede arzi endam eder. Bu dönem çekilen ve LGBT'lerin sorunlu bir şekilde görünür olduğu birçok filmin ya edebiyat uyarlaması ya da senaristlerinin yazar/şair olduğunu not edelim. Aydın Arakon'un yönettiği *Ver Elini İstanbul* (1962) filminde ilk kez iki kadının (Mualla Kavur ve Leyla Sayar) öpüşmesiyle karşılaşırız. Tabii bu kadınlardan Mualla Kavur'un erkek kılığına sokulduğunu da hatırlatalım. Bu filmin senaryosu Ali Kaptanoğlu takma adıyla Attilâ İlhan'a aittir.

ATIF YILMAZ'IN LEZBİYEN KARAKTERLERİ

İki kadının (Suzan Avcı ve Sevdâ Nur) 'masumane' öpüşmesi Atif Yılmaz'ın yönettiği *İki Gemi Yanyana* (1963) filminde de sürer. Dönemin birçok filminde senarist olarak karşımıza çıkan usta yazar Kemal Tahir bu

filmin de senaristidir. 1980'lere geldiğimizde Atif Yılmaz, 'masumane' sahnelerin ötesine geçerek kadın ve lezbiyen karakterlerin merkezde olduğu, dönemi itibarıyla oldukça cesur filmler çeker. Necati Cumalı'nın eserinden uyarladığı *Dul Bir Kadın* ve Osman Çallı'nın hikayesinden uyarladığı *Düş Gezginleri*, LGBT temsiliyeti açısından sorunlu olmakla birlikte lezbiyen karakterlerin merkezde olması nedeniyle önemli filmlerdir.

"OSMANLI'YI YANLIŞ YANSITİYOR"

Kemal Tahir'in senaryosunu yazdığı, Halit Refiğ'in yönettiği dönemin en önemli filmlerinden biri olan *Haremde Dört Kadın* (1965) Osmanlı'nın son dönemlerini konak hayatı ve harem üzerinden anlatır. Dönemin siyasi atmosferini ustalıkla yansıtan film, lezbiyen ilişki sahneleriyle tartışma yaratır ve katıldığı bir festivalde "Osmanlı'yı yanlış yansıttığı" gerekçesiyle milliyetçi bir grubun da saldırısına uğrar.

DUYGUSAL VE CİNSEL YAKINLAŞMA

Kutluğ Ataman, *Karanlık Sular* ve *Lola + Bilidikid* gibi önemli filmlerin ardından Perihan Mağden'in *İki Genç Kızın Romanı*'nı (2005) uyarlamıştı. Hayatlarını değiştirmek için kaçış yolları arayan Handan ve Behiye isimli iki genç kızın sınıfsal ve sosyal farklılıklarına aldırmadan duygusal ve cinsel yakınlaşmasını konu alan filmin arka planında ise kaotik İstanbul ve belirsiz bir gelecek var.

AĞIR ROMAN VE KÜÇÜK İSKENDER

Mustafa Altıoklar'ın Metin Kaçan'ın *Ağır Roman*'ından uyarladığı filmde ezilmiş, yok sayılmış ve "öteki"lerin yaşadığı bir kenar mahalleye adım atarız. Kolera Sokağı'nda yaşananları sert ve gerçekçi bir dille anlatır yönetmen. Şair küçük İskender'in canlandırdığı gey karakterin filmde arkadaşı tarafından bıçaklanması da eşcinsellerin uğradığı şiddeti görünür kılar. ■



Aydın Arakon'un yönettiği *Ver Elini İstanbul* (1962) filminde ilk kez iki kadının (Mualla Kavur ve Leyla Sayar) öpüşmesiyle karşılaşırız.



(Görsel çalışma: Sarah Weinman)

Bu havalı akıl yürütmeleri, üstün gözlem yeteneğini vurgulayan, onu ululayan, hani nasıl desem dünyayı ve insanları külyutmazlar ve ahmaklar olarak ikiye bölen üstten bakışçı anlatım biçimine sahip bir türü, niye bu kadar seviyordum?

BU POLİSİYE NİYE ŞAHANE?

**“Sezgintüredi ve onun “Katilin...”
diye başlayan dedektiflik romanları
serisinin içinden yaşam taşıyor hep.**

“İçinde polisin olduğu bir roman türünü niye bu kadar çok seviyorum ki,” diye düşündüm kendi kendime. Henüz *Katilin Şahidi*’nin sayfalarını çevirmeye başlamamıştım. Bu kadar erkeksi, eril bilinci, havalı akıl yürütmeleri, üstün gözlem yeteneğini vurgulayan, onu ululayan, hani nasıl desem dünyayı ve insanları külyutmazlar ve ahmaklar olarak ikiye bölen üstten bakışçı anlatım biçimine sahip bir türü, niye bu kadar seviyordum? İyisini bulduğumu düşündüğümde hemen sevinip köşelere köşelere çekilme telaşına düşüyordum? Heyecan mı dedim, sürükleyicilik, merak? Yok, değil. Dedektif, polis, işinin ehli hayranlığı, hiç değil. Etrafta biri kazayla cinayete

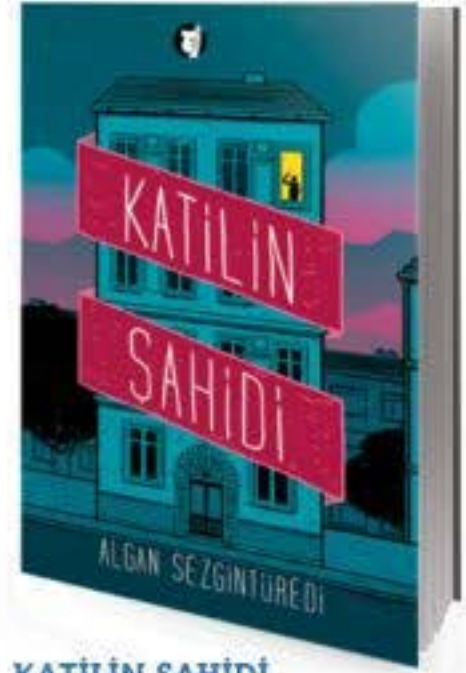
kurban gitse, kim öldürmüş ki diye içim içimi bile yemez, sakinlikte ve meraksızlıkta kendimi bile çıldırtırım... O zaman bu polisiye hevesi niye? Uzatmayayım, ölüm diye fısıldadım içimden; yaşam/ölüm/yeniden doğum. İşin sırrı buradaydı. Her peşine düşülen cinayet hikayesinde, ölümü hissetme, her çözülmüş cinayet hikayesinde ise yeniden doğumun sevinci vardı, yaşamı kutsuyordu sanki dedektiflik hikayeleri, ölümün mutlak gibi görünen galibiyetinden rol çalıyordu. Pozları, havaları da belki bundandı; yaşamı kutsayan bir ritüelistik hal illa ki oluyor ve beni de içine alıyordu. İçimde yaşamla beraber durmaksızın çalışan ölüm saatine bu hikayelerle kulak veriyor, kendimi kaptırıyordum ben de.

Tabii bütün bunlar her dedektiflik hikayesi için geçerli değil, dememe bilmem gerek var mı? Ondandır ki hem bir sevinç hem de kendimce derin bir sorgulama içindeyim. Birazdan bir Algan Sezgintüredi romanı okuyacağım ve alacağım büyük keyfin muhasebesini içinden geçtiğimiz zaman itibariyle yapmalıyım! Biliyorum ki Sezgintüredi ve onun “Katilin...” diye başlayan dedektiflik romanları serisinin içinden yaşam taşıyor hep. Kendini durmaksızın sorgulayan, didikleyen, hal ve gidişten sorunlu ve sorumlu, bilinç dediğimiz o akıp giden suyun içine kendini bırakmaya fazlasıyla meyilli, insan olma meselesini satirik bir dille, kahkahalar içinde vermeyi başaran, bir tür yaşam ve yazın sevinci bu. O zaman buyurunuz serinin son halkası *Katilin Şahidi*’ne.

Kocaman bir apartman, yılbaşı gecesi hazırlığında; ışıklı, hareketli ve hikayemize konu olduğuna göre içinde muhakkak bir cinayet var...

Kocaman bir apartman, yılbaşı gecesi hazırlığında; ışıklı, hareketli ve hikayemize konu olduğuna göre içinde muhakkak bir cinayet var... Kahramanımız Vedat Kurdel, kendisinden daha kıvrak zekalı dostu, iş ortağı Tefo'nun ve karısı Ayla'nın ketenperesine kurban gitmiş, sekreteri Nilgün'ü yılbaşı gecesi kutlaması için evinden almaya gelmiş. Çöp çatılmış, farkında; elinde fırından yeni çıkmış hindi tepsisi, yanında Nilgün, içinden söylenene söylene merdivenlerden iniyor. Ve dann... Dan dan dan... 3 artı 1, dört el silah sesi ile sarsılıyor apartman. Yeni yıl hazırlığındaki bina sakinleri için kapalı devre bir papaz kaçtı oyunu başlıyor böylece. Apartmanın en eski sakinlerinden müflis işadamı İhsan Bey, dört kurşunla bu dünyadan göçe zorlanmış. Ama niye, kim, nasıl? Cinayet aleti ortada. Fakat katilin kaçtığına dair herhangi bir emare yok. Öyleyse katil, hâlâ apartmanda. Occam'ın usturası bileniyor, illüzyon göz önünde-burnun dibinde

olan biteni saklama sanatıdır, yanılsamalar üzerinde düşünmek gerek. Hindi soğuyor, ziyan oluyor lakin bu soruların cevabını bulacak elbet Vedat, Tefo ve sekreter-müstakbel sevgili Nilgün. İhsan Bey'in kapı komşusu, çocukluktan arkadaşı, eski iş ortağı Zeki Bey, en kuvvetli katil zanlısı. İyi ama cinayet anında kapıcı Mehmet, Vedat ve Nilgün'le beraber merdivenlerde olmasına ne demeli? O zaman müteahhid yüzünden yumruk yumruğa kavgaya tutuştuğu Altan Bey'i zorlamalı. Derken bir şantaj meselesi patlayıveriyor ve apartmanda işler iyice sarpa sarıyor.



KATİLİN ŞAHİDİ
Algan Sezgintüredi
Aylak Kitap

YAŞAMI EN İYİ ÖLÜM ANLATIR

Bilenler bilir, Vedat'ın düşünce akışına dil yetişmez olur, her şeyi aynı anda homojen bir karışım halinde didikleyen bilince, dili yetiştirir neredeyse Algan Sezgintüredi. Dile ve Türkçenin akışına sürükler okurunu. *Katilin Şahidi*'nde de bu huyundan vazgeçmiyor. Aynı anda kendini, geldiği ketenpereyi, Nilgün'le olası ilişki biçimlerini, İhsan Bey'in cinayetini, onun Zeki Bey'le muhtemel husumetini, olmuş olanları, olabilecek olanları didikleyip duruyor. Gözünün önüne konmuş incecik tülde perdeyi aralamaya çalışıyor. Ve hiç tanımadığımız birinin ölüsü üzerinden onun yok olan yaşamı ışığında katili buluyor. Çünkü yaşamın değeri, yine ve her şeye rağmen zayıf ruhlarımızı hep bu dünyaya bağlıyor, yaşam ölüme karşı, sonsuz ve coşkulu bir direniş haline geliyor.

Dil ve yaşam çağrışımlarla doludur evet, onun içindir ki yaşamda da, sanatta da ne kadarının doğaçlama ne kadarının sistem dahilinde olduğunu bilemeyiz hiçbir zaman. Bu mutlak bilinmezliğin içinden gerçek sanatı ve yaşam sevincini çıkarmak, bir tür kutlamadır olsa olsa. *Katilin Şahidi*, işte bu tür çağrışımlarla dopdolu, şahane bir yılbaşı kutlaması hikayesi. Vedat'ın polis, Tefo'nun albay pozları şahane; Vedat'ın gönül çukuruna kendi kendine inışı, buna kendini ikna edişi şahane; bilinçaltıyla senli benli konuşması, yazarın polisi sorgulayışı şahane; apartman sakini çevirmen Altan Bey, onun çevirdiği kitaplar şahane; gözümüzün önündeki katile şahitlik etmek şahane; kahramanlarımız gibi tadına bakamasak da hindi de eminiz ki şahane... ■



Katilin Şahidi, şahane bir yılbaşı kutlaması hikayesi.



THOMAS BERNHARD'I YANLIŞ ANLADIM

“Karakterler arası ilişkiler, mekanla o kadar ilintili ve sınırlı ki, okurda adeta bir tiyatro eseri okuyormuş hissi doğuruyor.”

Thomas Bernhard novellası, sert tek espresso gibi. *Amras* ve *Watten*'i okuduktan sonra koyu, şekersiz, rehavetsiz bir lezzet kaldı damağımda. Bu lezzet bana, edebiyatı da, Thomas Bernhard'ı da yanlışı anladığım bir yaz ayını hatırlatıyor.

Café Sacher'de, bir yandan Bernhard okurken bir yandan da Viyana'ya Almanca öğrenmeye gelmiş turist edebiyat öğrencisinin kendini beğenmişliğiyle kendi kendime, "Thomas Bernhard, Viyana kahvelerindeki kendini beğenmiş edebi ortamı hiç sevmezmiş," diyorum.

Ana öğünlerimi Mensa'da geçiştirip, her gün Sacher'de oturacak parayı kendime mutlaka ayırıyorum. Okuduğum kitap, Bernhard'ın otobiyografik anlatısı *Wittgenstein'in Yeğeni: Bir Dostluk*. Almancam orijinaline yetmiyor, İngilizceden okuyorum. Viyana'ya Almanca öğrenmeye gelmiş turist edebiyat öğrencisi kendini beğenmişliğiyle, okurken görünmek istediğim kitap bu. Kendimi içine oturttuğum bu Kodak

fotoğrafını, laktoz alerjime rağmen sipariş ettiğim sütlü Mélange kahve tamamlıyor. Her şey kusursuz. Her şeyi yanlışı anlıyorum. Kendimden uzaklaşmak için Viyana'dayım, kendim için bir "kayıp aranıyor" fotoğrafı vererek varoluşumu ilan ediyorum güya. Üstelik Bernhard ve Wittgenstein adlarını kullanarak! Olur da arayan bir göz o esnada Sacher'e bakmıştı diye. Belki beni bulur da, bana teslim eder. Estetik ve kusursuz bir fotoğraf karakteri olmak uğruna. Oysa o yaz, edebiyatla sıfatsız bir ilişki kurmayı bilseydim, Thomas Bernhard'ın romanlarında defalarca yeni baştan kurduğu cümleler ve hastalıklı roman karakterleri ile "kusursuz" olanın var olmadığını ispatladığını fark edebilirdim.

Yapı Kredi Yayınları, Bernhard'ın iki erken dönem novellası *Amras* ve *Watten*'i "anlatı" olarak kitaplaştırmış. *Amras* ve *Watten*, biçem ve tema açısından Bernhard külliyatından ayrı düşmüyor hatta sonraki romanlarda karşımıza çıkacak imge ve

sahnelerin ilk temellerini içinde barındırıyor. Özellikle *Düzelti*'yi okumuş olanlar, bu iki novellada tanıdık temalar bulacaklar.

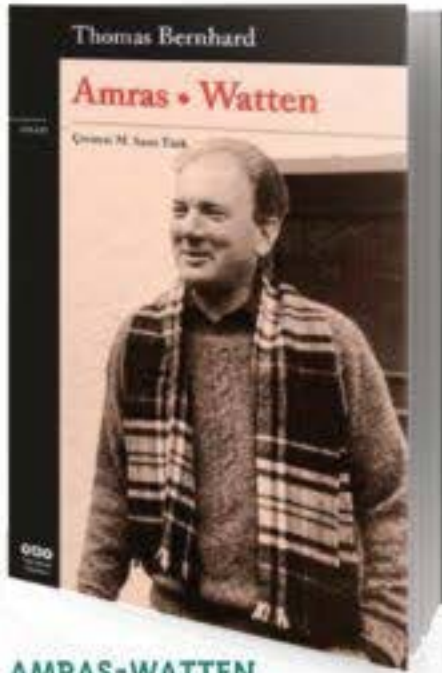
Amras'ta, hep birlikte intihar etmeye karar veren bir aileden bahsediliyor. Anne ve babanın ölümüyle sonuçlanan bu karardan sonra hayatta kalan iki erkek kardeş, bu korkunç travma ile başa çıkabilsinler diye dayıları tarafından *Amras* kasabasındaki bir kuleye kapatılıyorlar; kardeşlerden biri kendini öldürene kadar...

Watten ise adını dört kişilik bir kart oyunundan alıyor. Anlatıda watten oynayan kasabalılardan biri intihar ettiği için artık oyuna katılmayı reddeden bir doktor ve onu yeniden oynamaya ikna etmeye çalışan bir kamyoncunun hikayesi anlatılıyor. Kusursuz bütünlük hep eksilmeyle tehdit altındadır. Ebeveyn eksilir, kardeş eksilir, oyun arkadaşı eksilir, para ve statü eksilir. Ne kule, ne watten kartları koruma sağlar. *Amras-Watten*'de yaşam, geride kalanlar için ölmeden önce duraklanan bir bekleme odasına dönüşür. *Amras*'ta



(Görsel çalışma: Jimmwoo)

Amras-Watten'de yaşam, geride kalanlar için ölmeden önce duraklanan bir bekleme odasına dönüşür.



AMRAS-WATTEN

Thomas Bernhard

YKY

Çeviren: M. Sami Türk

anlatıcının kardeşini defalarca doktora götürmesi, *Watten*'de kamyoncunun doktoru defalarca kart oyununa davet etmesi nafiledir. Thomas Bernhard'ın, Camus ve Beckett etkisiyle dolu dünyasına hoşgeldiniz: "... Durmaksızın şu soruyu soruyorduk: neden hâlâ yaşamamız lazımdı.." (*Amras*) "...Uyanırken genelde düşünürüm: neden yaşıyorum..." (*Watten*)

Kule ve kart oyunu watten, insan yaşam ilişkisini anlatmak için çok iyi metaforlar. Yaşanan travmatik

bir olay, kulemize çekilmemize neden olur. Kulede kendimizi insanlardan soyutladıkça, şifa bulmak yerine acının daha derinlerinde, zihnin daha karanlık köşelerinde hapsoluruz. Dışarıda ise bir ses bizi yarım bıraktığımız oyuna geri dönmemiz için çağırır. Oysa oyuncuların hepsi yalancıdır.

Amras-Watten'de karakterler arası ilişkiler, mekanla o kadar ilintili ve sınırlı ki, okurda adeta bir tiyatro eseri okuyormuş hissi doğuruyor. Aslında bu anlatım tarzı, yazarın bir karakterden çok "zihin ve akıl" diyebileceğim varlıklar kurgulamasıyla oluşuyor. Bütün külliyata yayılmış bu ortak "zihin ve akıl", varoluşun anlamsızlığı konusunda manik bir saplantı içinde, insanlara karanlık bir güvensizlikle yaklaşıyor, sırf hayatta olmanın acısını taşıyor. Yine bütün eserlerdeki ortak olumsuzluk ve karamsarlık retoriği, hem Bernhard okuru hem de Bernhard karakterleri için, bir tür acıya dayanıklılık odaklı, büyüme ve hayatta kalma ritüeli.

Watten'de, "Tüm hastalıklardan tek bir felsefe yapmakla meşgulüm," diyen doktor, tipik bir Bernhard karakteri. Yazar yaşamı boyunca hastalıklarla boğuşmuş. Hastalık olgusu bazen otobiyografik bir ayrıntı olarak, bazen bir metafor, bazen tiksiniyle ihtiyaç duyma arası bir insan ilişkisinin nedeni olarak karşımıza çıkıyor Bernhard edebiyatında. Yaşamın, intihardan önceki bekleme odasında geçen bölümüne bir giriş kapısı aynı zamanda hastalık. Bu olgu "sağlıklı" okur için, metin karanlığa büründükçe bir yabancılaşma etkisine dönüşebiliyor.

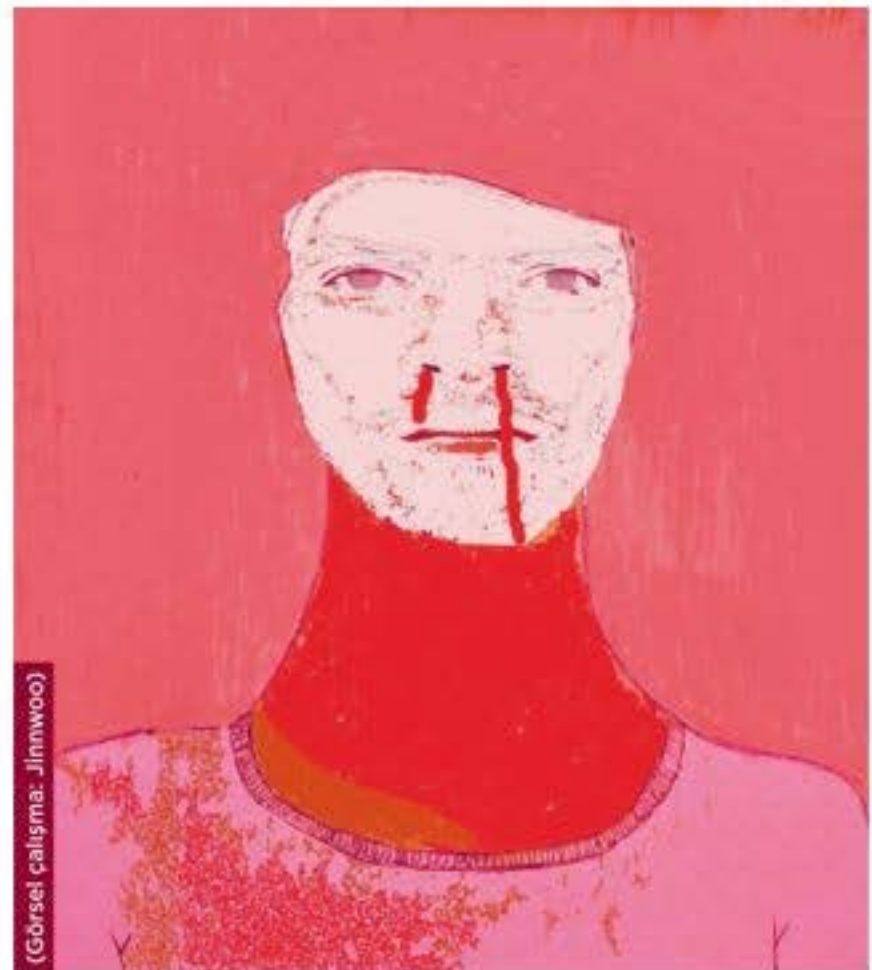
BERNHARD VE MİZAH

Bu kadar çok laf ettikten sonra Thomas Bernhard'ı tamamen anladığımı iddia edemem hâlâ. Yazarı, İngilizceye çevrilmiş romanları ile kült seviyesine koyan Batı edebiyat eleştirisinde, yazarla yapılmış söyleşilerde, hatta zekasını çok sevdiğim Geoff

Bernhard'da ironik bir hüznün, hastalıklı bir sevgi, belki ölmeden önceki son acıklı kahkahayı bulsam da, o bahsedilen mizah duygusunu hissedemiyorum.

Dyer'ın yazılarında bile, Thomas Bernhard'ın mizah duygusundan söz ediliyor. Ben Bernhard'da ironik bir hüznün, hastalıklı bir sevgi, belki ölmeden önceki son acıklı kahkahayı bulsam da, o bahsedilen mizah duygusunu hissedemiyorum. Bernhard'ın materyalistik ve statü kaygılı insanları eleştirisinde, entelektüel sancılarında, devlet eliyle kültürün yönetilmesine karşı duyduğu öfkede rahatlatıcı bir espri molası yok bence. Ama bu, yani gülememek, benim kendimi beğenmişliğimdir, Bernhard'ın mizah eksikliği değil.

O yaz, Viyana'dan ayrılmadan önce, *Wittgenstein*'in *Yeğeni* kitabını, içinde "Café Sacher'de okunmasını" öneren bir notla birlikte kaldığım öğrenci yurdundaki masanın çekmecesine bıraktım. Şimdi Viyana'ya gitsem bir kahve siparişi verecek kadar bile Almanca bilmiyorum. Bernhard'da mizah bulanlar buna da gülecektir şimdi. ■



(Görsel çalışma: Jinwoo)

Yazar yaşamı boyunca hastalıklarla boğuşmuş. Hastalık olgusu bazen otobiyografik bir ayrıntı olarak, bazen bir metafor, bazen tiksiniyle ihtiyaç duyma arası bir insan ilişkisinin nedeni olarak karşımıza çıkıyor Bernhard edebiyatında.



GAZOZCU MEVLÜT'ÜN OĞLU ERCAN...

**“Peri Gazozu,
Ercan Kesal'ın kendi
hatıralarından derlediği
hikayelerden oluşuyor.”**

Tatsız hikaye kotanı doldurduğunda bazen, öyle bir şey çıkıyor ki karşına, “Ya tamam, üzülme bu kadar,” diyor annee elleriyle sırtını pışpışlarken. Bir derin nefes alıp ikna oluyorsun o zaman: “Hayatta iyi hikayeler de var.” Vele ki düşüverdin yere, biri itti misal arkandan, ya da yoruldun ve yitirdin dengeni, seni tutup yerden kaldıracak bir kapı zili, bir film, bir kitap, bir kaldırım karşılaşması, sabah posta kutunda bitiveren bir e-posta, radyoda aniden çalmaya başlayan şarkı... Hep bir şey var seni o karanlıktan geri çağırarak. Sanki biri gelmiş de havasız bir odanın penceresini açmış gibi bir şey. Tarifsiz bir ferahlık. Herhalde hayat böyle bir düzenek, bir yandan bereler açıyor oranda buranda, bir yandan öpüp iyileştiriyor.

Nazan Kesal yazdı önce Twitter'a; “Ercan Kesal'ın kitabı çıkıyor,” dedi, adı da *Peri Gazozu* diye haber verdi. Epeydir kara haber okumaktan içim kurumuş, üzerimden kamyonlar geçmiş, *Peri Gazozu* yetiştirdi imdadıma. Kitap insanla konuşur mu; konuştu, “Sen otur, ben çay koyup geliyorum,” dedi. Ben oturdum, Ercan Kesal anlattı.

Kesal'ın kelimelerine, onun hayat kırıklarından mürekkep hikayelerine gazete sayfalarından aşınayım. “Usulcacık bir dil,” demiştim ilk okuduğumda, “ama satır aralarında kaplanlar dolaşıyor.” O günden sonra ne yazsa okudum. Okudukça onun o keleş kırılgan yazar kalbine daha da yakınlaştım. Beyazperdede seyrettim Kesal'ı sonra. O dupduru hallerine bittim. O zaman



anladım ki, yazı ya da oyunculuk, iki alanda da ona dair ilk gönlümü çelen şey Kesal'ın bir sanatçı olarak maharetinden çok, sıradan bir adam olarak kökleri içeriye, çok içeriye uzanan bir şeye sahip olmasıydı. Sen iyilik de buna, ben merhamet diyeyim, beriki gelsin yalınlık ya da tevazu desin, hiçbir tek tek anlatmıyor Kesal'ın her çıkışıyla içimize saldırdığı duyguları. Gerçek bir adam belki, evet, belki budur işin sırrı. Gerçek adamların giderek azaldığı bir gezegende, kalbini elinde tutan gerçek bir adamdır belki Kesal. Ondandır yani.

KARIŞTIRDIKÇA YENİLENEN VE ÇOĞALAN BİR SANDIK

Peri Gazozu, Ercan Kesal'ın kendi hatıralarından derlediği hikayelerden oluşuyor. Bir bellek yoklaması aslında, bugün 54 yaşında olan bir adamın kitabın kapağındaki çocuk gibi geriye baktığında gördüklerinin hikayesi bunlar. Her yaşa dair hatıralar, o hatıraların çağırıldığı duygular... Taşrada geçen çocukluğun büyüğü anları, büyümenin sancıları karnını burarken kente okumaya gelen bir yeniyetme, mecburi görev için taşraya dönen vicdanlı bir doktor... Bir hayatın biriktirdiklerini gözden geçiriyor Kesal. Kitabın bir yerinde şöyle diyor: “Geçmişimiz; elimizden uçup gitmiş, kaybolmuş bir zaman değildir.

Kitap insanla konuşur mu? Konuştu. "Sen otur, ben çay koyup geliyorum," dedi. Ben oturdum, Ercan Kesal anlattı.

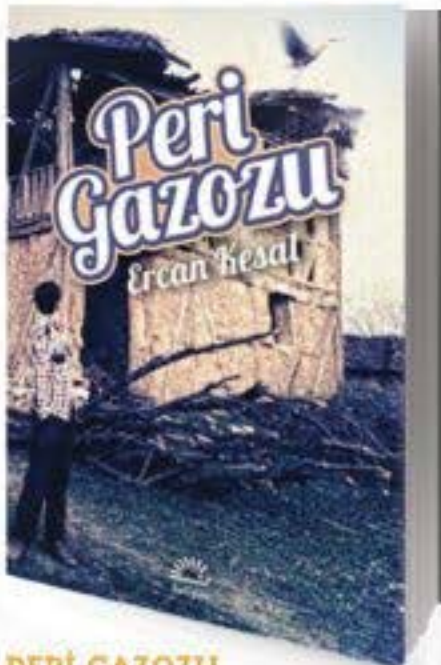
Şimdiki zamanın içinde duran, bekleyen bir şeydir. Bu duran şeyin 'bilinç' olduğunu ve aynı zamanda 'belleğimizi' de kapsadığını, bu hikayeleri yazmak için sandalyeme oturduğum her seferinde hayretle fark ettim." Tavan arasındaki sandığı indirip içine bakıyor Kesal bu kitapla. Karıştırdıkça yenilenen ve çoğalan bir sandık.

Gazozcu Mevlüt'ün oğlu Ercan'ın anlattığı insan hikayeleri, bir erkeğin hayatının pek çok mühim durağına uğruyor. Kesal'ın bir hayat yoklaması olarak gördüğüm bu ilk kitabının içinde özellikle babasıyla ilgili aktardığı, öyküleştirdiği hatıraları yoğun ve ziyadesiyle kırılğan. Hayatın içinde kendini bir "oğul" olarak tanımladığı yere, kitap boyunca sık sık geri geliyor Kesal; bir değil birden fazla hikayede, baba-oğul ilişkisi üzerinden büyümek, yaşlanmak, ölüm gibi narin meseleleri yokluyor. Taşrada, kütüphaneden alınan kitaplarla haşır neşir geçen çocukluğuna dair aktardığı hatıraları ise, bozkırda büyüyen bir oğlan çocuğunun naif dünyasına ayna tutuyor.

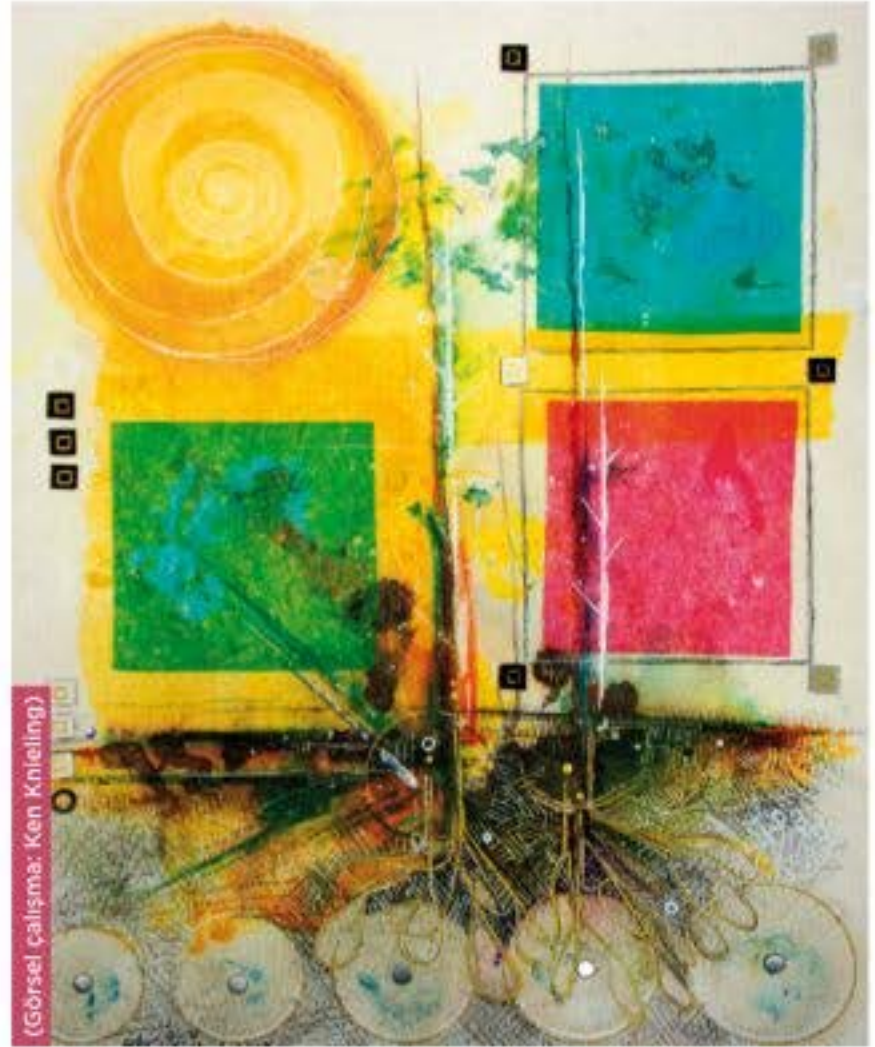
Anlatırken içine büyüdüğü ülkeyi de anlamaya çalışıyor sıklıkla. Bir taşra doktoru olarak şahit olduğu bazen tatsız, kalp kıran ve yer yer zalimce, bazen de taşra insanının naifliğinden, hayat sevincinden dem vuran muzip hikayeleri paylaşıyor. 12 Eylül döneminde kendinin ve arkadaşlarının maruz kaldığı olaylar da anlattıkları arasında Kesal'ın. Muktedire, ülkenin gerçeğine, adaletsizliğe

isyan ediyor. Ama umudunu, iyi olana ve kalbini avcunda tutan insanlara inancını hiç yitirmiyor.

Öyle kuru kuru da anlatmıyor hatıralarını Kesal. Tıpkı kurmaca öyküler tasarlar gibi, olayların geçtiği atmosferi bilgece detaylarla betimliyor, mekanları zihnimize çiziyor, kokuları burnumuza çalıyor, hikayelerdeki adamları ve kadınları özenle seslendiriyor. Güçlerini aslında gerçek olmalarından alan bu



PERİ GAZOZU
Ercan Kesal
İletişim Yayınları



Peri Gazozu, sanki biri gelmiş de havasız bir odanın penceresini açıvermiş gibi...

hayat parçacıkları, kurmacaya öykünen halleriyle ve Kesal'ın anlatma iştahı ve meddah diliyle iyice şerbetleniyor.

Peri Gazozu, tanıdık bir dünyanın sesi. Ercan Kesal'ın olduğundan fazla ya da eksik göstermeden, olduğu gibi, samimiyetle anlattığı bir dünya burası. Annelerin çalı süpürgesiyle evin önünü süpürdüğü, havada uçuşan tozlar, bozkırdaki tek yaşam belirtisi sanki... Ertesi gün vapur iskelesinde buluşmak için alınan sözün sevinciyle avuç içlerinin öpüldüğü. Aynı zamanda muayene olarak kullanılan eve, taksitle alınan çekyata sevinildiği. En yakın çocukluk arkadaşının Kızılırmak'ın sularında yitip gittiği. Kuzeni tarafından hamile bırakılıp amcaları tarafından öldürülen 15 yaşındaki Hatice'nin plastik bir torbanın içinde hastanenin morguna terk edildiği. Yoksul öğrencilerin sakızdan çıkan Yılmaz Güney kartlarını birbirine gösterdiği. Anneden gizli yüzmeye gidilen Kızılırmak'ın dönüş yolunda azarlanmamak için kurusun diye donların kafaya geçirildiği. Açık hava sinemasından mahalleye *Sevedimdim Kara Gözlüm*'ü söyleyen Şükran Ay'ın sesinin taşıdığı. Gençecik bir Neşet Ertaş'ın Ayhan Işık bıyıklarıyla, sazını göğsüne bastırmış, hafif öne eğik bir yürüyüşle sahnenin ortasındaki tahta sandalyeye doğru yürüdüğü bir dünya. *Peri Gazozu*, sanki biri gelmiş de havasız bir odanın penceresini açıvermiş gibi... ■



BİR ZAMANLAR ORSİNYA'DA

“Özgürlüklerin gasp edildiği bir ülkede gençliğin haklı isyanını anlatan roman, zamanı ve mekanı aşarak bütün haklı isyanların, özellikle Gezi Direnişi'nin de anlatısı haline geliyor.”



(Görsel çalışma: Noan Van Schuer / Slate)

Edebiyatın yaşayan en büyük efsanesi kim diye sorulsa; aklıma ilk gelen isim Le Guin olur.

Edebiyatın yaşayan en büyük efsanesi kim diye sorulsa, aklıma ilk gelen isim Le Guin olur. Edebi ustalığının yanı sıra fantastik kurguya kattığı eleştirel ve politik boyut, türü entelektüeller katında da okunur kılıyor. Aslında onun gibi yazarları türlerle değerlendirmek düşülebilecek en büyük hata. Le Guin fantastik türe bağlanmışlıkla yazmıyor; başka dünyalara, başka yaşam formlarına dair hikayeler üretiyorsa eğer, bu başka bir dünyanın mümkün olabileceği inancından. İster karanlık olsun tasarımları, ister iyimser, Le Guin'in derdi şimdiki zamanla, verili olan dünyayla, bu dünyanın gidişatıyla. *Malafrena*'da, Le Guin'in alışlageldik romanlarından farklı bir zamanda ve yerde bulacaksınız kendinizi; 1800'lü yılların dünyasında, hayali bir Orta Avrupa ülkesi olan Orsinya'da geçiyor.

1825'te başlıyor hikaye. Roman kahramanı İtale Sorde, genç ve ateşli bir üniversite öğrencisi. Avrupa'yı saran savaşlar sonlanmış, Napolyon'un yanında yer alan Orsinya yenilmiş, hanedan iktidardan uzaklaştırılmış. Ülke Avusturya tarafından tayin edilen Grandüşes tarafından yönetiliyor. Gençliğini dedesinin

kütüphanesinde Fransız Devrimi'ne dair kitaplar okuyarak geçiren İtale, arkadaşlarıyla birlikte devrim ve özgürlük hayalleri kuruyor. Ancak bunu gerçekleştirebilmek için başkente gidip mücadeleye katılmak gerek. Oysa toprak sahibi babası, oğlunun *Malafrena*'da mülklerin başına geçmesinden yana.

Malafrena dağların arasında, memleketin unutulmuş bir köşesinde yer alıyor. *Malafrena*'yı tasvir ederken Le Guin coğrafya kurmadaki ustalığını bir kez daha sergilemiş: “Malikâne üç cephesinden gölü görüyordu. San Givan Dağı'ndan göle doğru uzanan bir yamacın ucunda, geniş bir yarımada'nın üzerindeydi. Dik yamaç oraya özgü meşeler ve çamlarla kaplıydı; öyle ki doğu tarafından yaklaşıırken ev, göl ile dağın bulunduğu kuytu bir köşede

yalnız başına duruyormuş gibi görünürdü. Buna karşılık dağ geçidindeki kasabadan, Potaçeyka'dan gelirken tarlalar, meyve bahçeleri, üzüm bağları, köylülerin ve ortakçıların evleri, başka malikanelerin çatılarını görürdü insan. (...) Orada yıllara damga vuran, kuraklık ya da bol yağış, bağbozumu falan olurdu, tarihi olaylar değil.”

İtale ise tarihin peşinde; tarihin öznesi olma hayaliyle babasıyla çatışmayı, parasızlığı tercih edecek, çok sevdiği *Malafrena*'yı, evini ve ailesini başkente gitmek için terk edecektir. Başkentte ise koşulların umduğu gibi olmadığını görür. Memleketinde geçirdiği dönemle kıyasladıkça, şimdi bu büyük kentte özgürlükten çok uzak olduğunu düşünecektir. Siyasi ortam çalkantılı, yönetim baskıcı ve yasakçıdır. Katı bir sansüre rağmen milliyetçi fikirler etrafında birleşen İtale ve arkadaşları yayıncılık faaliyetlerine başlarlar. Bu arada aşkı da bulmuştur.

İtale ekibin en ateşli ve parlak ferdi olarak kaleme aldığı makalelerle dikkatleri çeker. İktidarın gözünden de kaçmaz yazdıkları. Tutuklanıp beş yıl hapse mahkum edilir, sadece yirmi beş yaşındadır...

MYRA.com.tr

Hedef kitlenizin es geçemeyeceği
güçlü ve etkili tasarımlar için...





Siyasi ortam çalkantılı, yönetim baskıcı ve yasakçıdır. Katı bir sansüre rağmen milliyetçi fikirler etrafında birleşen İtale ve arkadaşları yayıncılık faaliyetlerine başlarlar.

İki yıl sonra kontes sevgilisinin çabalarıyla hapisten çıktığında hasta ve bitkin bir haldedir. Toparlanıp başkente döndüğünde Orsinya'daki siyasi kriz iyice derinleşmiştir. İsyân başlar, barikatlar kurulur ama yenilgi kaçınılmazdır. İtale bir İtalyan devrimcisiyle birlikte *Malafrena*'ya sığınır. Bir gün yeniden başkente dönmek umudunu yitirmemiştir...

İNSANA VE İSYANA DAİR

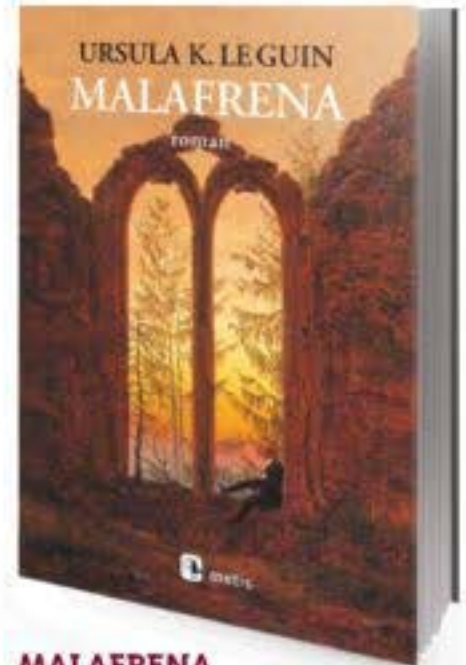
Hikayenin geçtiği zamana uygun düşecek şekilde, *Malafrena*'yı XIX. yüzyıl romanı tarzında kaleme almış Le Guin; Hugo'yu, Balzac'ı, Stendhal'i okuyormuşuz hissi veriyor. Bir yandan ustaları selamladığı düşünülebilir. Ancak daha çok Fransız Devrimi'ni selamlıyor ve fantastik eserlerinin ardındaki fikirlerin soy kütüğünü çıkarıyor. Gerçekten de *Malafrena*'nın hikayesi ile *Mülksüzler*'in hikayesi arasındaki benzerlik üzerinde durmaya değer. Başka bir dünyada, bilinmeyen bir zamanda geçen *Mülksüzler*'in idealist kahramanı ile *Malafrena*'nın İtale'sinin arayışları ve kaderleri ortak. Çünkü Le Guin, ister geçmişi anlatsın isterse geleceği, bize dayatılan gerçekleriyle bu dünyadan hareket ediyor; bu dünyayı yadsımak, akıl dışılığını ortaya koymak, arzuladığı başka bir dünyanın tohumlarını saçabilmek arzusuyla başka bir dünya yaratıyor. En çıplak, en acımasız halleriyle bu dünyanın gerçeklerinden besleniyor. Sıradanlaşmış, görünmezlik kazanmış, mutlaklaşmış bu gerçekleri -en başta adaletsizliği- teşhir ederken iktidar mekanizmalarını, onlara iktidarlarını veren ideolojileri hedef alıyor. O mekanizmanın çarkları arasında ezilen kadınları, çocukları, gençleri, yabancıları, yurtsuzları, *mülksüzleri* savunuyor.

Orsinya hayali bir ülke olsa bile *Malafrena*, Napolyon sonrası Avrupa'nın, siyasi ve toplumsal hareketlerinin, devrimci parlamaların, hatta Paris Komünü'nün gerçekçi bir yansıması. (Yüksek lisansını "Fransa'da

Hikayenin geçtiği zamana uygun düşecek şekilde, *Malafrena*'yı XIX. yüzyıl romanı tarzında kaleme almış Le Guin; Hugo'yu, Balzac'ı, Stendhal'i okuyormuşuz hissi veriyor.

ortaçağ ve rönesans dönemi edebiyatı" üzerine yapan Le Guin'in döneme hakimiyeti açık.) Siyasi tarih bireylerin kaderlerini belirleyecek kadar önemli. Ancak hikayede öne çıkan bireylerin bu tarihle kurduğu ilişki, özgürlük, özgürlük arayışı. İtale'nin başkentte siyasi mücadeleye katılarak aradığı özgürlüğü *Malafrena*'daki kız kardeşi Louisa, bambaşka koşullarda keşfediyor. Ve sonuçta *Malafrena*'da Le Guin'in çok sevdiği bir tema öne çıkıyor; büyümek... İtale, uğradığı haksızlıkları, devletin şiddetini, adaletsizliği, kötülüğün çıplaklığını ve ölümü gördüğünde çocukluk çağını geride bırakıyor. Büyüyor... İşte bu noktada, 1979 tarihli *Malafrena*'nın güncelliğini hâlâ koruduğunun farkına varıyoruz. Özgürlüklerin gasp edildiği bir ülkede gençliğin haklı isyanını anlatan roman, zamanı ve mekanı aşarak bütün haklı isyanların, özellikle Gezi Direnişi'nin de anlatısı haline geliyor. İtale, zihnimizde Ethem'in, Mehmet'in, Abdullah'ın, Ali İsmail'in görüntüsüyle vücut buluyor.

Romanda Le Guin'in siyasi radikalliği ve önem verdiği temalar eksiksiz işlenmiş; cinsellik, kendini bulmak, ölüm, siyaset, gelecek, dünyanın ve insanlığın içinde bulunduğu durum... Ancak bütün bunları romana yayıyor ve yediriyor Le Guin. Tıpkı yazış tarzını özetlediği şu cümledeki gibi: "Bazı öyküler mızrak gibidir (ataerkil) dosdoğru, düz, başı sonu belli olan; bazıları da çuval gibidir (anaerkil) içinde her şeyi barındıran ama belli düzen kaygısı olmayan..." *Malafrena* geçmişe, bugüne ve geleceğe dair çok şeyi barındıran, çok katmanlı ama katmanların açılması için okuyucuyu da işin içine katan, incelikle yazılmış bir roman. ■



MALAFRENA
Ursula K. Le Guin
Metis Yayınları
Çeviren: Cemal Yardımcı

TAMİRCİ BERNARD MALAMUD

“Malamud’un olağanüstü yeteneklerinden biri daima, gerçek dünyayı bir seviye yukarı çıkarıp metafizik fantezi âlemine dahil edebilmesi olmuştur. Diğeri ise yaşamı, yaşamları ciddiye almak.”
– Malcolm Bradbury



1905 devriminden sonra ve Rusya’nın son çarının devrilmesinden önce, 1911 yılında Kiev, “vahşi hurafeler ve gizemci görüşlerle dolu bir Ortaçağ şehri”dir. Kentin her yerinde Yahudi düşmanlığı kol gezmektedir. On iki yaşında bir Rus çocuğu bıçaklanarak öldürülmüş ve vücudundaki bütün kan akıtılmış halde bulununca, Yahudiler ayin niteliğinde bir çocuk cinayeti işlemekle suçlanırlar.

Elinden her iş gelen tamirci Yakov Bok cinayetten tutuklanır ve mahkemeye çıkarılmadan hapse atılır. Yapılan suçlamalar çeşitlenip çoğalır ve halkın konuya olan ilgisi tamircinin ıstırabını gitgide yoğunlaştırırken, beraat ihtimali, hüküm giyme ihtimali kadar dehşet vermeye başlar.

1966’da yayımlanan *Tamirci*, Bernard Malamud’a hem bir Pulitzer Ödülü, hem de ikinci Ulusal Kitap Ödülü’nü kazandırmıştır.

“*Tamirci*, Saul Bellow ve Philip Roth’un Büyük Yahudi-Amerikan Romanları arasında yer almayı hak ediyor.” - *Independent*

Kafesin biri, bir kuş aramaya çıktı...

F. Kafka



YETİŞKİNLER İÇİN ROALD DAHL

“Dahl’ın yetişkinlere yönelik kaleme aldığı kitaplarında da yine tuhaf bir dünya karşılıyor bizi ama bu sefer –çocuk kitaplarından farklı olarak– hikayelerinde cinselliğin, gerilim ve korku unsurlarının ön plana çıktığını görüyoruz.

Roald Dahl’ı daha çok *Matilda* (geçenlerde yayımlanışının 25. yılı kutlandı), *Dev Şeftali*, *Cadılar*, *Bay ve Bayan Kıl* gibi çocuk kitaplarıyla tanıyoruz, ama sanırım en çok da *Charlie’nin Çikolata Fabrikası*’nın yazarı olarak... Yine de çoğu zaman Roald Dahl isminin, özellikle *Charlie’nin Çikolata Fabrikası*’nın gölgesinde kaldığını söyleyebiliriz. Romanın yazarını aşan bu popülaritesinde, hiç kuşkusuz, yakın zamanda yeniden beyazperdeye

uyarlanmasının payı büyük; üstelik yönetmen koltuğunda Tim Burton’ın, başrolde de Johnny Depp’in yer aldığı düşünülürse bu durum “kaçınılmaz” gibi görünüyor. Ne de olsa Willy Wonka dediğimizde, Roald Dahl kitaplarındaki muhteşem çizgilerin sahibi Quentin Blake’in Willy Wonka’sı değil, Johnny Depp’in yüzü geliyor çoğumuzun gözünün önüne. (Zevkler ve renkler tartışılmazmış!)

Bir kitabında, nefret ettiği büyükannesiyile çarpışmaya hazır, onun için “şaşırtıcı, müthiş, patlayıcı şok”

hazırlamaya çalışan, yaşlı kadını bir parça sarsmayı

arzulayan bir çocuğun hikayesini anlatan; bir

başka kitabında, yüzünü hiç yıkamayan

fesat bir adamla düşüncelerinin çirkinliği

görüntüsüne yansımış sevimsiz bir

kadının evliliğini sorgulayan bir yazarla

karşı karşıyayız. Ya da elimize

aldığımız bir diğer kitabının bir

zürafa, bir maymun, bir pelikan

ve onların arkadaşı Billy’nin,

Merdivensiz Pencere Temizlik

Şirketi’nin kurucuları ve

çalışanları olarak, İngiltere’nin

en zengin adamının tam

677 pencere evindeki

maceralarını vaat etmesi,

Roald Dahl’ın yarattığı tuhaf

ve eğlenceli dünyanın

kapılarını sonuna kadar

aralama isteği için yeterli.

(Söz konusu kitaplarının

ortalama 9-12 yaş

grubuna hitap ettiğini

hiç duymamış gibi

yapabiliriz!)

Bu tuhaf –ama en

önemlisi eğlenceli–

çocuk hikayelerinin

ortaya çıktığı mekan

da, yazma süreci de

Çoğu zaman Roald Dahl isminin, özellikle *Charlie’nin Çikolata Fabrikası*’nın gölgesinde kaldığını söyleyebiliriz.



(Görsel çalışması: Tommy Zygotte)



Roald Dahl'ın tuhaf -ama en önemlisi eğlenceli- çocuk hikayelerinin ortaya çıktığı mekan da, yazma süreci de tuhaf; çünkü başlı başına "tuhaf" biri Roald Dahl.

tuhaf; çünkü başlı başına "tuhaf" biri Roald Dahl. Evinin bahçesindeki, kendisinden başka hiç kimsenin girmesine izin vermediği bir kulübede yazıyormuş kitaplarını. (Kitaplarının çizeri ve yakın arkadaşı Quentin Blake bile Roald Dahl yaşarken yalnızca bir kere görme şansı bulabilmiş orayı...) Şimdilerde ise bir müze olduğundan, artık bu özel kulübenin içinde neler olduğunu ayrıntılarıyla biliyoruz. Mesela berjer koltuğunun iki kolunun arasındaki mesafeye uygun uzunlukta, yeşil çuha kaplı tahta bir levha üzerinde yazıyormuş bütün kitaplarını; özel olarak hazırlanmış o tahta levhayla, o koltukta otururken. "Yazma tahtası"nın üzerinde biriken silgi kalıntılarını elinin tersiyle silkeleyip yere atar ama o silgi kalıntılarının hiçbir zaman temizlenmesine izin vermezmiş ayrıca. Berjer koltuğunun hemen yanındaki masasını ise, anlaşılan, daha çok bir sergi alanı gibi kullanıyormuş. Masanın üzerinde, yerleri hiçbir zaman değişmeyen eşyalar arasında Dahl'ın geçirdiği bir ameliyat sonrası kalça kemiğinden alınan bir parça da var; yıllar boyunca yediği çikolataların alüminyum ambalajlarını bir araya getirip sıkıştırarak elde ettiği "top" da... Sanırım bütün bu tabloda şaşırtıcı olmayan tek şey, tüm bu saydıklarımızla birlikte, günün başlangıcında her defasında altı kurşunkalemi açıp yanındaki kalemlikte hazır bekleten birinden böylesi hikayelerin ortaya çıkmış olması. Diğer şaşırtıcı durum ise, haklı olarak yere göğe sığdıramayan çocuk kitaplarının aksine, Roald Dahl'ın yetişkinlere yönelik kitaplar da kaleme almış olduğundan çoğu zaman söz dahi edilmemesi...

KABA VE TUHAF OLANLA GÜLÜNÇ OLAN BİR ARADA

Dahl'ın yetişkinlere yönelik kaleme aldığı kitaplarında da yine tuhaf bir dünya karşılıyor bizi ama bu sefer -çocuk kitaplarından farklı olarak- hikayelerinde cinselliğin, gerilim ve korku unsurlarının ön plana çıktığını

görüyoruz (bir dönem televizyon için, *Alacakaranlık Kuşağı*'na benzetebileceğimiz *"Alfred Hitchcock Sunar"* isimli programa birkaç bölüm yazdığı da biliniyor); dildeki mizah ise güçlü bir şekilde olduğu yerde duruyor. Dahl'ın hikayeleri için örneğin, şöyle bir tanımlama yapılmış: "Kaba ve tuhaf olanla gülünç olanı incecik bir çizginin üzerinde birleştirip birbirinin içinde ustalıkla eritmeyi başarmış."

Yayımlanış sırasını göz önünde bulundurduğumuzda, Dahl'ın ilk yetişkin kitabı, 1946 tarihli *Benden Bu Kadar*. II. Dünya Savaşı'nda görev alan pilotların yaşadıklarından kesitler sunan öykülerini bir araya getirilmiş. "Bu öykülerde özellikle belirli kişilerden söz etmiyorum. Öyküde kullanılan adlar, tanıdığım pilotların adları olmadığı gibi, birinci tekil şahısta anlattığım öyküler de bizzat benim başımdan geçmiş olaylar demek değildir." Kitabın başına her ne kadar böyle bir not düşülmüşse de, kendisi de bir savaş pilotu olan Roald Dahl'ın anılarını ve deneyimlerini bu öykülerden ayrı düşünmek kolay değil. "Gerçekliği" anlatımındaki sadeliğin yanı sıra üslubundaki samimiyet de hemen hissediliyor zaten. Bir İngiliz pilotla bir Alman pilotun havada başlayıp karada devam eden boğaz boğaza "mücadelesi" şöyle aktarılmış örneğin: "Bedenini koyuverip tüm kaslarını gevşetti pilot, çünkü artık debelenme, çabalama, savaş verme isteği kalmamıştı. Çırpınıp çabalamak zorunda olmamak ne güzel, diye geçirdi aklından. Debelenmenin ne bir anlamı, ne bir gereği var. Bunca zamandır çabalayıp durduğum için ne aptalmışım; gökyüzünde kara bulutlar varken, güneş çıksın diye üsteleyle üsteleyle dua edip durmam ne salaklıkmiş meğer. Yağmur yağsın diye yakarmam, 'Yağmur yağsın, bırakın şakır şakır yağmur yağsın, aldırmiyorum iştel' diye avaz avaz bağırmam gerekmiş aslında. (...) Çabalaya debelene hiçbir şey yapamazsınız; en önemlisi de hayatınızı yaşayamazsınız. Ve ben de şimdi artık her yapmak istediğimi, hep yapmak istediklerimi yapacağım ve çabalamak, debelenmek söz konusu bile olmayacak.

Bakın ne hoş, nasıl da dingin her şey şimdi! Bakın her yer güneş ışıltıyla nasıl pırıl pırıl!"

Zamanında -hepsini olmasa da- önemli sayıda Roald Dahl kitabını yayımlamış Can Yayınları; *Amcam Oswald*, *Kancık*, *Öptüm Seni*, *Senin Gibi Biri*, *Son Perde*, *Şeker Henry'nin Akıl Almaz Öyküsü* gibi... Umarız toplu öyküler yayımlamayı seven Can Yayınları, erişmenin artık pek kolay olmadığı bu Roald Dahl kitaplarına yeniden bir göz atar ve eksiklikleri de tamamlar... ■



BENDEN BU KADAR

Roald Dahl

Can Yayınları

Çeviren: Ayşe Gül Güre



BABA VE ÇOCUKLARI

“Gölge Oyunu gerçekten de Ray Bradbury külliyyatının enginliğine, menziline ve mucizevi niteliğine tutulan bir ışık. Weller ile Castle’a ve yirmi altı yazara selam olsun!”

Kendini Poe’nun oğlu sayan Ray Bradbury, onun onuruna hazırlanan *Gölge Oyunu*’na yazdığı önsözde, “Bay Edgar Allan Poe’nun oğlu nasıl oldu da bu kadar çok kişinin babası haline geldi?” diye soruyor. Bunu anlamak için, hikayeleriyle kitabı oluşturmuş yazarların her birinin yazdığı açıklamalara bir göz atması yeter.

Bütün bu yazarlar o hikayelerin sonundaki kısalı uzunlu açıklamalarıyla bize Ray Bradbury’nin onları nasıl, neden etkilediğini anlatıyorlar. Doğrusu, yaşayan başka herhangi bir yazarın, meslektaşları üzerinde bunca derin izler bırakmış olabileceğini sanmıyorum.

Gölge Oyunu: Ray Bradbury Anısına Yepyeni Öyküler, Sam Weller ve Mort Castle’ın derlediği bir saygı sunma kitabı. En başta kitaplarını, “Ray’e, bu gece yarısı töreninin Büyük Mareşaline, sevgilerimizle,” diye ithaf etmişler. Kitap hazırlandığında üstat henüz sağ imiş, bu sayede de kitaba “İkinci Eve Dönüş” başlıklı bir önsöz yazmış. Aklımıza hemen ilk ve hakiki *Eve Dönüş* geliyor, elbette. Bir insan çocuğu bağrına basmış cana yakın canavar ailesinin Cadılar Bayramı’nda evlerinde toplanmasını unutmak mümkün mü? İnsan çocuk Timothy’nin doğaüstü güçleri olmadığı için kendini dışarıda kalmış hissetmesi, çok içime dokunmuştu. Oysa üstat burada, baba olarak çocuklarını açık kanatlarıyla kucakladığını söylüyor. “Tüm ailem sevgi dolu bir kutlama için eve döndü ve beni bundan daha fazla mutlu edecek bir şey yok.” Ne mutlu o yazarlara ki, ondan esinlenmiş, hatta bazen onun bir hikayesinin izinden giden hikayeleriyle Bradbury’yi böylesine mutlu etmeyi başarmışlar.

HER ŞEYDEN ÖNCE BİR “ANLATICI”

Ray Bradbury uzun süren zengin meslek hayatı boyunca daima kendi yolundan gitmiştir. Sadece

yazdıklarıyla değil, onlardan çeşitli mecralara uyarlananlarla da tutkun hayranlar edinmiş, okurlarıyla dostane ilişkiler kurmuştur. Seçkideki hikayelerin arkasına her yazarın eklediği uzunlu-kısalı bölümlerde bunun örnekleri var. Zaten Weller ve Castle da girişlerine, onun yazdıklarının hem *Weird Tales*’de hem de *The New Yorker*’da yayımlandığından söz ederek başlamışlar ve “Kaç yazar birbirinden böylesine farklı iki edebi kulvarda kendine yer bulabilir?” diye sormuşlar.

Bradbury ise kendisini, her şeyden önce bir “anlatıcı” olarak görürdü. Genç yaştan beri onu okuyanların zihninde, o eşsiz kütüphanede, mutlaka pek çok Bradbury âni, mekanı, karakteri, tasviri yer almıştır. Bu dünyayı terk ettiğinde Başkan Obama bile onun



(Görsel çalışma: Güneş Engin)

Doğrusu, yaşayan başka herhangi bir yazarın meslektaşları üzerinde Ray Bradbury kadar derin izler bırakmış olabileceğini sanmıyorum.

eserlerinden görüntülerin nasıl çocukluğumuzdan beri zihnimize kazındığından söz etmişti.

Gölge Oyunu'ndaki yazar listesine bakıp da etkilenmemek mümkün değil. Neil Gaiman, Margaret Atwood ve Harlan Ellison gibi adlardan söz ediyoruz. Yazarların büyük kısmı, Ray'ın yazarlığına, onlara verdikleri esine, ya da belli bir hikayesine değindikleri notlarında Bradbury ile bir kütüphanede, sınıfta, kitapçada, herhangi bir yerde, ergenlikte ya da yeniyetmelik öncesinde nasıl tanıştıklarını anlatıyorlar. Kelly Link mesela, okul kütüphanesinde bulmuş onu; Dave Eggers sınıfta; kimisi de kitapçada. Ramsey Campbell sekiz yaşındaymış; Joe Meno on bir-on iki; Dan Chaon on ya da on bir, Margaret Atwood da bir yeniyetmeymiş. O yaşta Bradbury gibi bir yazarla tanışan bir çocuğun sonradan onu unutması mümkün mü? Gerçi bazıları onunla yetişkin bir okurken tanıştığını söylüyor ama, belli ki ortalama Bradbury tanıma yaşı sekiz ile on beş arasındaymış.

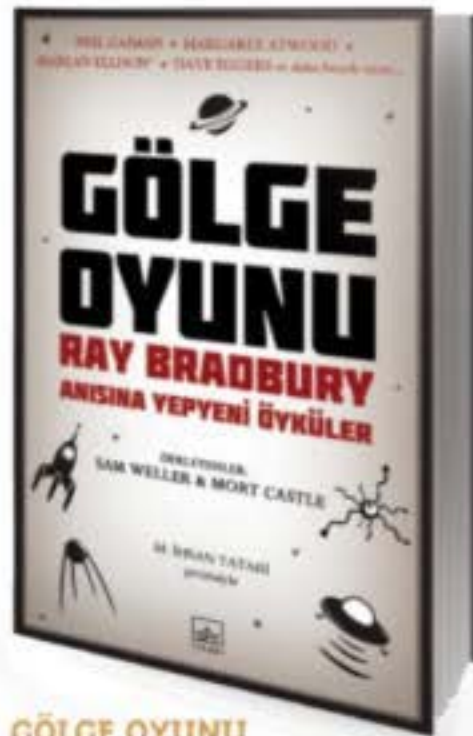
Bradbury'nin neredeyse yaşıtı sayılabilecek Harlan Ellison (on dört yaş küçük), seçkide onun eski dönemini hatırlatan hikayelerden birinin de sahibi. Eski dost Ellison'ın kitabın sonundaki hikayesi "Yorgunluk" kadar, onun ardına eklediği beş sayfalık notları da heyecan verici. İkisinin edebi ya da üslupsal anlamda kardeş olma ihtimalleri zayıf ama elbette genç yazarlık dönemlerinde benzer kaynaklardan besleniyorlardı. "Fantastik edebiyatının kraliçesi" Leigh Brackett ve "uzay operasının gerçek yaratıcısı" Edmond Hamilton ile Los Angeles'ta yemektelerken, onlar tuvalete gidince Ray'ın masanın üstünden eğilip söylediklerini naklediyor bize Ellison. Brackett ve Hamilton'ı kastederek, "Annemiz ve babamız. Bizi onlar yetiştirdi," demiş. Ellison da çok yazan, çok ödüllü bir ustadır. Bu hikayenin belki de yayımlanmış son çalışması olacağından söz ettiğini görmek bizi

endişelendirdi doğrusu.

Thomas F. Monteleone, "Takas"ta her haliyle H.P. Lovecraft'ı andıran bir yazar ile saftirik bir yeniyetmenin karşılaşmasını anlatıyor. Fantazya aleminde bir gezinti, genç Ray refakatinde... Monteleone, hiç gerçekleşmemiş bir karşılaşmayı gerçekleşmiş olarak kabul ettiğini söylemiş. Kelly Link, tuhaf ve kendine özgü hikayeleriyle Bradbury etkisini inkar etmeyen, üstada layık bir yazar. Alice

Hoffman ise "Büyülü Çağrı"ya tıpkı bir Bradbury hikayesi gibi başlıyor, hatta adlı adınca yazarın *Uğursuz Bir Şey Geliyor Bu Yana*'sından söz ediyor. Sonra da anlatıyı tamamen kendi bölgesine çekiyor. Çok sevdiğim bir başka hikaye, Dan Chaon'un "Küçük Amerika"sı, Peter'in şahsında bize yabancı bir dünyadaki yabancı bir çocuğun korkusunu, sorunlarını nakletmiş. Joe Meno, bir başka gezegende Lana ve Quinn'in mutlu biten Adem-Havva macerasını anlatıyor. "Tıpatıp"ın yazarı Jacquelyn Mitchard, bir başka iyi hikayenin ve çok dokunaklı bir üstatla tanışma notunun sahibi.

Aslında aradan seçmek haksızlık. Neil Gaiman ile başlayıp Harlan Ellison'la biten çok başarılı bir Bradbury kitabından söz ediyoruz. Pirimiz üstadımız Stan Lee bile, "Ray Bradbury şüphesiz bu yüzyılın ya da herhangi bir yüzyılın en büyük ve hayal gücü en kuvvetli yazarlarından biridir," demiş. "Hakikaten harika hikayelerden oluşan 'Gölge Oyunu' da, Amerika'nın usta hikayecisi için kusursuz bir takdir sunumu." *Gölge Oyunu* gerçekten de Ray Bradbury külliyyatının enginliğine, menziline ve mucizevi niteliğine tutulan bir ışık. Weller ile Castle'a ve yirmi altı yazara selam olsun! Bir selam da İthaki'ye... ■



GÖLGE OYUNU
der. Sam Weller, Mort Castle
İthaki Yayınları
Çeviren: M. İhsan Tatari



Ray Bradbury, sadece yazdıklarıyla değil, onlardan çeşitli mecralara uyarlanmalarıyla da tutkun hayranlar edinmiş, okurlarıyla dostane ilişkiler kurmuştur.



(Görset: 1896 tarihli bir Kamelyalı Kadın tiyatro uyarlamasının Alfons Mucha tarafından hazırlanan afişi.)

Beni tabii ki öncelikle, neredeyse edebiyatta özel bir türe adını vermiş olan Alexander Dumas Fils'nin *Kamelyalı Kadın*'i karşıladı.

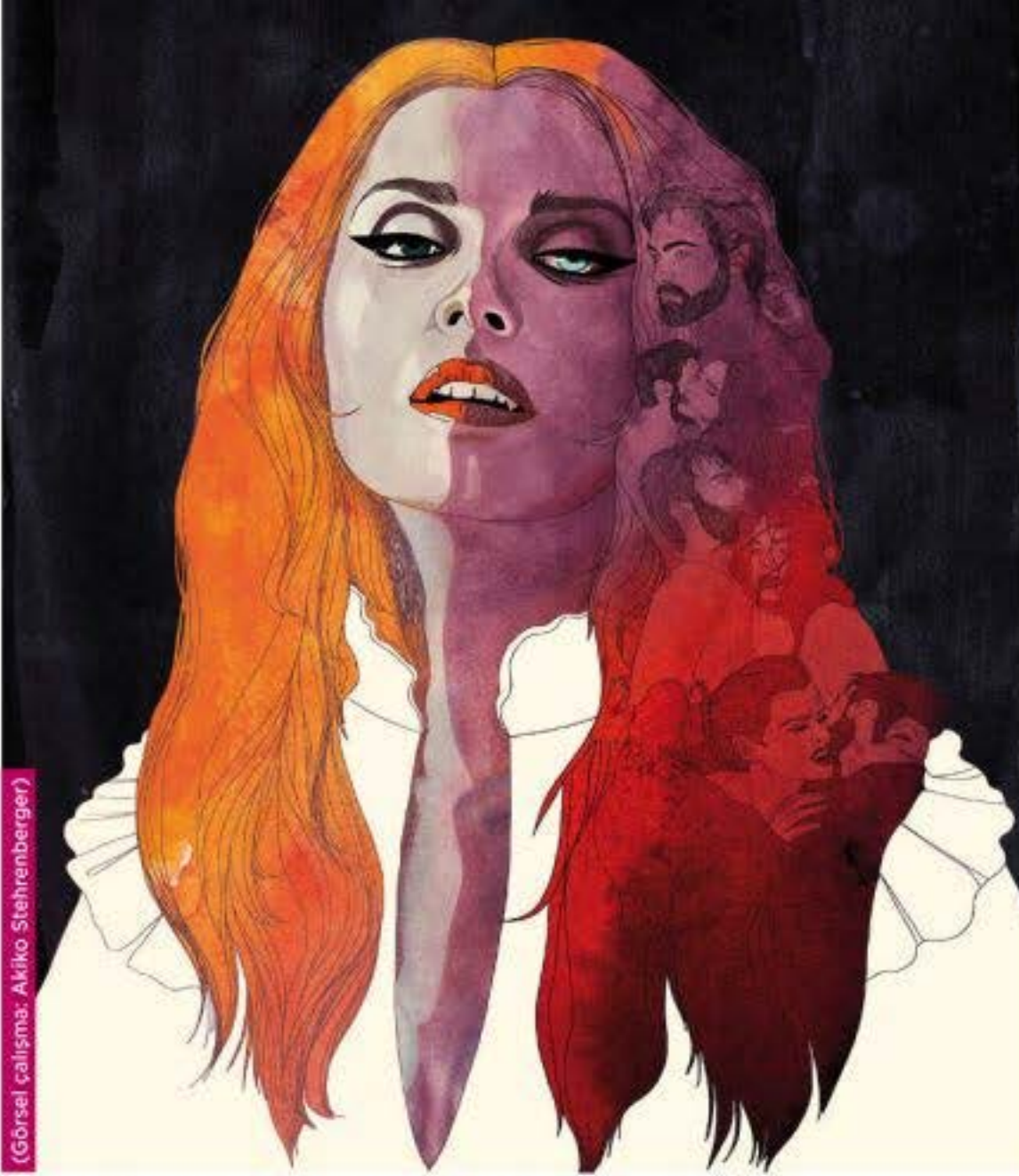
EDEBİYATIN EN FETTAN, EN SEKSİ, EN TEHLİKELİ KADINLARI: METRESLER

“Edith Wharton’ın *Masumiyet Çağı* romanında, *Newland Archer*’in metresi *Ellen Olenska Archer*’a şöyle der: “Senden vazgeçmezsem, seni sevmeye devam edemem.”

Neredeyse göz kapaklarımı açmak için bile zorlandığım, sıcaklığın ortalığı kavurduğu, miskin bir ağustos ikindisinde, kelebeğin -söz konusu yeni kitaplar olduğunda asla kaybetmediği bir enerjiyle- beni çağıran sesiyle kendimi güçlkle toparladım. “Bu Freud’un hayatını ince ince deşmekten de bıkmadılar. Bak şimdi de baldızıyla yıllarca yasak ilişki yaşadığına dair bir kitap yayınlanmış. *Freud’s Mistress*’i (Freud’un Metresi) Karen Mack ve Jennifer Kaufmann birlikte yazmışlar. Güçlü erkekler ve yasak aşk yaşadıkları metreslerine dair hikayeler her zaman ilgi çeker zaten,” gibilerinden bir şeyler söylüyordu. Yeniden uykuya dalmadan önce duyduğum son sözcük “metres” olmalı ki rüyamda birbiri ardına edebiyatın unutulmaz metres karakterleriyle karşılaşmaya başladım.

Beni tabii ki öncelikle, neredeyse edebiyatta özel bir türe adını vermiş olan Alexandre Dumas Fils’nin *Kamelyalı Kadın*’i karşıladı. Edebiyatta metresler söz konusu olduğunda akla ilk gelen Marguerite Gautier, öylesine naif ve romantik görünümlü bir karakter ki, “metres” denince hem kadınları hem de erkekleri farklı nedenlerle korkuya sürükleyen o tehlikeli güce sahip olma halinden bir hayli uzak görünüyor doğrusu. Bunda kuşkusuz anlatılan öyküde her ne kadar Marguerite hayatını bir tür ‘metreslik mesleği’yle kazanıyor olsa da, genç bir adama aşık olan veremli ve duygusal bir kadın portresinin yarattığı romantizm duygusunun ön plana çıkması yatıyordu.

Peki biz metresleri güçlü, şen şakrak ve gerektiğinde de hayli acımasız karakterler olarak tanımamış mıydık? Metresler aşık olmaz, kendilerinden yaşlı, zengin, güçlü ve evli erkekleri para için baştan çıkarırlardı genellikle. Aynı *Kamelyalı Kadın* gibi, bu profile uymayan, edebiyatın ünlü metres karakteri olan Lea, Colette’in *Caniko* romanından fırlayıp da karşıma dikiliverdi derken... Lea da hayatını bu yolla kazanıyordu ve bu kez Marguerite’in aksine karşımda hayli neşeli ve sağlıklı bir kadın vardı. Üstelik ilk öykünün aksine ortama hakim



"Kimin dudaklarında böyle karadut tadı var, kim bu kadar güzel kokuyor; ayışığında cırılcıplak dolaşırım, yağmurlarda gülerim; dokun saçlarıma, hiç bu kadar parlağını gördün mü..."

olan duygu melodramın yerine bir parça mizah olsa da; bu öykü de yaşlı erkek ve eşi ile genç kadın denklemini, genç erkek ve karısı ile yaşlı metresi yönünde bozuyordu bu kez.

Neyse ki Lea'nın ardından edebiyatın belki de en kaygısız ve şuh karakterlerinden biri olan Emile Zola'nın *Nana'sı* çıkageldi de "klasik" anlamda hoppa, yüzeysel ve tek kaygısı daha çok para ve lüks olan bir "edebî-metres"le karşılaşmayı başardım. *Nana*'nın ardından beni bir başka sürpriz daha bekliyordu! Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Metres* adlı romanının kurnaz metresi Parnas... Parnas roman boyunca bir değil tam üç evli Osmanlı erkeğini baştan çıkarmakla kalmıyor, okuru da bir hayli eğlendirirken, metresliğin hakkını da veriyordu!

KİMSE ONLAR GİBİ SEVEMEZ

Derken uyanmışım. Karşımda kelebeği bulunca hemen ona da sordum tabii. Edebiyatta onu en çok etkilemiş olan "öteki kadın" karakterlerini... "Beni okuduğum anda eline geçiren ve hala etkilemeyi sürdüren, Josephine Hart'ın *Ölesiye'si* geldi hemen aklıma," dedi kelebek hiç düşünmeden. "Romanın elli yaşındaki mutlu aile babası, güçlü, saygın ve zengin politikacı karakteri, oğlunun nişanlısı olan Anna'ya görür görmez öyle bir kapılır ki yaşadığı cinsel ve zihinsel tutku, yalnızca kendisini değil ailesini de çok büyük bir trajediye sürükler. Şiirsel diliyle okuru iyice derinlerine çekmeyi başaran bu tutku öyküsünün kilidi ise şu vurucu cümlelerinde saklıdır; 'Hasarlı insanlar tehlikelidir. Onlar hayatta

kalabileceklerinin farkındadırlar.' Anna, belki alıştığımız anlamda bir metres değildir ama öldürücü çekiciliği ve gizemli, tehlikeli karakteriyle 'acımasız metres' korkularımızı hortlatır."

Aynı o romanda olduğu gibi, bir diğer kadına duyduğu tutku dolu aşk nedeniyle hem kendisinin hem de hiç belli etmese de genç karısının uzun yıllar boyunca acı çekmesine neden olan bir diğer trajik roman kahramanı ise Edith Wharton'ın *Masumiyet Çağı* romanının Newland Archer'ıdır. Ancak bu kez acımasız metresin tam tersi bir portreyle karşılaşırız. Newland güzel kontes Ellen Olenska'ya ne derece tutkuyla aşık, saf ve masum genç eşi May'i de bir o kadar şefkatle sever. May'in mutluluğu için kendi aşklarından vazgeçen Newland ile Ellen ise aslında aynı romanın adının da anlattığı gibi masumiyette May'den aşağı değildir. Ellen, Archer'a şöyle der: "Senden vazgeçmezsem, seni sevmeye devam edemem."

Kelebek kısa bir süre durup anımsamaya çalıştıktan sonra, birdenbire "Creezy" sözü döküldü ağzından, bir dua gibi. Felicien Marceau'nun bizde de *Bir Tanem* adıyla yayınlanmış olan romanını ikimiz de çok sevmiş; evli ve iki çocuklu bir adamın son derece güzel ve gizemli bir top model olan genç sevgilisine duyduğu tutkulu ve hem kitabın hem de kahramanın adını çağrıştıran çılgınca aşkının hikayesini tüylerimiz ürpererek birlikte okumuştuk. Kitabın kahramanı Jacques, ne zaman sevgilisinin adı olan Creezy'yi telaffuz etse, tuhaf bir huşuya kapılıyorduk, tıpkı şimdi olduğu gibi...

Kelebek kapıldığımız sessizlik anını "Aklıma bir şey geldi!" diyerek böldü ve kütüphanesine uçup, hummalı bir araştırmaya girişti. Yanıma döndüğünde elinde Ahmet Altan'ın *Kristal Denizaltı'sını* tutuyordu. Kitabı kısa bir süre karıştırdıktan sonra aradığı sayfayı buldu ve okumaya başlamadan önce bana "Edebiyatın ünlü metreslerini ve 'öteki' kadınlarını konuşmuşken, bu yazıyı okumadan geçmek olmazdı. İşte o ciltler boyu anlatılan öykülerdeki gizemli, güzel ve tehlikeli kadınların sırrı bu cümlelerde yatıyor," dedi. Okuduğu yazının başlığı ise tabii ki "Öteki" idi...

"Onlar her şeyleriyle vaatkar ve çekicidir; bakışlarıyla, kokularıyla, duruşlarıyla, 'sev beni' derler, 'sev beni, kimse benim gibi sevişemez, benim gibi öpüşemez kimse, kimin dudaklarında böyle karadut tadı var, kim bu kadar güzel kokuyor; ayışığında cırılcıplak dolaşırım, yağmurlarda gülerim; dokun saçlarıma, hiç bu kadar parlağını gördün mü, seni öyle çok severim ki kimse benim gibi sevemez." ■



KAYIT ALTINA ALDIĞIMIZ SIR: İÇİMİZDEKİ ÖTEKİ

“Stone Arabia, külte dönüşemez; ama, bitirir bitirmez bir yakınınıza önereceğinize de adım kadar eminim.”

Bir insanın sizin yanınızdayken kaybolmaya başlaması hakkında ne düşünüyorsunuz? Sessiz kalıp kalabalık içine sinmek ya da düşüncelerini / duygularını dile getirmeden bir hayal ürünü gibi ortalıkta olmayı kabullenmesinden, hatta böyle saklanmasından yahut herhangi bir hastalık nedeniyle yavaş yavaş erimesinden söz etmiyorum; çizgilerini kendi kendine silerek, çizgilerini başka bir yere aktararak buharlaşmasına, sessizce koordinat ve dil değiştirmesine değiniyorum açık açık. İhtiyaçların belirlediği tercihler, mesela dinlediğiniz müzik türüne müdahale edebilir mi? Bir başkası olmak için göze alınanları kanıtlama değil, tersine, zaten eskiden olduğunuz hale yeniden kavuşma ritüeli sayılmaz mı bu kayboluş?

Sıklamak bir fiil olarak adlandırılmadan çok daha önceleri, sadece rivayetti. Evrimle ortaya çıkan mitolojik bir organdı aslında. Canlıya direksiyon işlevi üstlenmiş, onu yönlendirme konusunda çalışkan, olumlu bir organdı. Ortada yol ve yön kalmayınca köreldi ve anlam bozukluğuna uğradı. Sıklamak, bir his gibi gelişti sonraları; paranoya ile tanıştı ve çağdaş bir davranış biçimi, kültür seviyesiyle ilişkili bir ifadeye dönüştü. Sıklamak üzerine araştırmalar yapıldı, tezler üretildi, boş zaman sosyolojisi başlığı altında iddialar



STONE ARABIA

Dana Spiotta

Everest Yayınları

Çeviren: Yeşim Seber



(Görsel çalışma: Tare Dougans)

Sıklamak bir fiil olarak adlandırılmadan çok daha önceleri, sadece rivayetti. Evrimle ortaya çıkan mitolojik bir organdı aslında.

ortaya atıldı. Johan Huizinga, *Homo Faber* (yapımcı insan), *Homo Sapiens* (düşünür insan) kavramlarının yanına *Homo Ludens*'i (oyuncu insan) koyarak hayvanlar ve çocuklara özgü, salt özgürlüğün hakim olduğu, koşulsuz ve iradeye bağlı oyun üzerine ömür tüketti. Kurumsallaşmamış, böylelikle yetişkinlerin sadece boş vakit eğlencesi olarak hor gördüğü oyunlar iptal edilip insan(lığ)ın çıkış kapısı sonsuza dek kapatılırken sıklamak ve kayboluş iki ölümsüz nöbetçi olarak o geçişin önüne dikildi. Savaş, politika, medya, hukuk, din kurumsallaşan oyunlardı ve arkaik / ilkel toplumlarda şiirin, müziğin, sahne ve plastik kökenli sanatların, felsefenin gelişmesinde öncüllük görevi üstlenen oyun adeta lanetlenerek canlıdan uzaklaştırıldı, sürgüne gönderildi.

İzlemek ve olağanlaştırılmış ortak tepkiler vermek kaldı insana: Televizyonda gördüğümüz en vahşi haberlere, üst üste binmiş bilgi geçişlerine, akan altyazı bantlarına belli ölçüde, sınırlı bir dilimde şaşkınlıkla bakmak. Kaçırılanlara, tecavüz edilenlere, öldürülenlere, tuhaf kazalara, yalan ve riya üzerine iktidar kurmuş yöneticilere, gücün ahtapotuna bakma ruhsatı. Oyunsuz yaşamak ıstırabını fark edememekle cezalandırılan bir varlık. Doğasının dışında bir hayat sürdürme çırpınısındaki zavallı. Ruhsal acının aurası.

Bir insanın bu denli gelişmiş bir beyin taşımasına karşın neden hiç bebeklik anısına sahip olmadığı hususunda ne düşünüyorsunuz?

Yanıtı basit: Dillenmek, yürümek, büyük bir töreyi andıran eğitim zincirinden geçmek, ödüksüz oyunlardan hızla uzaklaştırılmak, bir rol model olarak dayatılmış cinsiyet ve kazandırılmış statü ile kuşatılmak, kolay entegrasyonunuz için lüzumlu hatıraların yeterliliği ile avunmak yapı taşlarınızı yerinden oynatmıştır da ondan.

BELGELENEN HAYAT - KURGULANMIŞ SENARYO

Büyük yalanı ortaya çıkartma şansınızı değerlendirmeniz için Dana Spiotta, *Stone Arabia* adlı bir roman yazmış. Kendinden birkaç yaş büyük abisi, serbest yetişen kızı, seyrini doğal akışına bıraktığı ilişkisi ile hepimizin olmayı özleyeceği bir kadının farkındalık hikayesi. Abinin tüm hayatı boyunca biriktirerek oluşturduğu özel oyunlar, düşler, yanıltmacalar, güzel çarpıtmalardan oluşan devasa malzeme, müziğin içinde kendi çatısını kuruyor. Belgelenen bir hayat mı daha doğrudur yahut öyle yaşanması gerekirdi diyerek kurgulanmış bir senaryo mu? Sonunda kaybolup giden biri olacak mıdır yahut birinin-birilerinin kaybolup gitmesi neleri değiştirebilir?

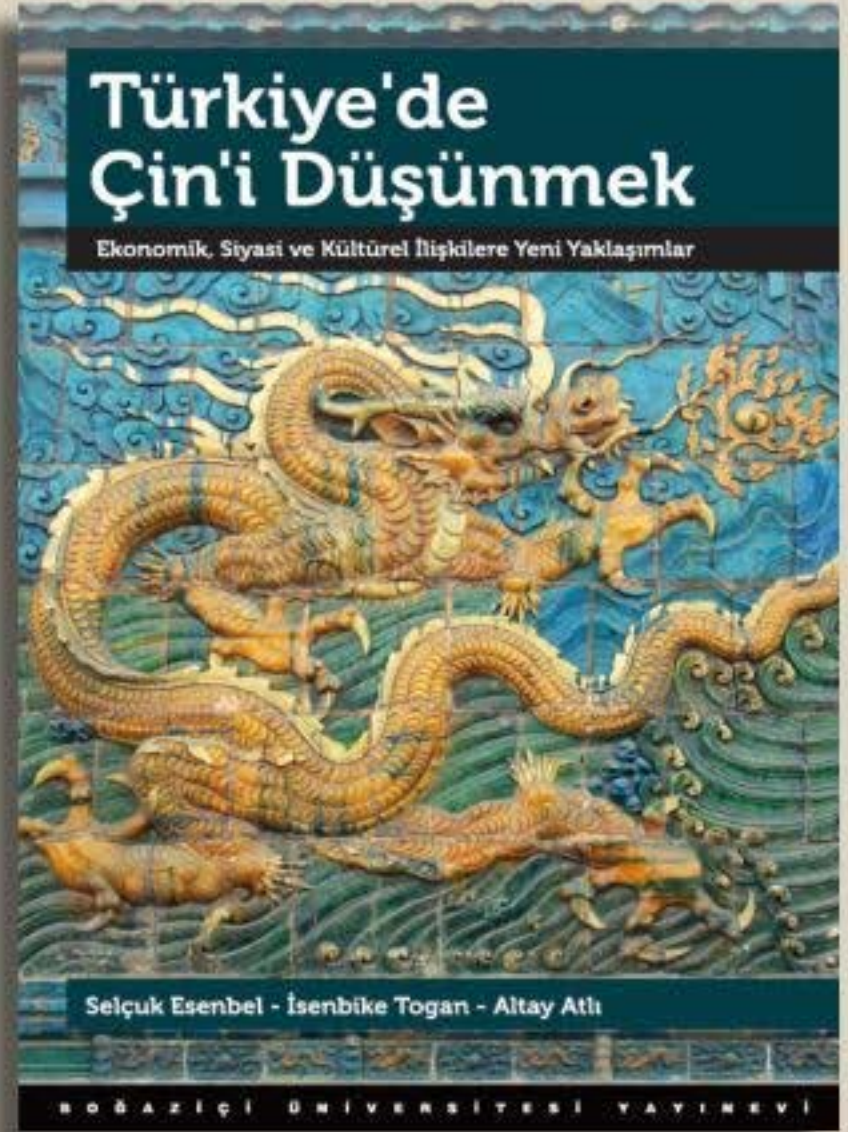
Başkası için yaşamak değil, sizin tarafınızdan seçilmiş başkalarıyla yaşayabilmenin renkliliği; herkesin oyun taşıyan bir gizemi olduğunu sevinerek anlamak: *Stone Arabia*, dış dünya ile irtibatı kesmeden, ondan çokça yaralanarak da bir uyanış, belki de bile bile uykuya dalış romanı.

(Son olarak bir de klasik eleştiri notu: Yormayan çevirisi, Türkçe bilseydi mutlaka yazarını memnun ederdi. Okunurken bunca akıcı olmasının sebebi "acaba bildiklerimle mi karşılaşıyorum" kuşkusu doğurup sizi tedirgin etse de tam da direniş döneminde böyle bir kişisel sıkıntıya ihtiyacımız olduğunu düşünüyorum.

Stone Arabia, külte dönüşmez; ama, bitirir bitirmez bir yakınıza önereceğinize de adım kadar eminim.) ■



Oyunsuz yaşamak ıstırabını fark edememekle cezalandırılan bir varlık. Doğasının dışında bir hayat sürdürme çırpınısındaki zavallı. Ruhsal acının aurası.



Türkiye ile Çin Halk Cumhuriyeti arasındaki resmi ilişkiler 1971 yılında kurulmuş olsa da Türkler ile Çinliler arasındaki ilişkiler yüzyıllar, hatta binyıllar öncesine dayanıyor. Ancak bizler Çin'i ne kadar tanıyoruz? Farklı disiplinlerden akademisyenleri bir araya getirerek, Türkiye ile Çin arasındaki ilişkileri farklı açılardan ele alan bu kitap, Çin'e odaklanan genç akademisyenler ile duayen hocaları buluşturan bir çalıştayın ürünü.

İLETİŞİM

BOĞAZIÇI ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

bupress@boun.edu.tr Telefon/Faks: 0212 257 87-27
www.bupress.org

SIPARIŞ

www.pandora.com.tr Telefon/Faks: 0212 230 09 62-63
www.bupress.org

www.idifix.com
www.prefix.com.tr

BİR KİTABIN HAYALETİ

Klasik korku metinlerinden farklı olarak Tekinsiz Kitap'ın postmodern bir korku edebiyatı eseri olduğunu iddia edebiliriz.

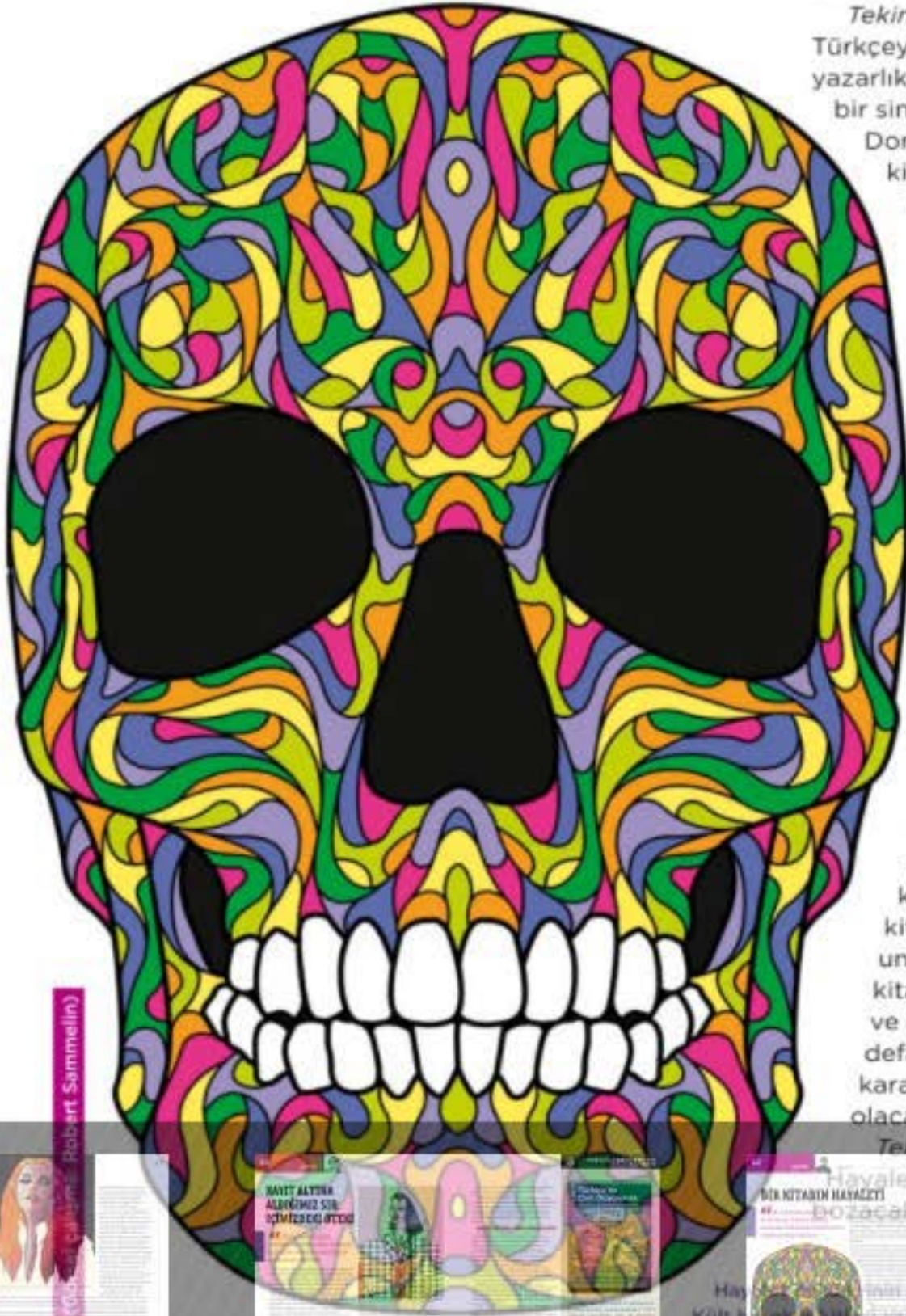
Günümüzde bir kitabı okuyup bitirdikten sonra etkisinde kalmaya devam etmek, okuduklarımızın gerçekliğini düşünmek, gündelik hayatımızın normalde inanmadığımız ayrıntılarını, tesadüf diye geçiştirdiğimiz tuhaflıklarını sorgulamak sıklıkla deneyimlediğimiz bir durum değil. Adı *Tekinsiz Kitap* olan kitapsa bize bunları yaşatabilen bir eser. Bu dünyada yarım kalmış bir işi var bu kitabın. O da okunmak.

Tekinsiz Kitap, İngiliz yazar Jeremy Dyson'ın Türkçeye çevrilen ilk kitabı. Aslında televizyon için yazarlık yapan Dyson'ın ödüllü birkaç öykü kitabı, bir sinema incelemesi ve bir de romanı bulunuyor. Domingo'nun yazarı bizlerle tanıştırmak için bu kitabı seçmesine şaşmamak gerekiyor, çünkü *Tekinsiz Kitap* gerçekten de benzerine çok rastlamadığımız bir kurguya ve biçime sahip. Eğer hemen bir kitapçıya gidip *Tekinsiz Kitap*'ın sayfalarını şöyle bir karıştırmaya başlarsanız, kitapla ilgili bir terslik olduğunu, hatta baskısından kaynaklanan teknik bir hata olduğunu bile düşünebilirsiniz. Merak etmeyin, bu sadece Jeremy Dyson'ın yaratıcılığının sonucu, bir matbaa kazası değil.

Fazla okumamaya çalışarak kitaba göz atarsanız, metindeki fontun sürekli değiştiğini, sayfaların numaralandırılmasında bir tuhaflık olduğunu, kitabın içinde sürpriz bir şekilde başka bir kitabın başladığını, hatta onun içinde de aniden başka bir kitabın peyda olduğunu fark edeceksiniz. Kitabın son sayfalarının simsiyah olduğunu, ama o sayfalarda da öykünün devam ettiğini, sonra sayfaların renginin tekrar açıldığını görüp bir an önce en baştan başlayıp o siyah sayfalara kadar okumak isteyeceksiniz. Tabii bu süreçte kitabın adının *Tekinsiz Kitap* olduğunu hiç unutmayacaksınız. Kitabın arkasında size bu kitabın bir hayalet öyküsü anlattığı söylenecek ve okumanız için meydan okunacak. Sonuçta, ilk defa karşılaştığınız bir yazarın kitabını okumaya karar vermek için gereğinden fazla sebebiniz olacak. Doğru yoldasınız.

Tekinsiz Kitap, bir korku edebiyatı eseri.

Hayaletlere inanmanız da inanmanız da sinirinizi bozacak, sizi rahatsız edecek türden bir kitap. Hayaletler...



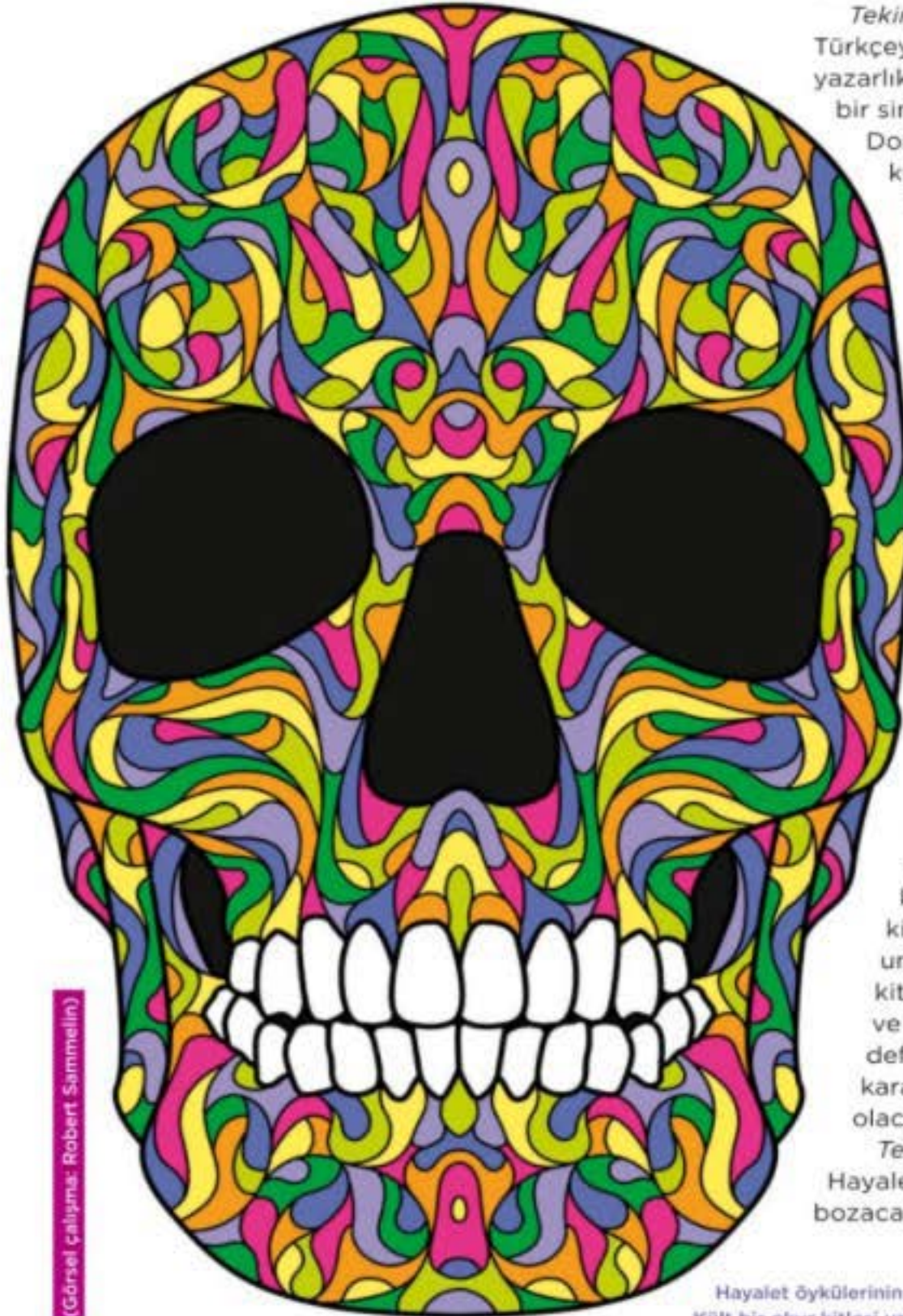
Robert Sammelin)

Hayaletler...



BİR KİTABIN HAYALETİ

“Klasik korku metinlerinden farklı olarak Tekinsiz Kitap’ın postmodern bir korku edebiyatı eseri olduğunu iddia edebiliriz.



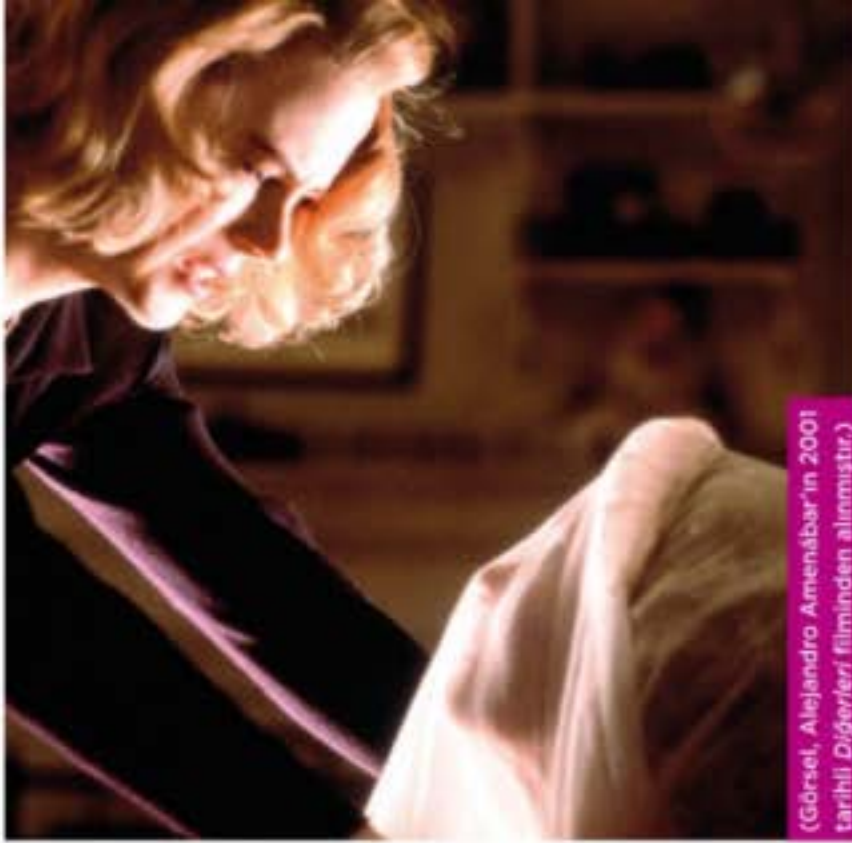
Günümüzde bir kitabı okuyup bitirdikten sonra etkisinde kalmaya devam etmek, okuduklarımızın gerçekliğini düşünmek, gündelik hayatımızın normalde inanmadığımız ayrıntılarını, tesadüf diye geçiştirdiğimiz tuhaflıklarını sorgulamak sıklıkla deneyimlediğimiz bir durum değil. Adı *Tekinsiz Kitap* olan kitapsa bize bunları yaşatabilen bir eser. Bu dünyada yarım kalmış bir işi var bu kitabın. O da okunmak.

Tekinsiz Kitap, İngiliz yazar Jeremy Dyson’ın Türkçeye çevrilen ilk kitabı. Aslında televizyon için yazarlık yapan Dyson’ın ödüllü birkaç öykü kitabı, bir sinema incelemesi ve bir de romanı bulunuyor. Domingo’nun yazarı bizlerle tanıştırmak için bu kitabı seçmesine şaşırmamak gerekiyor, çünkü *Tekinsiz Kitap* gerçekten de benzerine çok rastlamadığımız bir kurguya ve biçime sahip. Eğer hemen bir kitapçıya gidip *Tekinsiz Kitap*’ın sayfalarını şöyle bir karıştırmaya başlarsanız, kitapla ilgili bir terslik olduğunu, hatta baskısından kaynaklanan teknik bir hata olduğunu bile düşünebilirsiniz. Merak etmeyin, bu sadece Jeremy Dyson’ın yaratıcılığının sonucu, bir matbaa kazası değil.

Fazla okumamaya çalışarak kitaba göz atarsanız, metindeki fontun sürekli değiştiğini, sayfaların numaralandırılmasında bir tuhaflık olduğunu, kitabın içinde sürpriz bir şekilde başka bir kitabın başladığını, hatta onun içinde de aniden başka bir kitabın peyda olduğunu fark edeceksiniz. Kitabın son sayfalarının simsiyah olduğunu, ama o sayfalarda da öykünün devam ettiğini, sonra sayfaların renginin tekrar açıldığını görüp bir an önce en baştan başlayıp o siyah sayfalara kadar okumak isteyeceksiniz. Tabii bu süreçte kitabın adının *Tekinsiz Kitap* olduğunu hiç unutmayacaksınız. Kitabın arkasında size bu kitabın bir hayalet öyküsü anlattığı söylenecek ve okumanız için meydan okunacak. Sonuçta, ilk defa karşılaştığınız bir yazarın kitabını okumaya karar vermek için gereğinden fazla sebebiniz olacak. Doğru yoldasınız.

Tekinsiz Kitap, bir korku edebiyatı eseri. Hayaletlere inansanız da inanmasanız da sinirinizi bozacak, sizi rahatsız edecek türden bir kitap. Hayalet

Hayalet öykülerinin ancak çok meraklısına hitap edeceği düşünülür. Kült bir okur kitlesi vardır.



(Görsel, Alejandro Amenábar'ın 2001 tarihli *Dijerler* filminden alınmıştır.)

Korku sinemasının en çok kullandığı, hatta neredeyse istismar ettiği bir kahramandır hayalet. Ama bu kitapla birlikte, hayaletin sıradan oluşu bile ayrı bir korku unsuruna dönüşüyor.

Öykülerinin ancak çok meraklısına hitap edeceği düşünülür. Kült bir okur kitlesi vardır. Bu türün klasikleri çok bilinir, eserlere imza atan yazarlar usta olarak adlandırılır, ancak çağdaş yazarlar arasında çok iyi bir hayalet öyküsü yazarı olarak kaç isim sayabiliriz ki? Korku edebiyatı bile, eğer son on yılın vampir, kurtadam, melek, cadı gibi kahramanlardan beslenen, sinemayı da arkasına alarak çok satan serilerini dışarıda tutarsak, hâlâ son yüzyıla damgasını vurmuş geleneksel metinlerle sınırlı bir akımken, günümüzde korku edebiyatında kendine has bir yer edinmek başlı başına bir edebi cesaret istiyor. Jeremy Dyson'ın başka korku yazarları arasından sıyrılmasının ve *Tekinsiz Kitap*'in Türkçeye çevrilmesinin sırrı da burada yatıyor olsa gerek.

POSTMODERN KORKU

Edebiyat tarihine baktığımızda görünen o ki hayalet, korku edebiyatının vampirle beraber en çok başrol verilen figürü olmuş. Bram Stoker, H.P. Lovecraft, Arthur Conan Doyle, Algernon Blackwood gibi isimler, az önce "usta" diye nitelendirdiğimiz klasik hayalet ve korku öykülerinin yazarları olarak biliniyor. Jeremy Dyson da bize onları hatırlatan bir eserle çıkıyor karşımıza. *Tekinsiz Kitap*'i okuduktan sonra bu türün köklerine dönmek isteyen okurların çıkacağını beklemek hata olmayacaktır o nedenle. Ama yukarıda



TEKİNSİZ KİTAP

Jeremy Dyson

Domingo Yayınları

Çeviren: Algan Sezgintüredi

bahsettiğimiz biçimsel özellikleriyle ve değişik kurgusuyla günümüz okuruna daha fazla seslenen bir kitap olduğunu da vurgulamakta fayda var. Korku sinemasının en çok kullandığı, hatta neredeyse istismar ettiği bir kahramandır hayalet. Ama bu kitapla birlikte, hayaletin sıradan oluşu bile ayrı bir korku unsuruna dönüşüyor. *Tekinsiz Kitap*'ın korku edebiyatına yaptığı önemli bir katkı bu.

Öncelikle kitabın kendini kurma öyküsü okuru avucunun içine alıyor. Aiden Fox adlı bir gazeteci, çocukluğundan beri korku edebiyatının tabiri caizse hastası olan yazar Jeremy Dyson'a ulaşmış, elindeki birtakım hayalet anlatılarını kurgusal bir esere dönüştürmesi için başvuruyor. Yaşandığı iddia edilen öyküleri edebi bir metne dönüştürmek Dyson gibi bir meraklı için reddedilemeyecek bir teklif tabii ki.

Tekinsiz Kitap, bir kez okunmaya başladı mı, artık içinden çıkılması gereken bir girdap halini alıyor.

Önce kısa öykülerle bir yolculuğa çıkıyoruz. Öykülerin girişlerinde yazarın bir sunucu gibi bizi konuya davet ettiği, gayet gerçekçi bölümler var. Böyle bir sunuşun ardından gizemli öykülerle karşılaşınca, tıpkı hayaletin görüntüsünü sabırsızlıkla beklediğimiz televizyondaki şu hayalet avcısı belgesellerinden birinde sanıyoruz kendimizi.

Tekinsiz Kitap'ın başlarında yer alan kısa öyküler çok da parlak, eşi benzeri görülmemiş hayalet hikayeleri anlatmıyor. Ancak kitap ilerledikçe beklenen tekinsizlik de artmaya başlıyor. Sanki Jeremy Dyson ilk baştaki öyküleri özellikle daha basitçe işlemiş, vurucu darbeyi kitabın ikinci yarısına saklamış gibi gözüküyor. Artık hayalet inaniyor ya da inanmıyor olmak çok fark etmemeye başlıyor bizim için, çünkü elimizdeki kitabın kendisiyle ilgili bir tekinsizliğin içinde buluyoruz kendimizi. Kahramanlardan ya da anlatıcılardan ziyade kitapla özdeşleşmeye başlıyoruz. Zaten kitabın finalindeki kara sayfalarda da bunun yazarın bizi götürmek istediği nokta olduğunu anlıyoruz. *Tekinsiz Kitap*, bir kez okunmaya başladı mı, artık içinden çıkılması gereken bir girdap halini alıyor. Bir yandan belgesel niteliğinde kurgudışı bir eseri okur gibi ilerlerken, bir yandan da okuduğumuz her şeyin gerçek olduğuna inanmayı bırakıp, sadece bilmeye, bildiğimiz için de içten içe korkmaya başlıyoruz. Bu yüzden klasik korku metinlerinden farklı olarak *Tekinsiz Kitap*'ın postmodern bir korku edebiyatı eseri olduğunu iddia edebiliriz.

Hayatın sıradanlıklarının yanında tuhaflıklarının ne kadar çok yer kapladığını fark edip gizemle yüzleşmek için bir korku kitabı okumak kadar dürüst bir tercih olmasa gerek. Bu zamanda hayalet öyküleri anlatan bir kitap hâlâ yazılabilir, fakat bu kitabın hayaleti okuruna musallat olabilir mi? Demek ki olabiliyor. ■



ORİJİNAL ÜÇKAĞIT: BOOKS V. CİGARETTES

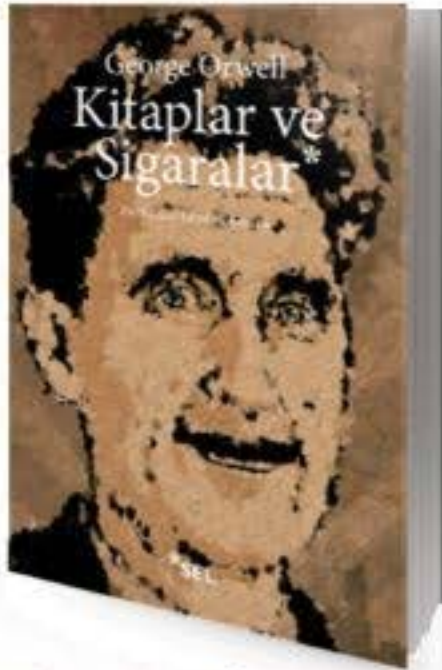
“ *Başlık çok şey vaat ediyor. Okuma süreci de bir ön hazırlığı hak ediyor. Ama en sonda söyleyeceğimi başta söyleyeyim: Düş kırıklığına uğradım.*

Kitaplar ve Sigaralar. Benim gibiler için bundan daha çekici bir kitap adı olabilir mi? Hele yazarı da Orwell gibi bir isim ise. Başlık çok şey vaat ediyor. Okuma süreci de bir ön hazırlığı hak ediyor: Çay ya da kahve, elbette yanında bir sigara. Ama en sonda söyleyeceğimi başta söyleyeyim: Düş kırıklığına uğradım. “Kitaplar ve Sigaralar” ile başlayıp “Kitapçı Anıları” ile devam eden bu güzel denemeler, eleştiri ile ilgili bir ara nağmeden dümen kırıp Orwell’in çocukluk, okul ve ilk gençlik anılarına doğru yelken açınca kendimi biraz aldatılmış hissettim. Yayınevimiz mi seçmiş bu çekici başlığı diye orijinalini kontrol ettim, ama değil, üçkağıt orijinal: *Books v. Cigarettes*

Bu şikayetimden beğenmediğim sonucu çıkmasın. Kitaba ismini veren ilk yazı, başlığın bende uyandırdığı hazcı ve romantik izlenimin tam tersine oldukça gerçekçi bir konuyu ele alıyor: Kitaplar pahalı mıdır? Ya da bahane olarak kitapların pahalı olduğunu iddia edenler haklı mıdır? Konu evrensel olarak ele alınamaz. Orwell kendi yaşadığı zaman ve ülkenin tartışmasını yapıyor. Bugünün Türkiye’si için sorarsanız; Avrupa ve ABD’ye göre pahalı derim. Ama bu tartışma bitmez. Orwell kitapların pahalı olup olmadığını günlük harcamalar çerçevesinde test ederken sigara

harcamalarını da hesaba katıyor. Bu romantik başlığın realist açılımı işte o hesap.

Sonra “Kitapçı Anıları”na geçiyoruz ki, şirin bir sahil kasabasında (palavra, son otuz yılda şirin bir yer kalmadı) kısa bir süreliğine de olsa sahafılık yapmış biri olarak altına hiç çekincesiz imzama atarım: “Sahafta çalışırken -eğer sahafta çalışmıyorsanız bu mekanı kafanızda çekici yaşlı beyefendilerin uçsuz bucaksız deri ciltli kitap sayfalarının arasında gezindiği bir tür cennet olarak canlandırmanız ne kadar kolay- beni en çok etkileyen şey gerçek kitapseverlerin az bulunurluğu olmuştur. Dükkanımızın olağanüstü ilginç bir kitap stoku vardı, ancak müşterilerimizin yüzde onunun bile iyi kitabı kötü kitaptan ayırt edebildiğinden şüpheliyim.” Benim minik dükkanımda da, elbette İngiltere’deki bir sahafı kıyaslanamaz ama, emin olun çok ilginç bir koleksiyon vardı. 1764 baskısı Jonathan Swift’ten, Osmanlı dönemi Galatarasay Lisesi öğrencilerine hediye edilen mühürlü, belgeli kitaplardan Fransa Cumhurbaşkanı’nın Cemal Paşa’ya ithafı kendi kitabına kadar teoloji, tıp, edebiyat, aklınıza ne gelirse hepsinden seçkin örneklerin yer aldığı ilginç bir koleksiyon. İki senenin sonunda onlara anlayan gözlerle bakan kişi sayısının iki elin parmaklarını geçmediğini görünce anlamsız bir iş



KİTAPLAR VE SİGARALAR

George Orwell

Sel Yayıncılık

Çeviren: Levent Konca

yaptığım hissiyatıyla kenara çekildim. Orwell yaşıyorsa "süpermarket romancılığı" denen bir türün de ortaya çıktığını görürdüm.

Sonra "Bir Kitap Eleştirmeninin İtirafı" başlıklı bir bölüm gelmez mi? Eleştirmen değilim ama şu satırlar yine de çok tanıdık geliyor: "Uzun süre boyunca gelişigüzel yapılan kitap eleştirmenliği iyice nankör, sinir bozucu ve tüketici bir iştir. Kısa bir süre sonra göstereceğim gibi değersiz kitapları övmeyi içermekle kalmaz, kendiliğinden

duygular uyandırmayan kitaplar hakkında tepkiler icat etmek anlamına da gelir. Eleştirmen ne kadar bıkkın olursa olsun, mesleki açıdan kitaplarla ilgilidir ve her yıl çıkan binlercesinin arasından muhtemelen elli ya da yüz kitap hakkında zevkle yazabilir. Eğer mesleğinin erbabıysa bu kitapların on ya da belki yirmisini bulabilir, ancak daha büyük olasılıkla ancak iki ya da üçünü bulabilecektir. İşinin geri kalanı, eleştirir, ya da yererken ne kadar dürüst olursa olsun özünde palavradır. Ölümsüz ruhunu giderden aşağı döker, her defasında yarım pint."

KABUS GİBİ OKUL ANILARI

En uzun bölümü Orwell'in St Cyprians yılları, yani okul anıları oluşturuyor. St Cyprians, XX. yüzyıl başlarında İngiltere'de ortaya çıkan, Eton gibi çok nadide kolejlere hazırlık okulları olarak adlandırabileceğimiz özel, paralı okullardan birisi. Bu okullar, başarıları tıpkı bizim dershaneler gibi seçkin kolejlere yerleştirebildiği öğrenci sayısı ile ölçüldüğü için, paralı öğrencilerin yanı sıra Orwell gibi alt orta sınıftan başarılı olabileceği düşünülen öğrencilere de yarım burslarla kapılarını açıyormuş. St Cyprians anıları yüzyıl başında İngiltere gibi bir ülkede bile genelde çocuğa ve gençlere yaklaşımın nasıl olduğu, eğitim sisteminin içeriği konusunda müthiş aydınlatıcı ve şaşırtıcı bilgiler sunuyor. Orwell o günleri bir kabus gibi hatırlıyor ve yıllarca kişiliğini belirlediğini, 30'lu yaşlarına kadar etkisinden sıyrılamadığını anlatıyor. Salt okulun, yöneticilerin, öğretmenlerin tutumları değil, aynı zamanda çocukların kendi aralarındaki ilişkileri de belirleyen toplumsal sınıf sisteminin ne kadar acımasız olduğunu görüyoruz. İngiltere'nin aksine toplumsal sınıfların uzun bir tarihsel süreç sonunda net olarak kurumsallaşmadığı Türkiye gibi bir ülkede yaşamış olmak, bu anıları okuduktan sonra bir şans gibi gelebilir insana. Sınıf atlamanın

Çözümler ve yanıtlar bulamayacaksınız ama üzerinde düşünmeniz gereken ne kadar çok konu olduğunu fark edeceksiniz.

neredeyse imkansız olduğu, herkesin doğduğu sınıfa ait olarak öleceği, insanların birbirlerini her şeyden önce bu sınıf ve kast sisteminin gözlükleriyle değerlendirdiği bir toplumsal yapıdan söz ediyoruz.

Tıpkı sahafılık, eleştirmenlik duygudaşlığı gibi o satırlarda, ilk yıl her sabah 6'da uyandırıldığında, "Bu hafta sonu eve gittiğimde beni alın bu okuldan," diye düşündüğüm kendi yatılılık günlerime dönüyor, bir başka duygudaşlığı daha yaşıyorum Orwell ile: "Eviniz mükemmellikten uzak olabilir; ama en azından korkunun hakim olduğu, çevrenizdeki insanlar karşısında sürekli gardınızı almanız gereken bir yer değil, sevginin hakim olduğu bir yerdir. Sekiz yaşında birden bu sıcak yuvadan alınıp ve turnalarla dolu bir depoya fırlatılan bir Japon balığı gibi zor, hile ve gizlilikle dolu dünyasına fırlatılıp atılırsınız. Zorbalığın derecesi ne kadar büyük olursa olsun çaresizsinizdir... Eve mektup yazıp ailenizden sizi okuldan almalarını istemek daha da olanaksızdır; zira bunu yapmak, mutsuzluğunuzu ve popüler olmadığınızı itiraf etmek anlamına gelir, ki hiçbir oğlan bunu yapmayacaktır."

Herkese öneriyorum, ama özellikle çocuğunuz varsa mutlaka okuyun. Çözümler ve yanıtlar bulamayacaksınız ama üzerinde düşünmeniz gereken ne kadar çok konu olduğunu fark edeceksiniz. ■



Orwell yaşıyorsa "süpermarket romancılığı" denen bir türün de ortaya çıktığını görürdüm.



Olay örgüsünün İstanbul'da geçmesi, dedektifimizin şehirle bir aşk-nefret ilişkisi içinde olması (buyurun bir klişe daha!), sokakları bir bir bilmesi herhalde potansiyel okuyucuyla daha yakın bir ilişki kurmak için yapılmış.

#DİRENKLIŞE

Anladım ki polisiye sevmeyen birine bu tarz bir kitap okutmak için birkaç şey gerek. Bizzat suçun kendisi ilginç olmalı.

Polisierler ve bilumum dedektif kitapları neden klişelerle dolu olmak zorundadır? En baştan itiraf edeyim, bayıldığım bir tür değil polisiye. Güvendiğim kaynaklardan bilgi akışı, hatta ısrar olmasa ilk hamleyi yapmakta oldukça utangaç davranırım. Her seferinde başka türlü sorulmuş, ama aslında aynı problemi, aynı formül yardımıyla çözmeye benzetirim suç romanlarını. En başta klişe derken kastettiğim bu. Başlangıçta bir gizem vardır: Biri ölmüştür, kayıptır, intihar etmiştir. "İlk sorguda" herkes şüpheli görünür, herkesin bu işte iyi kötü parmağı var gibidir. Kitabın ortalarına doğru şüphe iyiden iyiye birinde ya da birilerinde yoğunlaşır, olağan

şüpheliler azalır. Ama azıcık okurluk tecrübeniz varsa bu duruma kolay kolay pabuç bırakmazsınız. Son düzlüğe girerken küçük dağların ufak bir sarsıntıyla kum gibi yıkılacağını ve nurluğu gibi yeni bir suçluyla kitaba veda edeceğinizi gayet iyi bilirsiniz.

Bir düğümleme ve çözülme anlatısıdır polisiye. Derleme-toplama, sadede gelme umudunun dışavurumudur. Tüm cinayetler çözülür, tüm kayıplar bulunur, bilinmezler gün ışığına çıkar, gizem kalmaz. İnsan kendinden, hayatından, evinden ve tüm bunların karmaşasından ve dağınıklığından kaçmak istiyorsa polisiyenin *muntazam* evreni bulunmaz hint kumaşındır.

Polisiyenin en temel klişesi "Korkmayın, her şey çok yakında aydınlanacak," ise, olmazsa olmaz ikinci unsur da, dedektifin "tutunamayan"lığıdır. Psikiyatrların, polislerin suçlu profili çıkarmaya meraklı olması gibi, yazarlar da belli bir dedektif profilini esas alıyorlar sanki. Yaratıcılık açısından belli bir çıtayı aşamamış tüm kurgularda bu adam (bu çıtanın altında kadın dedektif kromozomuna rastlanmadı henüz!) adeta aynı kişi. Hayatımızda o kadar olmayan birisi ki bu dedektif denen şahsına münhasır kişilik, yokluğuna inat stereotipinin bu kadar dolaşımında olması herhalde bugüne kadar yazılanları (ya da çekilenleri) yeniden yeniden yeniden üretmek kaygısından kaynaklanıyor olmalı. İşte Remzi Ünal da bu prototip adamlardan biri.

Evi yok. Sabit, sıcak, sevecen bir huzur ortamından yoksun. Kendine çekidüzen veremiyor. Saç sakal birbirine karışmış, kıyafet derbeder, banyo nadir, uyku sabaha karşı.. Gündüz su gibi kahve, gece bol içki. Yemek yemeye de sizin benim gibi sıradan faniler misali ihtiyaçları yok dedektiflerin, iki günde bir filan yiyorlar. O da önce iş, sonra yemek şeklinde. Arkadaşları yok. Aile zaten yok. Dedektifin gölge gibi sevdiği bir kadın vardır, ona da ya kazık atmıştır, ya kadının kalbini kırmıştır, ya kadından kendi kaçmıştır. Hasretinden ölse de yeniden yakınlaşacak cesareti bulamaz. Bulamazoğlubulamaz...

HEPSİ FİĞÜRAN

Şaşıracak bir şey yok. Maço biridir dedektif, polisiyeler de üzücü çoğunlukla cinsiyetçidir. Kadınlar bu kitaplarda olsa olsa kurban olur, dedektifimizin aklını çelen seksi şüpheli olur, dedektifimize sığınan, güvenen, bel bağlayan saf ve temiz genç kadın olur. *Ateş Etme İstanbul* da bu çizginin çok dışına çıkamıyor. Her nasılsa kitaptaki bütün kadınlar genç ve güzel. Hepsinin eşkali elbise kesimleriyle, en ince ayrıntısına kadar verilmiş. Remzi Ünal'ı saymazsak, hikayenin etrafını ören bütün kast kadın demek yanlış olmaz. Ama hepsi de figüran. Bir çeşit *Charlie'nin Melekleri* seti. Remzi Ünal'ın büyük aşkı Yıldız Turanlı karakteri bile o kadar grafik ve yüzeysel ki, okuyucu için diğer altısının yanında yedinci kadın olmaktan ileri gitmiyor. Hem tıpsız hem ağır arıza dedektif kişinin aklı başında, güzel, başarılı kadınları nasıl peşinden sürüklediği ise ayrı bir muamma. İşte yıllara meydan okuyan bir klişe daha!

Kendinden ve hayatından alenen umudu kesmiş

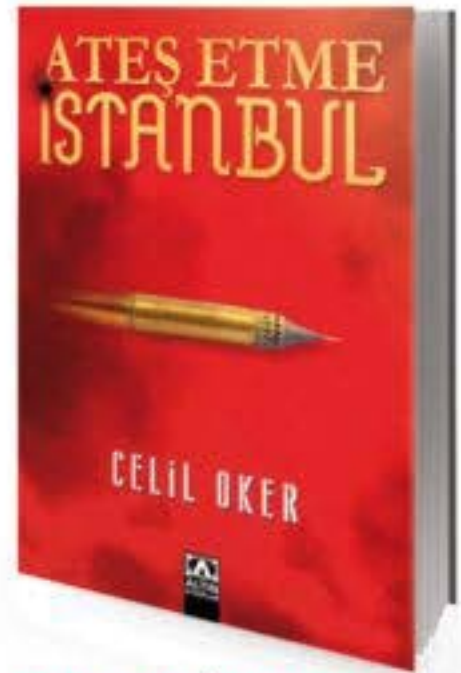
Remzi Ünal'ın, perperişan hissettiği bir anda nasıl olup da sislerin ardında yatan gerçeği bulabileceğinden "adı gibi emin" havalara girdiğini anlamak kolay değil. Para çok ilgisini çekmiyor. Adalet duygusu, adaleti yerine getirmek gibi soyut, ulvi hedefler olmadığını çok kere söylüyor. Suçluyu yakalamayı da kafaya takmıyor, o polisin işiymiş. Vakayı çok ilginç bulmuş deseniz, alt tarafı

bir kadın dört gündür ortalarda yok diye insanın "a-ha tam benim meşrebim bu iş," diye heyecana kapılacağı bir durum yok ortada. Aslında o kadar fazla "ama bu böyle olmaz ki," dedirtecek şey oluyor ki kitapta, belki de başlangıca takılmak abes.

Olay örgüsünün İstanbul'da geçmesi, dedektifimizin şehirle bir aşk-nefret ilişkisi içinde olması (buyurun bir klişe daha!), sokakları bir bir bilmesi, AVM, dükkan, kafe isimlerinin girila gitmesi (#tüketistanbul)

herhalde potansiyel okuyucuyla daha yakın bir ilişki kurmak için yapılmış. Bakın benim anlattığım aynı hayat, aynı şehir, sizin hikayeniz vs. Ne yazık ki Starbucks, Kitchenette, Kaktüs demekle zamanın ruhunu yakalamak arasında epey fark var. Celil Oker şehri bildiğini ispata o kadar hararetle soyunuyor ki bir noktadan sonra bilmediği bir şehirde sokak tabelalarından başka bir şey görmeyen bir turiste dönüşüyorsunuz. Zira İstanbulluların şehirle samimiyetlerine dair sabit bir şey varsa yollarını kolayca bulmalarına karşın yabancılara tarif edememeleridir. İfade kıtlığından değil; yaşadığımız çevre dahil, cadde, meydan, sokak adı bilmeyiz, basitçe bu.

Anladım ki polisiye sevmeyen birine bu tarz bir kitap okutmak için birkaç şey gerek. Bizzat suçun kendisi ilginç olmalı. İskandinav suç edebiyatını, örneğin Stieg Larsson'un *Milenyum Serisi*'ni popüler yapan dil, atmosfer, karakterler bir yana, aynı zamanda çok genel bir tema olarak kadına yönelik farklı şiddet biçimlerini merkeze alması. Dedektif ya da suçlu karakterinin orijinal olması da anlatıyı çekici kılıyor. *Se7en*'de katil bir ölçüde 'klasik' sebeplerden insan öldürüyordu. Ama yaptığı hazırlık, evi, günlükleri, zekasının/çatlaklığının boyutları o kadar derindi ki seyirci gözünü kırpmadan izliyordu. İsveç-Danimarka ortak yapımı yeni dizi *Bron*'u (Köprü) fenomen haline getiren de Asperger Sendromlu gibi davranan, zehir zekalı kadın dedektif Saga Norén karakterinden başkası değil. Ellis Peters (ya da gerçek adıyla Edith Mary Pargeter) gibi Brother Cadfael ayarında bir karakter yaratıp yirmi tane kitap yazmak kolay değil. (Sadece iki tanesi Türkçeye çevrildi, ama hararetle öneririm). Umberto Eco olup *Gölün Adı* gibi polisiye-üstü bir kurgu yaratmak da her yazarın harcı değil. Yine de bu janr içinde iyi bir örnek okumak isteyenler buralardan başlasa hiç fena olmaz. ■



ATEŞ ETME İSTANBUL

Celil Oker

Altın Kitaplar Yayınevi



Hem tıpsız hem ağır arıza dedektif kişinin aklı başında, güzel, başarılı kadınları nasıl peşinden sürüklediği ise ayrı bir muamma. İşte yıllara meydan okuyan bir klişe daha!



ZAMAN VE MEKANIN KIRILDIĞI YERDEN

“Her ne kadar Pas’ı iyi bir çıkış romanı olarak niteleyebilecek olsak da, okuyucuyu eserin kolay ve zahmetsiz bir kitap olmadığı hususunda uyarmakta da yarar var.”

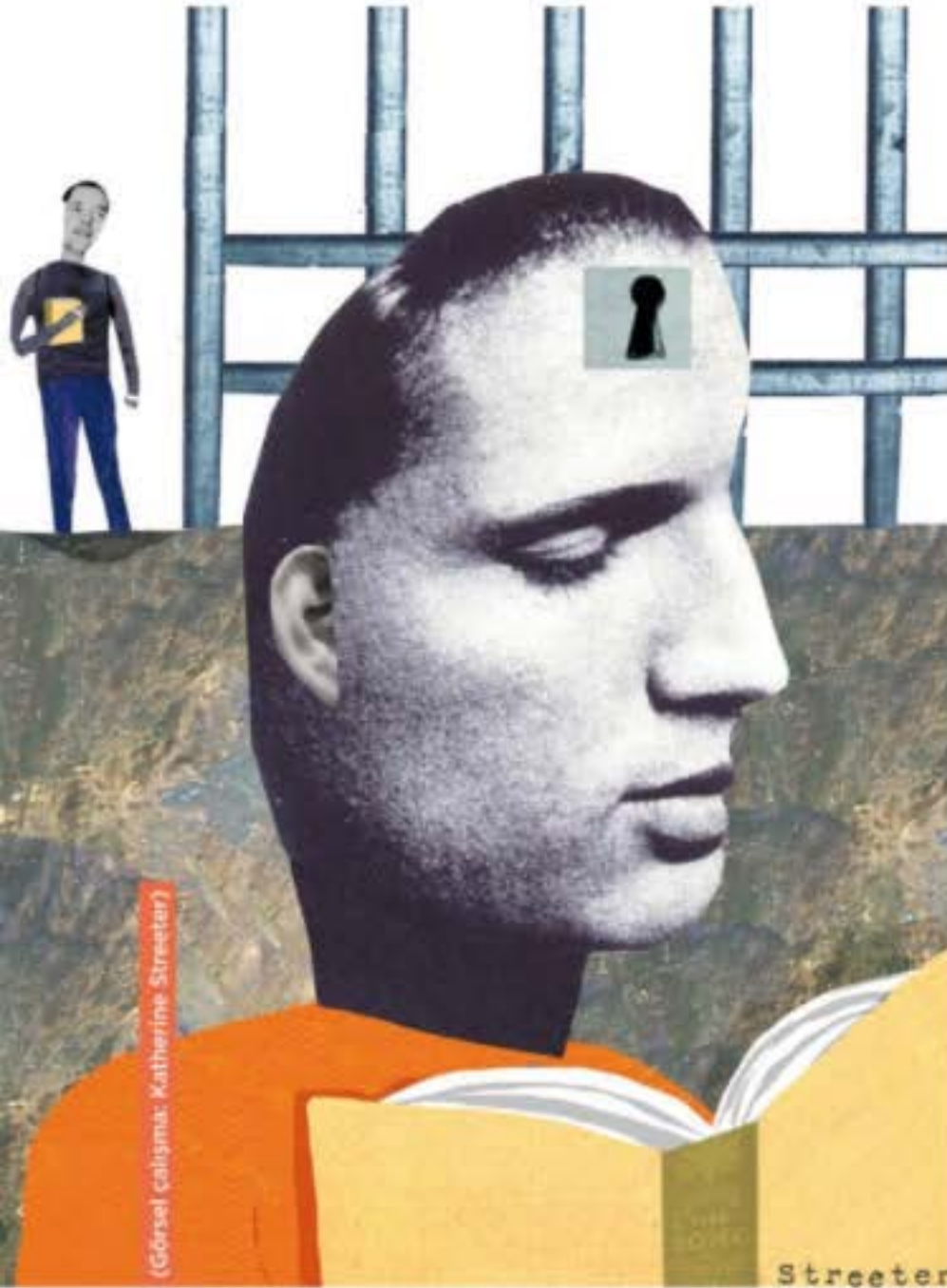
“Basitliği içinde her şeyi içeren bu gece, bu boş hiçliktir insan – hiçbiri aklına gelmeyen ya da mevcut olmayan bitmek bilmez bir temsiller, imgeler zenginliği. Bu gece, burada fantazmagorik temsiller içinde varolan bu iç doğa – bu saf benlik... Burada kanlı bir baş, şuradan beyaz bir şekil çıkarır... İnsanın gözlerinin içine bakıldığında bu gece görülür –korkunç bir hale bürünen bu gece karşısında dünyanın gecesi hükümsüz kalır.” (Hegel, *Gesammelte Werke*’den akt. Slavoj Žižek *Yamuk Bakmak*, Metis Yayınları, s. 121) ‘Kaybın kaybı’ nedir? Bireyin varlığına tutarlılık veren dayanak kaybolduğunda, kişinin simgesel düzeninde açılan, ucu bucağı meçhul çukur nereye çıkar?

Bu Hegelyen unsurlara temas etmeden önce elimizdeki kitaba ve yazarına bir göz atalım. Ayrıntı Yayınları’nın yakın zaman önce yayımladığı yeni romanlardan biri *Pas*. İlk eseri olması dolayısıyla yazarından da kısaca bahsetmeliyiz: Celal Güngördü, 1970’te, Malatya’nın Akçadağ ilçesine bağlı Durolava Köyü’nde doğmuş. İlk ve orta öğrenimine burada devam eden Güngördü, liseyi Kürecik’te tamamladıktan sonra İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nden mezun olarak hâlâ icra ettiği avukatlık mesleğine müdahil oluyor.

Pas, zaman-mekan birliği bağlamında son derece modern bir tekniğine sahip. Hikayemiz üç ayrı anlatım tarzında, üç ayrı zamanda ve üç ayrı mekanda geçen bir yapıdan mütevellit. Bu yapıyı kaldıran sütunlardan ilki, Erica’nın yaşlı-kanserli bir Alman kadını olarak II. Dünya Savaşı’na uzanan gençlik yıllarına ait kesitler, savaş döneminde Almanların yaşadığı kişisel trajediler ve tecrübeler ile şimdiki ihtiyarlık döneminde hayatı; anıları ve her akşamüstü içinde sadece bir ayağı çukurdaki yaşlıların ikamet ettiği sitede yarım saatlik bir resital veren “Kemancı” ile olan ilişkisini ele alıyor.

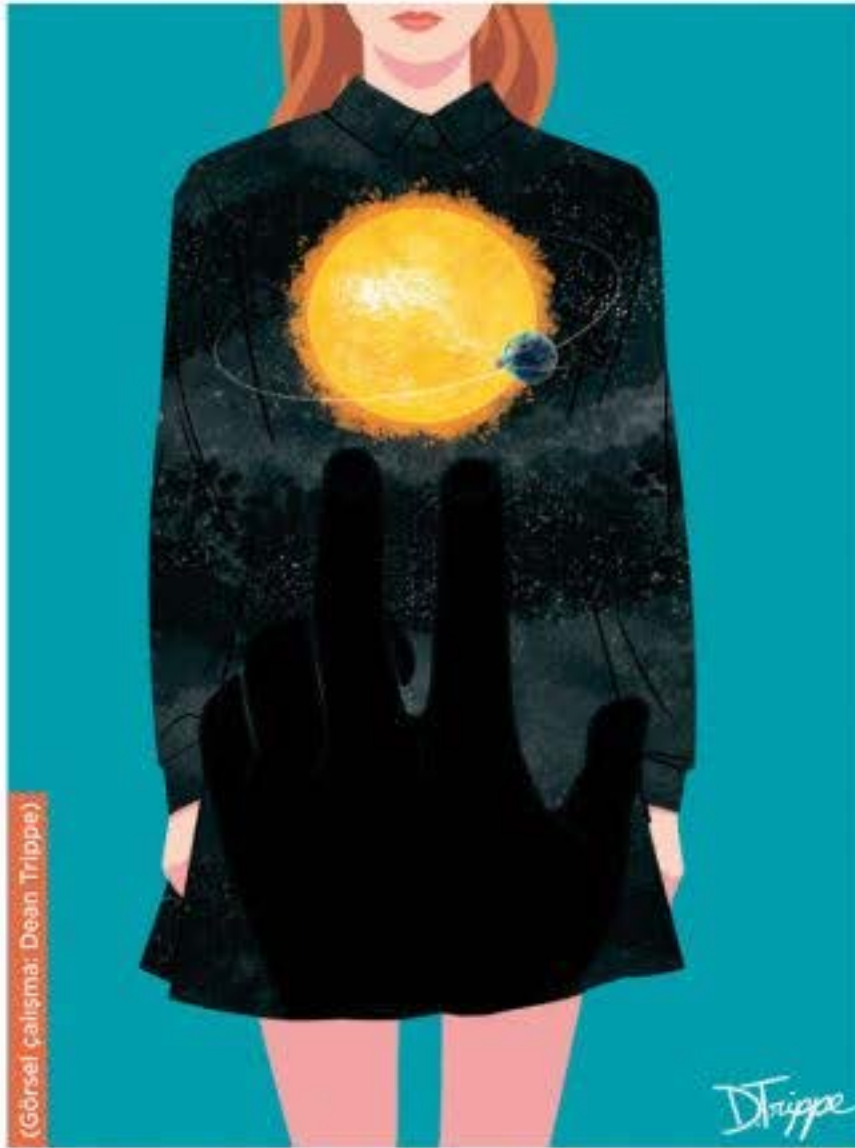
İkinci sütundaysa 1982 yılının Ekim ayına geçiyoruz. Türkiye’nin sıkıyönetimi yaşadığı o kanlı günlerde, askeri cuntaya karşı baş kaldırmış beş arkadaşın hikayesine tanıklık ediyoruz: Yusuf, Meryem, Şaşı, Çolak ve Benli. Başkahramanımız olan Yusuf’un cuntanın eline düşmesi sonucunda yaşadığı mahpusluk süreci ise savaş, işkence ve esaretin bireyin zihninde açtığı imgesel boşluk ve nevrozlar, karakterin kurgu ile olan ilişkisinde temel bir rol oynuyor: “Biliyorsun, dedi, bu günden sonra tekrar işimize döneceğiz, uygulama başlayacak. Bu yüzden fazla samimi olmasak iyi olur. Düşünsene, yediğin içtiğin adamın çüküne ertesi gün elektrik veriyorsun! Filistin askısı, makatına kola şişesi. Şu uluslararası insan hakları örgütleri yakında ortalığı velveleye verirlerse şaşırırmam. Adamlar tam bir beş belası!” (s. 151-152)

Yusuf’un Phlethegon’da yaptığı uzun ve çetin yolculuk, onun nihayetinde Lethe’nin sularını yutmasına sebep oluyor. Bu nörolojik-psikolojik



(Görsel çalışma: Katherine Streeter)

Başkahramanımız olan Yusuf’un cuntanın eline düşmesi sonucunda yaşadığı mahpusluk süreci ise savaş, işkence ve esaretin bireyin zihninde açtığı imgesel boşluk ve nevrozlar, karakterin kurgu ile olan ilişkisinde temel bir rol oynuyor.



(Görsel çalışma: Dean Trippe)

"Kaybın kaybı" nedir? Bireyin varlığına tutarlılık veren dayanak kaybolduğunda, kişinin simgesel düzeninde açılan, ucu bucağı meçhul çukur nereye çıkar?

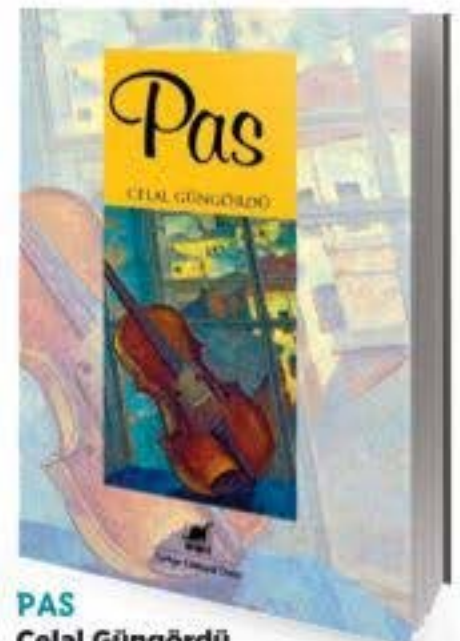
kırılmaysa anlatımın üçüncü sütununa gebe kalıyor. Parçalanmış ve keskin kırıklardan mütevellit bir hatıralar denizinin içerisinde, karakterimiz tutarlı bir bütünlüğü yitirmişliğinden ötürü hayatı ve geçmişi hakkındaki genel portreyi yitiriyor ve geçmişinin arasına kalın duvarlar örülmüş adacıklardan ibaret olduğu bir varoluşa sürükleniyor; gerçeküstü bir altbenliğin sularında yüzen bu adaları birbirine bağlayacak gerçek köprülerin arayışına kapılıyor: "Bir şey bulduğu söylenemezdi, bulanık şifrelenmiş bir takım çağrışımlarla karşılaşmıştı, o kadar. Hayaletler geniyordu etrafında. Her şey yıkılmış, silinmiş, şekil değiştirmişti." (s.191)

Fırat Nehri'nden Almanya'ya, sonraysa memlekete geri uzanan bu arayış ise memleket özlemine zeminlenmiş bir yan tema olarak karşımıza çıkıyor. Yabancı suratlar, yabancı bir dil, yabancı sokaklar; L'Etrange'nin trajedisi ve zaman ile mekanın onu mahrum ettiği aşkı Meryem... Meryem ile Yusuf'un ilişkisi ise yabancılaşan ve varoluşun bağlarının giderek zayıfladığı bir dünyada geçmişin güzel günlerinin imgesine duyulan tutku, ölümlere yakılan bir ağıt, sınırların ötesine duyulan bir özlem...

ÇEVRE DUYARLILIĞI DİKKAT ÇEKİCİ

Güngördü'nün romanında kırsal kesim ve köylerin sermayece işgali üzerinden parmak bastığı çevre duyarlılığı da dikkat çekici. Devletin ve sermayenin silahlı ve silahsız kuvvetlerini arkasına alan burjuvaziyi temsil eden "Müteahhid" in Yusuf'un ve arkadaşlarının köyünde çıkardığı mermer ocağı, mezkur rantçılığın doğaya ve bölgenin yerlilerine sirayeti, protesto eylemlerinin kan ve zorbalık ile bastırılması günümüz Türkiye'sinde yaşanan toplumsal, siyasal ve çevresel trajedinin de edebi bir örneği olarak karşımıza çıkıyor. Yazar, insan ve doğanın kökleri aynı kutsal toprağa dayanan varlık alanları olmaktan ziyade Francis Bacon'ın düşüncesinde olduğu gibi iki varlığın birbirinden kopuk olduğu ve doğanın insanın emrine tabi olduğu düşüncesine de edebi bir itiraz getiriyor.

Güngördü'nün romanında üç farklı dil, üç farklı gerçeklik ve üslup; düşler ile gerçekliğin çetrefilleştiği, üç başlangıç ve üç son mevcut: parçalanmış hayatlar, ülkesini terk etmiş mülteciler ve yerini betona bırakan yeşilin üzerinden geçilerek gidilen. Yalnız, her ne kadar *Pas*'ı iyi bir çıkış romanı olarak niteleyebileceğiz olsak da, okuyucuyu eserin kolay ve zahmetsiz bir kitap olmadığı hususunda uyarmakta da yarar var. Kitaba biçimini veren keskin zaman-mekan değişimleri, her ne kadar nihayetinde kesişmeler de kopuk olarak süregelen üç farklı dil-hikaye ile buna eklemlenmiş Hegelyen bir simgesel fantazmagori ve gerçeküstü geçişler kimi zaman okuyucuyu bütünü yakalamak için çabalamak durumunda bırakıyor. Dürüst olmak gerekirse, *Pas* gibi olay örgüsü, karakterler, mekan ve zaman hususlarında modern teknikler icra edilerek yazılmış bir esere aynı paralelde derinlemesine teknik bir eleştiri yazmak lazım gelirdi. Lakin okuyucuyu boğmamak ve yazıyı akademik bir çerçeveye oturtmamak için bu yolu tercih etmedim. Nihayetinde Güngördü'nün eserinin Hegelyen düşüncenin imge-bütünlük çerçevesine edebi tekniklerin modern ve başarılı bir biçimde eklemlendiği, lakin plajda ya da otobüste okunamayacak, malumatına bütünüyle inebilmek için felsefi-edebi ilgi ve tahkik gerektiren bir eser olduğu hususunun altını çizmek gerekiyor. ■



PAS
Celal Güngördü
Ayrıntı Yayınları



ŞİMDİ ONLARI KİMLER OKUYACAK?

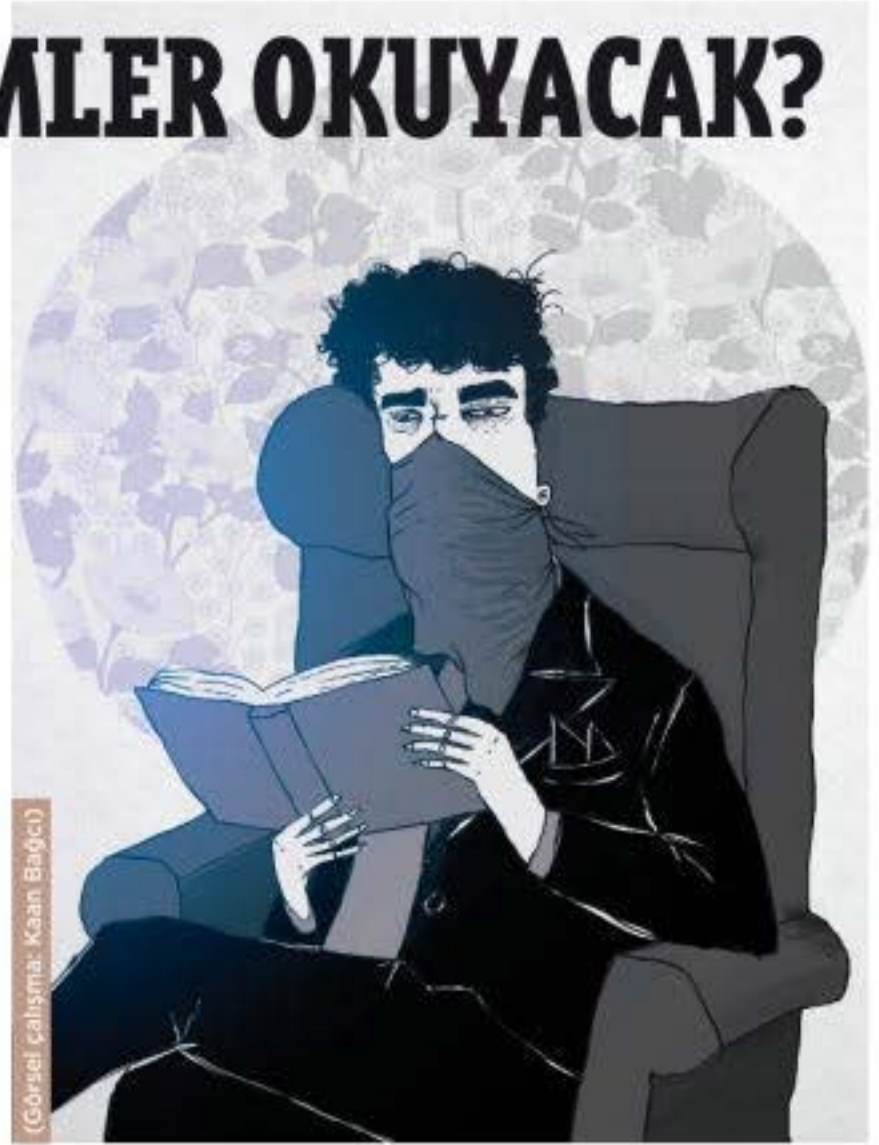
Peki yasal olarak basılan yayınların suç delili olmasına ne demeli? Olabilir miydi? Oluyorsa da, yayıncılar buna tepki gösterecekti elbet.

Ey okur, şimdi şöyle bir arkana yaslan da yum gözlerini; Gezi Direnişi'nde hafızana kazınan güzel kareleri düşün... Kitap okuyanlar, kütüphane, elleri kolları kitap poşetleriyle dolu yazarlar, yayıncılar; Gezi Parkı'nda gezinen, durmaksızın siyaset ve edebiyat konuşan okurlar, yazarlar... Ağaçlarla beraber hiç şüphesiz kitap ve edebiyat düşkünlüğüdür Gezi'nin simgeleri.

Üstüne üstlük hanidir tüccarlık batağına saplanmış yayıncılık, Gezi'de tekrar dirilmiş, ücretsiz paylaşılan kitaplara önyak olarak kendilerine olan inancımızı da bir parça tazelemişti. Ve derken 27 Haziran'da Türkiye Yayıncılar Birliği bir açıklama yaptı. Neredeyse geç kalınmış ve nedense diyemeyeceğim kadar da manidar bir şekilde göz ardı edilmiş bir açıklama. Birlik, Gezi Direnişi sırasında olan bitene dikkat çekiyordu; tüm halk gibi gazeteci ve yazarların ağır bir şekilde uğradığı polis şiddetine, direnişe destek veren yazar ve sanatçıların işlerinden olmasına, maruz kaldıkları baskı ortamına işaret ediliyordu. Metnin sonu özellikle dikkatimi çekti: "Gezi Parkı Direnişi'ne katıldıkları gerekçesiyle gözaltına alınanların evlerindeki kitaplar ve dergiler suç delili olarak toplanmaktadır. Yasal olarak yayınlanmış kitap ve dergilerin suç delili olarak toplanması, savcılık sorgulamalarında kişilere bu kitap ve dergileri neden okuduklarının sorulması uluslararası hukukta da Türk hukukunda da benzerine rastlanmayan bir uygulamadır." Evet, bunun siyasi görüşle, direnişi destekleyip desteklememekle ilgisi yoktu. Birileri gazetecilerin, yazarların, sanatçıların siyasi görüşleri nedeniyle hırpalanmasından rahatsız olmuyordu, hatta siyasete bulaşan bütün bu insanlara "oh olsun" bile diyebiliyordu. Peki yasal olarak basılan yayınların suç delili olmasına ne demeli? Olabilir miydi? Oluyorsa da yayıncılar buna tepki gösterecekti elbet.

TEPKİYE TEPKİ

Yok, içiniz rahat olmasın. Tepkiye tepki gösterenler de oldu çünkü. Arama motorunun başına geçip Yayıncılar Birliği'nin açıklamasına ulaşmak isterseniz, hemen söyleyeyim, zorlanacaksınız. Bu bildiriye yer vermeyen pek çok mecranın, ona karşı verilen yanıtı sayfalarını açtığını göreceksiniz.



(Görsel çalışma: Kaan Bağcı)
Ağaçlarla beraber hiç şüphesiz kitap ve edebiyat düşkünlüğüdür Gezi'nin simgeleri.

lyiden iyiye alışmış olmalısınız siz de. Önce hak ve özgürlüklere destek veriyoruz diye başlayıp, "ama" ile devam eden kompozisyon türlerine, anlatım biçimlerine. Ben de alıştım ama yine de şaşırmadan edemiyorum. 21 yayınevi, Yayıncılar Birliği'nin açıklamasına karşı çıktıklarını ifade ettiler. "İfade Özgürlüğü ve Mecralarına Saygı Gösterilmeli" başlıklı açıklamada Yayıncılar Birliği metninin tek taraflı, yanlı, akliselimden uzak olduğu söyleniyordu. Başlıkta bir dilbilgisi hatası mı vardı? Neyse, içeriğe odaklanmaya çalışıyorduk. Ama içerik diye bir şey de yoktu. Birlik, o yayıncıların mücadelesini desteklememişti. O zaman onlar da şimdi dahil olmadıkları bir mücadeleye destek vermeyeceklerdi. Doğrusu yine şaştım, ne kadar olgun, ne kadar itidalli bir yaklaşım. Hayat kimse kimsenin mücadelesine destek vermeden bu şekilde sürüp giderse, hak ve özgürlük ihlalleri de sürüp gidecek, eğlence mi, diyeyim, hiç bitmeyecekti.

İki bildiriye de karşıma alıp baktığımda büyük bir boşluk çıkıyor karşıma, nasıl baş edeceğimi bilemiyorum. Siyaset, gündem, iktidarla ilişkiler falan hepsi bir yana, hiçbir net gerekçe göstermeden ağaçlara sarılıp kitap okuyanlardan kendilerini ayırmaya çalışanları kim okuyacak, merak ediyorum. ■